

TRO INNSIKT UTSYN HÅP

ST. OLAV

KATOLSK TIDSSKRIFT FOR
RELIGION OG KULTUR

01/2023

Harvard-forsker Karin Öberg:
- Ingen konflikt
mellom tro og
vitenskap

OM PAVE BENEDIKT
1927-2022

14 sider
påkestoff

90
Aktuell profil:
Sr. Else-Britt Nilsen

39
Benedikt XVI
1927-2022

№ 01/2023

Innhold

Leder	3
Biskop Erik Varden har ordet	4
Min tro: Karin Öberg	8
Katarinahjemmet bygger ut	12
Norske helgener: Sankt Sunniva	16

PÅSKE

En fasteberetning ved Lars Roar Langslet	21
Det hellige triduum	24
Påskekviss	30
Påskemusikk	33

Aktuelt: Norge rundt	34
Aktuelt: Verden rundt	36
Kristen tilstedeværelse er truet	38

BENEDIKT XVI 1927-2022

Benedikt XVI – ein stor, liten mann	40
Å la seg elske – pave Benedikts forkynnelse om GLEDE	42
For pave Benedikt var og ble Mozart favoritten	48
Bøker av Joseph Ratzinger/Benedikt XVI i St.Olav bokhandel	49
Kunst: Om bildene som ble brukt i pave Benedikts begravelse	50
– Vi tenker for sort-hvitt om pave Benedikt	54
Signert ved Eivor A. Oftestad	55

Verdensungdomsdagene: Nye steder – samme mål	57
Min påskemiddag: Shepherd's pie	60
Katolsk profil: Bernard Bolzano	62

«Vi bryter opp fra vårt eget Dødehavs-landskap, bryter opp fra ørkenen i vårt eget liv, og følger den bratte veien oppover – opp til den hellige stad der han venter oss.»

LARS ROAR LANGSLET, SIDE 22

Guds ord ved p. Josef Ottersen	67
Betraktninger ved Georg Fr. Rieber-Mohn	68
Kirkevandring i Roma: Sant'Andrea delle Fratte	71
Klostertanker ved p. Hallvard Thomas Hole	74
Salmenes bok: Måtte folkene takke deg, Gud	76
Aktuelt: Sensasjonsfunn i spansk kirke	77
Sannhetsserum: Sofie i feil verden	78
Debatt: Georg Fr. Rieber-Mohn og Trond Bakkevig	80
Kommentar ved st. Anne Bente Hadland	82
Bokomtaler	85
Aktuell profil: sr. Else-Britt Nilsen	90
Utgangsort: <i>Magdalena</i> av Karol Wojtyła	92

16
Norske helgener:
Sankt Sunniva

Å være i dialog

«Dialog» er et ord man nesten ikke tør bruke lenger. Det er blitt så utvannet og forterpet at den franske varianten *dialogue* nå jevnlig henges ut i VG-tegner Roar Hagens karikaturer av vår statsminister som en betegnelse for noe livsfjernt, sofistikert og hult.

MEN FINNES DET et bravere ord og en mer konstruktiv aktivitet mellom mennesker når dialogen faktisk fungerer? Når man lytter til den andre, lærer og opplever at den andre også lytter til og lærer av deg slik at man sammen går mot en felles erkjennelse og bredere innsikt?

I DETTE NUMMERET av St. Olav katolske tidsskrift vier vi plass til pave emeritus Benedikt XVI (1927-2022). Når dette leses, er det gått tre måneder siden han døde. Vi har derfor forsøkt å finne noen innganger til stoffet som tar høyde for den smule avstanden i tid og alle de minneordene som ble skrevet på nyåret rett etter hans død.

Eivor Oftestad skriver i spalten *Signert* om Benedikt og filosofen Jürgen Habermas, en episode ved La Sapienza-universitetet i Roma i 2008 og hvor galt det kan gå i en tid der dialogen feies under teppet til fordel for særinteresser og ekskluderende gruppeideologier.

Ståle Johannes Kristiansen har pave Benedikts forkynnelse om glede som tema for sin artikkel, men er ikke også følgende setning et slags grunnpremiss for all ekte dialog: «Vi kan bare akseptere oss selv dersom vi først er akseptert av den andre.»?

VÅRT OPPDRAG SOM KIRKE er å forkynne og å være i dialog. Våre to siste og vår nåværende pave satte og setter alltid dialogen i forsetet. Våre tre norske biskoper er forbilder i å delta

på ulike dialogarenaer. Det gjøres et flott dialogarbeid med ulike aktører i våre menigheter og i forskjellige katolske organisasjoner. På Norges viktigste møteplass for interreligiøs dialog – Samarbeidsrådet for Tros- og Livssynssamfunn (STL) – deltar vår kirke aktivt og rådet ledes av en katolikk, Ingrid Joys.

STL har for øvrig nå fått i oppdrag å tilrettelegge for dialog mellom tros- og livssynssamfunn og LHBT-organisasjoner. Ikke for å «om-

vende» noen av partene, men for å øke den gjensidige kunnskapen og forståelsen.

«Vi må stå opp for vår tro og lære, forsvare det vi selv mener er riktig og viktig.»

MEN I ALT DIALOGARBEID må vi selvsagt ikke glemme oss selv og våre verdier. Vi må stå opp for vår tro og lære, forsvare det vi selv mener er riktig og viktig.

Vi så det sist i debatten om Nasjonalgalleriet og Christian Krohg-maleriet: Kansellerings- og wokefenomenet, og den forvrengte identitetspolitikken, må og bør imøtegås. Den forsøker å omskrive tradisjon og normer og vår felles historie til en trang ramme, definert av en radikal politisk ideologi. Standhaftig og saklig må vi fremme det vi tror på og mener er rett. Det er ingen grunn til at vi skal forholde oss passive og la andre få fri tilgang til definisjonsmakten.

Men det er altså måten det gjøres på. Dialog eller *dialogue* – på slutten av dagen har vi neppe så mange andre alternativer i vår søken etter felles forståelse og dypere kunnskap om oss selv, verden, tiden vi lever i – og Kristus.

HANS ROSSINÉ

Redaktør

62

Katolsk profil:
Bernard Bolzano

24

Det hellige triduum

Enheten er vunnet på Jesu kors

1. Korinterbrev ble skrevet knapt tyve år etter Kristi oppstandelse. Allerede da var Kirken belemet med en problematikk som forfølger den (d.v.s. oss) den dag i dag. Det er skarphet i Paulus' røst når han sier i første kapittel, «Jeg ber dere innstendig: Vær enige!» Slik har Erik Gunnes oversatt det. Men jeg vil krangle litt med hans kulturelt betingede ordvalg. Vi nordmenn liker å bli «enige». For oss går det ut på at vi diskuterer oss frem til samlende ordninger, gjerne ved kløktige «kompromisser», et annet ord vi er glad i. Enighetsløsninger vekker bildet av forstandige borgere samlet til ting. For all del: Det er en ypperlig tilnærming når det gjelder å finne praktiske løsninger på samfunnsproblematikk.

MEN PAULUS' EPISTEL dreier seg om noe annet. Den handler om grunnlaget for kristen bekjennelse. Det Apostelen maner oss til, er ikke å «bli enige» i den forstand at vi skal drøfte oss frem til en felles posisjon. Det han sier, bokstavelig talt, er: «Jeg ber om at dere alle sier det samme». Med andre ord: dere skal ha én bekjennelse, for bekjennelsen er

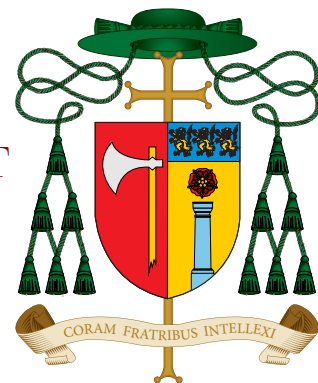
ikke noe dere skaper, men noe dere har fått, en Guds åpenbaring som kaller på takknemlig tilslutning i tro, ikke på flertallsbeslutninger.

GRUNNLAGET FOR KORREKSEN er at korinterne maser seg imellom: «Jeg er for Paulus», «jeg er for Apollos», «jeg er for Kefas». Så typisk! Vi møter samme situasjon i vår tid. Nettopp i årets første uker hørte vi røster som proklamerte, «Jeg er for pave Frans», og «jeg er for pave Benedikt», mens andre huiet «jeg er for pave Pius X». Vi har godt av å høre Paulus' satirisk-retoriske spørsmål: «Er da Kristus blitt stykket opp?» Selvsagt er han ikke det. Derfor skal heller ikke vi stykke opp hans legeme. Vi skal ta oss grundig sammen, «forenet i ett og samme sinnelag, ett og samme syn», for at Kristi kors ikke skal tape sin kraft (jfr. 1 Kor 1,10-17).

DET ER DÉT DET DREIER SEG OM, til syvende og sist. Gud ble menneske, gikk blant oss og gjorde godt, underviste, led, døde og oppstod for at det som var splittet skulle bli helt. Splid er syndens sold. Det første som skjer etter syndefallet er at

BISKOPEN HAR ORDET

forholdet mellom mann og kvinne, skapt med henblikk på hverandre, går i stykker. Så oppstår feiden mellom de første menneskers barn. Det første dødsfall i historien, slik Bibelen forteller den, skjer ved brodermord. Vi er betinget, ved synd, til mistenksomhet, selvhevdelse, segregering og proaktive angrep. Dette er tendensene som *utgjør* synd. Når Kirkens liv reduseres til partidannelse, trekkes vi tilbake til Kains og Abels tvist der ute på marken. Da lever vi som om Kristi kors var meningsløst. Men hva er vi da godt for, kristent sett? Er vi da kristne?

Kirken, forkynner Det annet vatikankonsil, er innsatt til å være «den sikreste kime til enhet, håp og frelse for hele menneskeheten» (*Lumen Gentium*, 9). Enheten er ikke, og kan ikke være, et menneskelig prosjekt: Det ville være håpløst. Enheten er vunnet på Jesu kors. De fremste av apostlene, Peter og Andreas, fullbrakte begge sitt kristne vitnesbyrd på et kors: Den ene opp-ned, den andre diagonalt, etter eget ønske. Begge ville unngå å gi inntrykk av at *deres* offer var likebetydende med Kristi offer, som ene og alene forvandler, fornyer

og forener vår verden. Det skal vi minnes i vårt liv, ikke minst i disse tider.

ENHETEN VI KALLES TIL, vil ikke oppstå på bakgrunn av parlamentarisk debatt eller podiumsdiskusjoner. Den vil oppstå kun hvis vi i sannhet kan bekjenne, «Det er ikke lenger jeg som lever, men Kristus som lever i meg» (Gal 2,20), og hvis vi frimodig er rede også til å dø for hans navns skyld, i tro på hans oppstandelse.

+ fr Erik Varden

+ Erik Varden
Biskop av Trondheim

Naturvitenskap og religion står ikke i konflikt med hverandre

– Min vei til katolsk tro var i høy grad en intellektuell sak. Den gikk via bøker og intellektuell refleksjon. Først nå i ettertid har jeg innsett at det ikke bare var en intellektuell prosess, sier Karin Öberg (40), internasjonalt anerkjent svensk astrokjemiker og professor i astronomi ved Harvard University.

TEKST: ULF JONSSON SJ FOTO: MARTHA STEWART

Karin Öbergs livsløp er uvanlig. Hun er født i Nyköping i 1982 og vokste opp i Lyckeby utenfor Karlskrona, i en familie av akademikere. Etter skolegang i Sverige tok hun utdanning i kjemi og fysikk i USA. Intellektuell nysgjerrighet fikk henne til å stille spørsmål om Gud. Det førte til at hun ble katolikk. Nå er hun professor i astrokjemi ved Harvard, et av verdens høyest rangerte universiteter. I dette intervjuet forteller hun om sin forskning, om sin vei til den katolske tro og om forholdet mellom religion og vitenskap.

TIDLIG NYSGJERRIG

– Først litt om din bakgrunn?

– Jeg ble døpt og konfirmert i Den svenske kyrkan, men ellers spilte ikke religiøs tro noen rolle i vår familie. Jeg var tidlig nysgjerrig i mange retninger, blant annet på naturvitenskap og historie. Min far er naturviter, og han gav meg bøker om fysikk, kjemi og astronomi for å holde min nysgjerrighet levende. Jeg oppdaget at jeg hadde spesielt lett for kjemi og fysikk, så det var naturlig for meg å fortsette med studier innenfor disse fagfeltene. Først var planen at jeg skulle studere teknisk fysikk i Sverige. Men jeg sendte også en søknad til *Caltech*, et velrenommert teknisk universitet i California. Og da jeg kom inn der, var det selvsagt for meg å takke ja.

– Jeg hadde tenkt å ta ingeniørstudiet, men

syntes astrofysikken var mer interessant. Jeg oppdaget at det finnes en disiplin som kombinerer astrofysikk og kjemi, nemlig astrokjemi, der en anvender kjemi for å løse problemstillinger innenfor astronomien. Da ble valget enkelt. Verdens ledende forskningscenter innen astrokjemi ligger i Leiden i Holland, så etter tiden på *Caltech* gjennomførte jeg doktorgradsstudiene i Leiden. Jeg trivdes godt der, men jeg lengtet tilbake til USA. Harvard er drømmeuniversitetet, så da det åtte år senere ble utlyst et professorat i astrokjemi der, søkte jeg på stillingen – og fikk den, forteller Karin Öberg.

– Hvordan var din vei til den katolske tro?

– Parallelt med at min vitenskapelige karriere tok av, ble også den religiøse troen viktigere for meg. Det begynte mot slutten av tiden ved *Caltech*. Jeg innså at visse ikke-materialistiske oppfatninger var like sanne som visse vitenskapelige oppfatninger. Den ene var at det finnes en objektiv forskjell mellom det moralsk gode og det moralsk onde. Den andre at den forskjellen ikke er noe som vi mennesker konstruerer eller kan avgjøre ved flertallsvedtak. De to overbevisningene er det vanskelig å forene med et materialistisk verdensbilde.

LEWIS OG CHESTERTON

– Jeg begynte å lese bøker om slike spørsmål, blant annet «Kan man være kristen?» av forfatteren C. S. Lewis. («Mere Christianity», fra 1941). Da jeg leste den, innså jeg at jeg var ▶

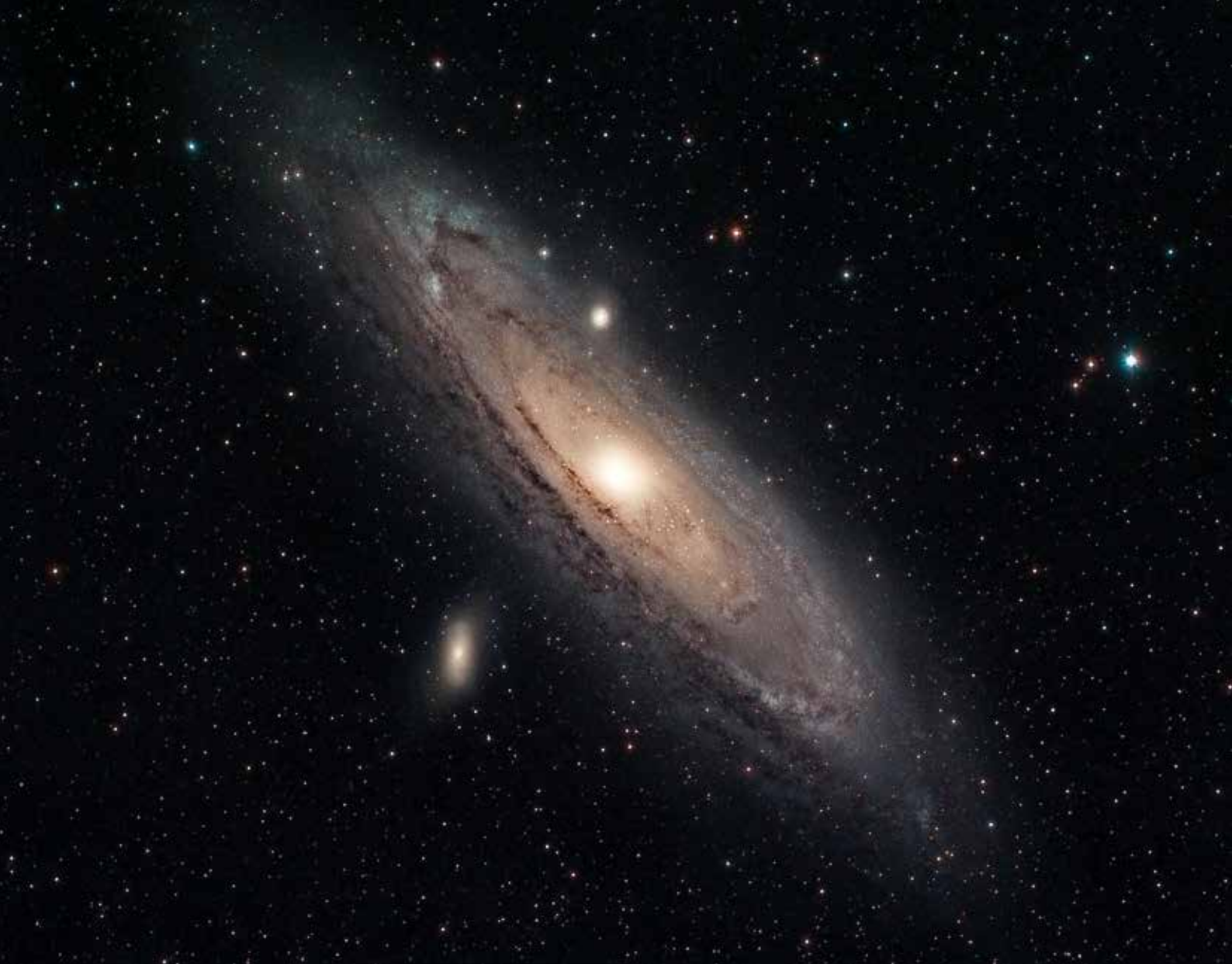

PRAKTISERENDE: - Av de øvrige rundt 15 professorene i astronomi ved Harvard, er det et par andre troende kristne, så jeg er ikke den eneste, sier Karin Öberg.

«Parallelt med at min vitenskapelige karriere tok av, ble også den religiøse troen viktigere for meg. Jeg innså at visse ikke-materialistiske oppfatninger var like sanne som visse vitenskapelige oppfatninger.»

ANDROMEDA-GLAKSEN: Har opp mot 1000 milliarder stjerner, og er så vidt synlig som en diffus flekk med det blotte øye, i stjernebildet Andromeda. – Noe vi vet i dag, og som vi ikke visste for tjue år siden, er at stort sett alle stjerner har planeter. Det betyr at det i dag synes mer sannsynlig at det fins andre planeter med liv, enn for tjue år siden, sier Öberg.

enig i hans beskrivelse av grunnlaget for den kristne troen. Lesningen ble en ganske dramatisk og til og med følelsesmessig omkalfatrende erfaring. Da jeg kom til slutten av boken, tenkte jeg: Hans argument overbeviser meg, så det innebærer vel at jeg også er kristen!

– Så mye mer visste jeg ennå ikke om kristen tro. Men da jeg arbeidet med doktorgraden, lette jeg opp en anglikansk kirke i Holland. Så begynte jeg å lese G.K. Chesterton og andre katolske forfattere. Da jeg senere kom tilbake til USA, begynte jeg å gå til messe i katolske kirker. Der kjente jeg meg veldig hjemme – både intellektuelt, emosjonelt og åndelig. Jeg var 29 år da jeg konverterte.

EN LENGSEL

– Min vei til Den katolske kirke var litt spesiell. Jeg kjente ikke personlig noen katolikker før det siste halvåret før konversjonen. Min vei til den kristne troen og katolisismen var i høy grad en intellektuell sak. Den gikk via bøker og intellektuell refleksjon. Men i ettertid har jeg innsett at det ikke bare var en intellektuell prosess. Jeg hadde også en egen vilje, en

lengsel etter å gå videre i prosessen, til å ta neste steg etter hvert som jeg fikk nye innsikter og kunnskaper langs veien. Det som for meg begynte med en filosofisk overbevisning om Guds eksistens, ble senere komplettert med åpenbaringsens Gud som vi leser om i Bibelen.

– Chesterton minner oss så fint om at en intellektuell lengsel etter sannhet ikke trenger å være noe tørt og kjedelig. Her finnes det for øvrig en parallell mellom troen og vitenskapen. De kan oppleves som tørre og kjedelige, men begge er fulle av kreativitet og lengsel som driver dem framover, uten at de mister intellektuell stringens og logikk. For meg personlig var Tolkiens fortelling «Ringenes herre» min første store litterære opplevelse. Da jeg senere leste Chesterton, vekket det den samme lengselen i meg som jeg hadde erfart da jeg som ung leste «Ringenes herre.»

INGEN KONFLIKT

– *Hvordan ser du på forholdet mellom naturvitenskap og religion?*

– For det første mener jeg at de ikke står i konflikt med hverandre. Om man er monoteist

og tror at Gud er alle tings første årsak, må man gå ut fra at sannheter om den fysiske verden og religiøse tros-sannheter ikke er uforenlige med hverandre, siden de opprinnelig kommer fra samme kilde. For det andre er jeg skeptisk til idéen om at vitenskapelige sannheter og tros-sannheter er så vesensforskjellige at de ikke kan ha noe å si hverandre fordi de dreier seg om helt ulike forhold.

– En tanke som jeg er absolutt uenig i, er at vitenskapen svarer på «hvordan»-spørsmål, mens den religiøse troen svarer på «hvorfor»-spørsmål. Mine astronomistudenter spør «hvorfor?» hele tiden. Og jeg tror ikke det kommer av at de ikke forstår forskjellen mellom «hvordan?» og «hvorfor?». Teologi og naturvitenskap er ulike fagfelt og stiller ulike spørsmål. Men iblant stiller de ulike slags spørsmål om samme objekt, og da burde det være mulig å la spørsmålene relatere seg til hverandre.

– Allerede på slutten av 300-tallet benyttet kirkefaderen Augustin seg av naturfilosofiske argumenter for at jorden er rund, når han tolket skapelsesberetningen i Bibelen. Og på en intellektuell sofistisert måte bruker han platonisk filosofi og aristotelisk logikk når han reflekterer over fenomen som «tiden» og over bibelske uttrykk som «i begynnelsen». Slike eksempler viser oss at det kan være verdifullt å la naturvitenskapelige, filosofiske og religiøse spørsmål settes i forhold til hverandre. Men selvsagt får man ikke glemme at man stiller spørsmålene ut fra ulike innfallsvinkler. Slik er det jo allerede innenfor ulike disipliner innen naturvitenskapen.

En biolog og en fysiker beskriver menneskets nervesystem på svært forskjellig måte. Men dersom deres beskrivelser motsier hverandre, da har vi et problem.

SANNHETSRELATIVISME

– *Hvordan går det da med sannheten? Er den relativ, avhengig av ulike perspektiv?*

– At man kan beskrive et fenomen ut fra forskjellige perspektiv, er ikke det samme som sannhetsrelativisme, i alle fall så lenge perspektivene ikke motsier hverandre, men heller utfyller hverandre. Men idéen om at ulike perspektiv er uforenlige med hverandre, er relativistisk. For øvrig ble den idéen diskutert allerede i høy middelalderen og tidlig modernitet, og da som idéen om den doble sannheten. Det fantes noen som forsvarte den relativistiske oppfatningen at religiøse sannheter kunne være sanne selv om de var uforenlige med fornuftssannheter, siden det dreier seg om sannheter av ulik art. Slike idéer ble også diskutert blant muslimske og kristne tenkere, for

eksempel når noen hevder at verden teologisk sett har en begynnelse siden Bibelen sier at Gud en gang skapte verden, mens verden filosofisk sett alltid har eksistert slik filosofen Aristoteles mente. Hvis man resonnerer slik, havner man i sannhetsrelativisme. Men både Thomas Aquinas og Galilei argumenterte mot den doble sannheten, og fremdeles er det en etablert oppfatning innenfor naturvitenskapelig og katolsk teologi at man avviser idéen om den doble sannheten.

– En idé som fremdeles er ganske vanlig i vår tid, er at jo mer den vitenskapelige kunnskapen øker, dess mindre plass blir det igjen for den religiøse troen. Men om man ser på det som har hendt i løpet av de siste hundre årene, er det slett ikke selvsagt at så er tilfelle. Innenfor astronomiens område har forskningen tvert imot åpnet mer opp for religiøs tro i vår tid enn det var på 1800-tallet.

Ta eksemplet med at universet later til å ha en tydelig begynnelse og en tydelig slutt. Det er mye i vår tids forskning som taler for at dette faktisk er tilfelle, og det stemmer igjen godt med den bibelske måten å se på verden. Og ►

LEWIS OG CHESTER-TON: Kristne forfattere som C. S. Lewis og G.K. Chesterton og messebesøk i katolske kirker gjorde at Karin Öberg fant veien til den katolske tro.

«Min vei til den kristne troen og katolisismen var i høy grad en intellektuell sak. Den gikk via bøker og intellektuell refleksjon.»

REDUKSJONISME: -Fysikken og kjemien er ikke det eneste som trengs for å beskrive hele virkeligheten. Om man på alvor forsøker å forklare det hele på en reduksjonistisk måte, blir det absurd. Det fører til at en rekke spørsmål om virkeligheten slett ikke lar seg besvare, påpeker Karin Öberg.

kvantemekanikken taler for at det fins hendelser i naturen som vi mennesker umulig kan forutsi. Også dette er en velkommen oppdagelse for teologien. Etter 1800-tallets vitenskapelige framskritt fikk mange troende dårlig selvtilitt, fordi det lot til at vitenskapen ble stadig vanskeligere å forene med religiøs tro. Men etter vitenskapens framskritt på 1900-tallet, er det slett ikke selvsagt at utviklingen vil gjøre dette vanskeligere, påpeker Karin Öberg.

HVORDAN MOLEKYLER DANNES

– *Hva slags spørsmål er det man stiller seg innenfor ditt fagfelt?*

– I astrokjemien anvender vi kjemi for å løse ulike forsknings-spørsmål innenfor astronomien. Det jeg selv er mest interessert i, er å forstå hva som skjer når nye planeter oppstår og hvordan molekyler dannes og ødelegges i den forbindelse. Det handler for eksempel om å finne ut hvorfor ulike typer planeter oppstår rundt ulike typer stjerner. Eller, som i vårt eget solsystem, hvorfor ulike typer planeter er dannet rundt vår sol. For en stor del er dette spørsmål der både kjemi og fysikk er involvert. For å forstå disse prosessene må man ta hensyn til hvordan molekyler som vann, kullmonoxid og kuldioxid dannes og ødelegges, og om de eksisterer i form av gass eller is.

– *Hva er de største spørsmålene innenfor dagens astronomiske forskning?*

– Innenfor mitt eget område er det forskningen rundt såkalte exoplaneter, planeter som sirkler omkring andre stjerner enn vår egen sol. Vi vil gjerne finne ut hvor vanlig det er at det dannes planeter som ligner vår egen jord. Vi astronomer er nemlig, akkurat som mange andre, interessert i om det finnes liv i universet!

ALLE STJERNER HAR PLANETER

– *Har det det i løpet av de siste tjue år blitt mer eller mindre sannsynlig at det finnes liv på andre planeter enn vår?*

– Det går ikke an å beregne sannsynligheten for det. Men noe vi vet i dag, og som vi ikke visste for tjue år siden, er at stort sett alle stjerner har planeter. Det betyr at det i dag synes mer sannsynlig at det fins andre planeter med liv, enn for tjue år siden. En annen sak som vi også begynner å få litt mer tak på i dag, er hvor ofte det skjer at det dannes en planet med noenlunde samme proporsjoner som jorden når det gjelder jern, stein, vann og atmosfære, samt med rett avstand til sin stjerne til å kunne ha flytende vann. De data som vi til nå har fått inn, heller til at de jordlignende planetene nok er ganske vanlige. Vi vet at det er vanlig med planeter som har rett

avstand til sin stjerne til at de kan ha flytende vann, men om de faktisk har vann og de andre nødvendige betingelsene for liv, kjenner vi ennå ikke til.

ABSURD VIRKELIGHETSOPPFATNING

– *Som astronom bruker du kunnskaper og metoder fra både fysikkens og kjemiens områder. Hvordan ser du på reduksjonismen, den såkalte scienttistiske synsmåten som hevder at fysikken og kjemien er tilstrekkelig til å beskrive hele virkeligheten?*

– Mitt korte svar er nei. Fysikken og kjemien er ikke det eneste som trengs for å beskrive hele virkeligheten. Om man for alvor forsøker å forklare det hele på en reduksjonistisk måte, blir det hele absurd. Det fører til at en rekke spørsmål om virkeligheten slett ikke lar seg besvare. Hvordan skulle man snakke om Shakespeares verk blir helt ubegripelig i et scienttistisk perspektiv, der det ikke fins plass for bevissthet og intensjonalitet. Hvis man tar bort alle disipliner som ikke er rent kvantitative, får man en absurd virkelighetsoppfatning. Jeg tror at det er ytterst få som vil gå den veien, om de tenker etter. Når en lytter til folk som hevder at de tenker rent materialistisk, og som mener at de eneste spørsmål som er verdt å ta på alvor er de naturvitenskapelige, som for eksempel Richard Dawkins, så oppdager man at de har et langt rikere intellektuelt liv enn det de selv påstår. De tar også med aspekter som ikke har plass i en rent scienttistisk synsmåte.

– *Til slutt: hvordan reagerer dine forskerkolleger på at du er troende?*

– Av de øvrige rundt 15 professorene i astronomi ved Harvard, er det et par andre troende kristne, så jeg er ikke den eneste. Og fra de andre professorene har jeg heller aldri fått noen negative reaksjoner på det. De er enten nysgjerrige, eller så er det ikke noe som interesserer dem. Alle vet at jeg er katolikk, for jeg er svært åpen om det. I USA er det også mer vanlig enn i Sverige at folk er troende, og det gjelder også for studentene og doktorandene. Vi har både katolikker og protestanter, jøder og muslimer blant oss, og iblant diskuterer vi hvordan det er å være troende og astronom. For meg har det vært en positiv opplevelse.

Selv er jeg engasjert i *The Society of Catholic Scientists* (catholicscientists.org), som er en sammenslutning av katolske forskere med medlemmer i over 50 ulike land, og likedan i *The Thomistic Institute* (thomisticinstitute.org), som drives av dominikanerordenen og deres institutter i Washington D.C. og ved Angelicum, dominikanernes institutt i Roma, sier Karin Öberg. •

Oversatt av Jorunn Hope

«Vi vil gjerne finne ut hvor vanlig det er at det dannes planeter som ligner vår egen jord. Vi astronomer er nemlig, akkurat som mange andre, interessert i om det finnes liv i universet!»

Intervjueren Ulf Jonsson er jesuittpater, professor i religionsfilosofi ved Newman-instituttet og sjefredaktør for det svenske katolske tidsskriftet SIGNUM, hvor dette intervjuet først ble publisert i en litt lengre versjon (nr 6, 2022).

Katarinahjemmet:

Nå starter byggearbeidene

Søstrene på Katarinahjemmet kan snart erstatte orgelets velklang med slagdrillens iherdige påminnelse om at tiden for fornyelse er over dem.

TEKST OG FOTO: PETTER T. STOCKE-NICOLAISEN

28. februar var det oppstartsmøte for søstrenes ambisiøse påbyggingsprosjekt før entreprenør Stensrud rykket inn med arbeidsfolk, materialer og maskineri. Det blir ikke ørens lyd i Gjørstads gate på flere måneder, men ny etasje.

– Det hele vil ta 6 – 8 måneder, sier sr. Anne Bente Hadland, som har fulgt prosjektet i detalj fra første stund. Hennes håp er at de skal være etablert i toppetasjen innen julen 2023 ringes inn. Man kan undre seg over hva som får søstrene til å ville utsette seg for støv og støy i månedsvi, men grunnene er gode og gjennomtenkte, forsikrer sr. Anne Bente:

– Vi trenger rett og slett mer plass for søstrene: et fellesrom som er stort nok og hensiktsmessige arbeidsplasser: kontorer, lydstudio og verksted. Påbygget, den nye etasjen, vil dekke disse behovene, sier hun.

– I dag vet vi for eksempel ikke helt hvordan det forholder seg: Sover sr. Katarina (Pajchel)

på kontoret eller arbeider hun på soverommet? Det går jo på et vis, men er ingen ideell situasjon for en førsteamanuensis ved OsloMet. Hun trenger et arbeidsrom, som flere av oss, konstaterer sr. Anne Bente.

SATSER FOR FULLT

Prosjektet hadde sin spede start allerede i 2014. Utgangspunktet var at de trengte nytt verksted til sr. Dana. De skulle bygge på bakkenivå med parkeringshus – og det ble dyrt. Da sa en tenksom håndverker: «Hvorfor ikke bygge på taket?» Spørsmålet satte igang en lang prosess, som nå er iferd med å bli virkeliggjort.

– Rammetillatelsen kom i mars 2020. Da har du tre år på å komme igang. Så kom pandemien med nedstengingen og alt stanset, sier sr. Anne Bente.

De kom igang med arbeidet igjen høsten 2021. Og stilte seg spurte seg selv om de skulle fortsette, eller gi seg.

– Vi bestemte oss for å gå igang. Vi satset for fullt og hyrte byggeleder Joackim Utne, som har ledet oss gjennom detaljplanlegging og ▶

«Hvis alt går etter planen, så er påbygget klart i månedsskiftet august/september. Men ting kan skje som forsinker prosjektet.»

NY BRANNTREPP: På baksiden av Katarinahjemmet viser sr. Anne Bente Hadland hvor den branntrappen fra ny-etasjen vil løpe.

KOSTER: – Vi er ærlige og sier det rett ut: Vi trenger penger for å gjennomføre prosjektet, innrømmer Sr. Anne Bente.

prosjektering. Enormt mye skal på plass, forteller sr. Anne Bente.

Noe av det som «skal på plass», er finansiering:

– Vi er prosaiske og sier det rett ut: Vi trenger penger for å gjennomføre prosjektet. Mange hjelper oss også på andre måter. Frivillige bistår oss hele tiden med smått og stort, slik at huset kan holde åpent. Hadde vi skulle betalt for alt, ville det kostet mye. Andre gir oss mat. Alt dette er vi takknemlig for. Men for å kunne skape mer rom for oss og flere møteplasser for troende og mellom Kirken og samfunnet forøvrig, er vi nå avhengig av pengegaver fra våre venner, forteller sr. Anne Bente.

VOLDSOM PRISSTIGNING

Alt arbeidet har ikke bare ført til at søstrene er klar til å bygge på en ny etasje: De har samtidig laget en svært detaljert tilstandsrapport for Gamlebygget fra 1936.

– Nå vi vet hva vi skal gjøre også i årene fremover. Selv om den eldste bygningen er godt vedlikeholdt, er det mye vi ennå ikke har gjort. Det kommer iløpet av de neste 5 – 7 årene, opplyser sr. Anne Bente.

Påbygget gjør dessuten at de utbedrer

forhold som uansett hadde måttet blitt tatt tak i, for eksempel isoleres taket i påbygget etter moderne standard. De bygger også slik at de i fremtiden kan montere solcellepanel på taket.

– Det har heldigvis ikke kommet noen store overraskelser, men vi har fått en presis diagnose for bygningens helsetilstand, oppsummerer sr. Anne Bente.

– *Prislappen for den nye etasjen blir høyere enn først antatt. Hva skyldes det?*

– En kolossal prisstigning på strøm og byggevarer. Anbudet landet på 16,7 millioner kroner. I september fikk vi et prisestimat på ett eller annet sted mellom 15 og 25 millioner, så vi kom ikke veldig galt ut. Det er uansett svært mye penger, og vi har satt igang en storstilt innsamlingsaksjon både innenlands og utenlands. Vi håper at det gir penger nok i kassen. Vi begynte sent med innsamlingen, men nå satser vi bare – og så håper vi at det går bra, sier en optimistisk søster, som «har trua».

ROM FOR HVILE OG ARBEID

Ifølge sr. Anne Bente tar byggearbeidene til ca. 1. mars. Hun beregner en byggetid på omkring et halvt år.

– Hvis alt går etter planen, så er påbygget altså klart i månedsskiftet august/september. Men ting kan skje som forsinker prosjektet. Det er vi klar over, men før jul bør vi være i mål, mener sr. Anne Bente.

Nå skal huset pakkes inn i stillaser og fasadeplast, så når påbygget er klart, skal «nye! Katarinahjemmet bokstavelig talt avdukes.

– Det gleder jeg meg allerede til! Det blir støyete og støvete, men det må vi bare holde ut. Heldigvis er det bare den eldste delen av klosteret som blir direkte berørt. Blir det

Om Sta. Katarinahjemmet

Katarinahjemmet er et såkalt apostolisk kloster i Dominikanerordenen.

Sommeren 1928 grunnlagt av mère Marie des Anges Glaizot og tre andre apostoliske dominikanerinner fra Chatillon utenfor Paris i Gjørstads gate 9, på Majorstuen, Oslo.

Klosteret i dag består av to bygninger. Den eldste, et mindre trehus fra rundt 1850, inneholder blant annet møtelokaler. Den andre bygningen består av en klosterdel fra 1936, om- og påbygget i 1976. Den rommer gjestehuset og studenthjemmet.

Klosteret er viet Den hellige Katarina av Siena.

Søstrenes hovedoppgave er gjennom bønn, ord og gjerning å bidra til at Jesu Kristi evangelium når mennesker i vår tid.

3. september 2022 fusjonerte Katarinahjemmets kongregasjon Dominikanerinnene av Notre-Dame de Grâce (anno 1865) med Congrégation Romaine De Saint Dominiques (CRSD).

STØYTE OG STØVETE: – Men det må vi bare holde ut. Heldigvis er det bare den eldste delen av klosteret som blir direkte berørt, sier Sr. Anne Bente.

for ille, må vi nesten evakuere til student- eller gjestehuset!

– *Hva gleder dere dere mest til?*

– Å få et område som er bare for søstrene. Vi hadde det da jeg kom hit på 80-tallet, men klausuren gled ut og forsvant, sier sr. Anne Bente og presiserer at søstrene ikke er pålagt klausur, men at behovet for det likevel er tilstede. De trenger rom for seg selv, både for å ivareta fellesskapet og for stillhet og ro.

– Vi må også kunne hvile et annet sted enn på våre små rom. Nå er vi tilgjengelig hele tiden. Og så har vi fått mobiltelefoner tillegg ... det er veldig ødeleggende for et kontemplativt liv, altså ... , sier en lattermild søster.

Noen andre fordeler nevner hun også:

Alle søstre må ut av rommene sine nå – og det betyr at alle må rydde. Det er bra!

ET MØTESTED

Katarinahjemmet ble stiftet av franske dominikanerinner i 1928. Kommuniteten har betydning – og betyr fremdeles – mye for mange.

– Katarinahjemmet er et møtested. Slik intensjonen var fra første dag: Det ble åpnet som kloster og hjem for unge kvinner etter fransk

Støtt søstrenes byggeprosjekt!

Gi en gave til deres byggefond på kontonummer **6029 05 03623** eller **vipps til 720997**.

Merk gaven «byggefond».

modell. Slik ble søstrenes virksomhet et naturligt møtested både for katolikker i Norge og mellom Kirken og resten av befolkningen, sier sr. Anne Bente.

Søstrene har aldri stilt krav om livssyn eller tro til sine studenter eller gjester. De er hovedsakelig ikke-katolikker.

– Noen har konvertert, andre har ikke gjort det, men barna deres! I noen tilfeller, da, forteller sr. Anne Bente og sier at miljøet i Gjørstads gate er internasjonalt og interkonfesjonelt.

– Noen har møtt Gud her – og det er jo tross alt poenget med det hele, utbryter hun og forklarer at de første søstrene var skeptisk til misjonering og proselytt-virksomhet, dvs. å fiske etter troende i andre trossamfunn. Noe katolikker ble beskyldt for.

– Vi er diskret og indirekte i vår evangelisering her i huset. De som ønsker samtaler, ber om det, sier sr. Anne Bente.

– *Vil påbyggingen av en ny etasje ha noe å si for klosteret som «møtested»?*

– Ja, det vil det jo også ha – i og med påbygget vil vi frigjøre rom som nå er beslaglagt av søstervirksomhet. En ekstra etasje betyr flere møtesteder. •

MED EN STEIN: Kulten av Sunniva spredte seg raskt. Bare to kirker er viet helgenen, men det er bevart 27 middelalderstatuer av henne. Denne avbildningen er fra Otterøy i Trøndelag, og hun er lett å identifisere med en stein fra berget som raste over følget. Foto: Kari Dahl, copyright NTNU Vitenskapsmuseet

KARL GERVIN har magistergrad i idéhistorie og teologisk embetseksamen. Han har vært sogneprest og seniorprest ved Oslo domkirke, og har skrevet en rekke bøker og artikler om kirkehistoriske emner.

SANKT SUNNIVA Kvinne og båtflyktning

Legenden handler om motstand mot tvangsgifte, og minner om ansvaret for dem som i våre dager opplever at de er nødt til å forlate sitt land.

TEKST: **KARL GERVIN**

Sankt Sunniva fikk tidlig en særlig rolle i Bjørgvin bispedømme. I middelalderen startet feiringen natten før hennes festdag 8. juli. Da ble hennes legende delt i ni lesninger som nå er rekonstruert.

Det starter med at hun ble født av kongelig ætt i Irland. Hun anstrengte seg for å dyrke den rette tro, og hadde stor sympati med de undertrykte i deres elendighet og de fattiges nød.

De neste lesningene forteller om en hedensk tyrann som ville tvinge henne til ekteskap og hvordan hun og mange menn, kvinner og barn i tre skip uten utrustning tillitsfullt la ut på havet for å komme unna.

Der de først drev på land, tvang en fiendtlig befolkning dem til å gi seg havet i vold på nytt. En del av følget landet nå på øya Selja, der de tjente Kristus med måtehold og fattigdom, kyskheter og hellig livsførsel.

Mens Håkon Ladejarl regjerte, ba folk fra fastlandet ham om å angripe «disse Guds tjenere» for å

«EN DEL AV FØLGET LANDET
NÅ PÅ ØYA SELJA, DER DE TJENTE
KRISTUS MED MÅTEHOLD OG
FATTIGDOM, KYSKHET OG
HELLIG LIVSFØRSEL.»

NORSKE HELGENER

I fire nummer presenterer St. Olav norske helgener som ble æret og påkalt i middelalderen – og i dag.

Det var i et av middelalderens norske bispedømmer – Bjørgvin (Bergen), Oslo, Hamar og Nidaros (Trondheim) disse helgenene først ble kåret som hellige.

Senere ble det fastslått at bare pavestolen skulle foreta slike utnevnelser. I 1588 ble det opprettet en egen kongregasjon for å behandle helgenutnevnelser, og fremgangsmåten er justert flere ganger siden.

Etter 2. Vatikankonsil er de troendes relasjon til helgenene ikke bare mellom bønnfaller og velgjører, men uttrykk for fellesskap og solidaritet. De hellige menn og kvinner er modeller og eksempler som viser at hellighet med Guds nåde er et oppnåelig mål og en oppgave under alle forhold.

drepe dem, men de hellige ba Gud gi dem evig hvile, og la legemene deres få en grav under stein som skulle rase ned over dem i en hule på øya.

Senere oppdaget to menn nede på stranden et lys som nådde til himmelen, og under det en hodeskalle som de brakte til kong Olav Tryggvason. Da han kom til Selja, fant han mange bein under steinene – sammen med Sunniva som var hel og uskadet.

Siste lesning forteller hvordan det ble bygget en kirke på stedet, «der det er utført tegn og under «til denne dag». Relikviene av den hellige Sunniva ble ført til Bergen, der det skjedde flere mirakler ved hennes skrin, som forsvant ved reformasjonen.

FØRSTE HELGEN OG ELDSTE VALFARTSMÅL

Legenden er tilsynelatende enkel, men den er bevisst bygget opp – med litterære virkemidler i latinen, og har bibelsitater og allusjoner som gjør det oppbyggelig. Forskere har også funnet lån i den fra Gregor den store og fra Bernard av Clairvaux.

I løpet av middelalderen ble legenden stadig formidlet på nytt, og som vanlig var med slike fortellinger, kom det mange tillegg og varianter, som ble til i ulike situasjoner og med forskjellig hensikt.

Da kong Olav Kyrre opprettet de tre første bispedømmer i Norge, var Selja det ene. De to andre var Nidaros og Oslo. I 1170 ble St. Sunnivas jordiske levninger ►

«KYSTEN UTENFOR SELJA ER BLANT DE FARLIGSTE PÅ NORSKEKYSTEN, MED RUNDT HUNDRE DAGER ÅRLIG DER DET ER HØY SJØGANG. DET ER IKKE UVANLIG AT DRIVGODS FRA DE BRITISKE ØYER REKER I LAND HER.»

TILBEDELSE ELLER TURISME? Hun speiler den som iakttar henne: Dagens vakre Sunniva-statue i Selje sentrum av Arne Mæland. Foto: Atle Råsberg. Laget av Arne Mæland.

ført i et relikvieskrin til Bergen og gravlagt ved høyalteret i Kristkirken. St. Sunniva er Bergens og bispedømmet Bjørgvins skytshelgen, og hun er fremdeles med i seglet til Bjørgvins biskop. Kristkirken ble revet i 1531, og skrinet ble borte.

Da Gustav Storm utga et bindsterkt verk med middelaldertekster i 1880, hadde han tilgang til to versjoner av legenden. Sigrid Undset skrev om de norske helgenene med Storm i sitt bibliotek, og det er en av hennes Sunniva-tekster som er gjengitt i dagens katolske Bønnebok. I 1997 kom en utgave av legenden, som bygger på alle de fire kildene vi har i dag, og som deler historien inn i middelalderens ni lesninger. Det er utdrag av denne versjonen vi har gjengitt her.

MEN HAR HUN LEVD?

Sin første bok om middelalderen avsluttet Sigrid Undset med et sitat som mange husker litt av. Hun sier at menneskenes hjerter ikke forandres i århundrenes

løp: Vi kan bli inspirert av Sunniva som modell, men er dette mer enn å ha henne som forbilde?

Det er mange sannsynlige trekk ved legenden, der blant annet begivenhetene tidfestes nøyaktig.

Kysten utenfor Selja er blant de farligste på norskekysten, med rundt hundre dager årlig der det er høy sjøgang. Det er ikke uvanlig at drivgods fra de britiske øyer reker i land her. Mange irske fortellinger handler om keltiske munkar som overga seg til havet og Guds vilje uten utstyr.

Frelsheshistorien har mange fortellinger om kvinner som ikke ville tvangsgiftes og om jomfruer som setter sin lit til Herren. Sunnivalegenden har tydelige innslag av fortellingen om Ursula, som legenden forteller at var datter av en kristen konge i Britannia. Hun flyktet på skip med mange jomfruer for å unngå en hedensk beiler.

Det er påfallende at Adam av Bremen, som rundt midten av 1000-tallet skrev om forholdene i Norge,

«Den hellige Gud i det høye, som både vinden og havet adlyder og som ikke svikter den som setter sin lit til ham, vokter over sine hellige, som nå hadde tatt korsene sine opp og fulgt ham og sagt nei til seg selv, slik at de kom uskadde fra storm og havets farer og fra forunderlig høye berg av bølger.»

HELGARDERING: Med denne støpeformen fra midten av 900-tallet kunne det samtidig lages kristne kors og en hedensk torshammer. Det er en slags helgardering, men med to mot en i kristendommens favør.
Foto: Nationalmuseet, København

SEGL: St. Sunniva er Bergens og bispedømmet Bjørgvins skytshelgen, og hun er fremdeles med i seglet til Bjørgvins biskop.

ikke nevner Sunniva. Allerede midt på 1800-tallet satte en historiker spørsmål ved om Sunniva virkelig har eksistert, og forskere har ikke gått lei av denne spørsmålsstillingen siden. I dag er det likevel en tydelig tendens til å la spørsmålet stå ubesvart.

Det er like vanskelig å bevise som å motbevise

SUNNIVAS SAMTID

- Legenden sier begivenhetene fant sted på 900-tallet. I Norge var vi da kanskje blitt rundt 150 000, som stort sett livnærte seg av jordbruk og fiske.
- Utlendinger kalte vestkysten av landet for Norvegr – veien mot nord. Lenge var det delt i små riker, med herskere som sloss om makt.
- Små spor av kristendom dukker opp fra begynnelsen av 900-tallet.
- Legenden tidfester begivenhetene omhyggelig: Håkon Ladejarl fungerte som konge i Norge fra rundt 970 til 995, og Olav Trygvason var konge 995 – 1000. De hellige og Sunniva ble funnet i 996.

sannheten i Sunnivallegenden. Klosteret på Selja ble viet den engelske St. Albans som vi vet lite om.

Legenden handler like mye om hennes følge, og festdagen i kirkeåret ble gjerne kalt Seljemannmesse. Det kan se ut til at vekten først lå på menneskene som fulgte Sunniva. Tegnet på primstaven på hennes og mennenes dag 8. juli varierer: Det kan være en krone (siden hun var kongsdatter), eller et berg eller en hule (siden hun omkom da den raste sammen). Tegnet kan også være en ljà eller en rive (siden innhøstningen skulle starte nå). Dette og andre tegn viser at dagen ble feiret vidt omkring. Middelaldermenneskene var ikke i tvil om at Sunniva hadde levd.

Feiringen på Selja har minner om den viktige rollen kvinner hadde i keltisk spiritualitet, og om hvor mye den kan tilføre de troende i Norge nå. Legenden om Sunniva har gjort Selja til det keltisk spiritualitet kalte et tynt sted- der jord og himmel kommer hverandre ganske nær. •

Vi trenger
din hjelp til å
holde hjulene
i gang!

SYKEPLEIE
PÅ HJUL

Bidra til vårt arbeid
i Oslos rus- og
prostitusjonsmiljø
med en månedlig gave:

VIPPS til 95093

Sykepleie på hjul er en del av Fransiskushjelpen, en ideell, diakonal stiftelse fra 1956 som henter sin inspirasjon fra Frans av Assisi. www.fransiskushjelpen.no

En fastebetraktning

Lars Roar Langslet (1936-2016) var idéhistoriker, forfatter og politiker. Han konverterte i 1963, var stortingsrepresentant 1969-1989, avbrutt av fem år som kulturminister 1981-86.

Denne teksten ble nylig funnet blant hans etterlatte papirer og gjengir et håndskrevet manus til en andakt han holdt for en gruppe kristne stortingsrepresentanter i 1987.

Mot påske – en fastebetraktning

«Jødenes påske var nær, og Jesus dro opp til Jerusalem». Slik begynner evangelisten Johannes sin beretning om da Jesus rensset templet for pengevekslere og selgere.

TEKST: LARS ROAR LANGSLET

Noen av oss har egne minner fra reisen opp til Jerusalem, og vet at slik er det – bratt oppover, fra de gråhvite breddene ved Dødehavet, opp gjennom ørken og fjell. Og plutselig lyser byen frem øverst mot himmelen, med fjerne murer og kupler og spir i rødskjæret fra kveldssolen. Sånn har noen av oss sett Jerusalem, og vi kommer aldri til å glemme det. Uvirkelig og fremmedartet – men allikevel kjent. Dette er byen over alle byer i selve troens landskap, og den som vil reise dit, må dra opp. «Rundt omkring Jerusalem er det fjell», står det i Salmenes bok. Men øverst kneiser Sions berg, «som ikke rokkes, men står evindeligg».

Fastetiden er en slik reise i troens verden – opp til Jerusalem. Vi følger den samme veien som Jesus måtte gå, opp til stedet der det skjedde. Vi bryter opp fra vårt eget Dødehavs-landskap, bryter opp fra ørkenen i vårt eget liv, og følger den bratte veien oppover – opp til den hellige stad der han venter oss.

Vi møter Jesus i sin fars hus, i templet. Det er såvisst ikke den snille og harmløse Jesus som så mange Jesu-liv-skildringer vil ha oss til å tro på. Det er den myndige Kristus, arvingen som krever sin rett i eget hus, Herren som jager pengevekslere og duekremmere på dør, Kongen som allerede har skyggen av tornekrone over sin panne. Hadde dette vært et vanlig menneske, slik mange vil ha oss til å tro at

Jesus var, ville hans oppførsel vært utålelig arrogant, og mer enn det: en brutal og forargerlig ordensforstyrrelse, som straks burde brakt politiet på pletten. Han bruker svepe, han velter bordene og strør andres penger utover gulvet. Men i den myndighet som Jesus her utøver og dermed avdekker, er han ikke en av oss. Han er Messias, Herren, Kongen – den som er gitt all makt over himmel og jord. Han

renser templet, det hellige sted, for all den uverdighet som mennesker har brakt inn i det. Han gjør alteret rede for det offer han selv skal bære frem.

I fastetiden har denne beretningen om den refsende Kristus også en annen mening. Også vi skal jage pengevekslerne og duekremmerne på dør fra det stedet hvor de har funnet et så lønnsomt marked – nemlig vårt eget sinn. Jesus vil at også vårt indre skal være et hellig sted. «Vet dere ikke at dere er Guds tempel, og at

Guds ånd er i dere? spør Paulus i 1. Kor. «Og ødelegger noen Guds tempel, skal Gud ødelegge ham. For Guds tempel er hellig, og dette tempel er – dere selv».

Fastetiden pålegger oss å rense opp i vårt eget tempel. Det er ikke lett. Det er ikke bare dette at kjærligheten til våre indre pengevekslere og duekremmere sitter så dypt i oss, men det er rutinen, ugidligheten, den slappe tilfredsheten med at i grunnen er vi så bra som vi er, og iallfall bedre enn de fleste andre. Fastetiden skulle rive oss ut av slappheten,

«Vi bryter opp fra vårt eget Dødehavs-landskap, bryter opp fra ørkenen i vårt eget liv, og følger den bratte veien oppover – opp til den hellige stad der han venter oss.»

vi skulle høre Jesu myndige stemme: «Få dette vekk fra min Fars hus!» Men hører vi da at det er oss han snakker så hardt til? Er det ikke lettest å tro at det må være andre han sikter til?

De jødene som var i templet da han ryddet opp, kunne ikke komme seg så lett unna utfordringen. Det står ingenting om hvordan de reagerte, men det er ikke vanskelig å tenke seg hvor rasende de må ha vært. Og allikevel – de var jo ikke ukjent med refsende profeter, og som gode skriftlærde ber de ham for sikkerhets skyld om legitimasjon, om et tegn som viser om han virkelig har rett til å begå en så uhørt handling. Her er det at Jesus gir det gåtefulle svar som tilhørerne ikke skjønnte et fnugg av, og som de vel tok som det endelige bevis på at mannen var gal: «Riv ned dette templet, og på tre dager skal jeg reise det opp igjen.» Men Johannes tolker det for oss, og ingen kristen vil være i tvil om den meningen: Det tempel som skal rives ned og som Jesus vil reise opp igjen etter tre dager, det er han selv. Det er hans egen lidelse, død og oppstandelse som han varsler.

Slik knytter Jesus selv trådene sammen, så meningen klarer for oss som mønsteret i en vev: Renselsen av templet, hvor han selv trer frem som den myndige Messias – og renselsen av vårt indre tempel, som han vil vi skal gjøre rede – begge deler peker på sin måte frem mot påskemysteriet, mot korset og oppstandelsen.

Paulus bruker et annet bilde om denne renselsen. Han bruker det hjemlige bildet om gjær og brødbakst, men det er den samme meningen han pålegger oss: «Kast da ut all gammel gjær, så dere kan bli en ny og frisk deig, og svare til hva dere er: usyret påskebrød. Vårt påskelam, Kristus, er jo ofret. Og la oss så holde høytid, ikke med den gamle surdeig, ikke med ondskapens og lastens gjær, men med usyret brød: i renhet og sannhet.»

Herre, vi ville gjerne følge deg opp til Jerusalem. Men veien er bratt, og det er mangt som binder oss underveis. Hjelp oss å rense vårt eget tempel. Hjelp oss å møte den store høytid vi nå forbereder oss til, påsken, i renhet og sannhet. •

DET HELLIGE TRIDUUM

«Vi bør juble over Vår Herre Jesu Kristi kors, for hos han er vår frelse, vårt liv, og vår oppstandelse, og gjennom ham blir vi frelst og befridd», lyder inngangsantifonen i skjærtorsdagsmessen vår, innledningen til den høytidelige feiringen *triduum*.¹

TEKST: SR. ANNE ELIZABETH SWEET OCSO OG SR. MARIA RAFAEL BARTLETT OCSO, TAUTRA MARIAKLOSTER

Disse tre helligste dagene i kirkeåret viser egentlig tre aspekter av ett og samme mysterium: Kristus gav sitt liv *til* oss og *for* oss. Noen større kjærlighet enn dette finnes ikke ... for så høyt elsket Gud verden at han gav sin enbårne sønn, som ble kjøtt

og blod for vår skyld og bodde blant oss. Noen større kjærlighet enn dette finnes ikke ... enn at Jesus av fri vilje gav avkall på sitt eget liv for oss på et kors. Guds uendelige kjærlighet til oss kjenner ingen grenser.

I løpet av disse tre dagene beveger vi oss mot påskemens vi husker på og takker ham for det han har utrettet for oss. Vi minnes kvelden da Jesus feiret det jødiske påskemåltid med sine disipler, som peker på hans egen påske som ble vår befrielse fra synd og død. Brødet han brakte var hans egen kropp. Vi nærer ærbødighet for korset, som er kilden til frelsen og livet i full fylde. Vi ser mot graven sammen med dem som elsket Jesus. Vi er der idet hans strålende livslys bryter frem gjennom dødens mørke.

Alle de fire evangeliene skildrer Jesu lidelse og død under jødernes påskefeiring i Jerusalem. I de synoptiske evangeliene² er Jesu siste kveldsmåltid med disiplene

¹ En betydelig del av sr. Anne Elizabeths refleksjoner ble først publisert i *Uendelig Kjærlighet: Påsketiden og påskens hellige triduum med Salmene*, St. Olav forlag, 2013 og *I Ditt Lys: Livet i Tautra Mariakloster*, St. Olav forlag 2022

² De tre første evangeliene: Matteus, Markus, Lukas.

et jødisk påskemåltid. I Johannesevangeliet finner det siste måltidet sted før påske – Jesus dør i det samme øyeblikk som lammet til påskemåltidet blir ofret. Uansett er poenget klart: Jesu lidelse og død var begynnelsen på en ny påske, som vi feirer i det eukaristiske måltidet.

SKJÆRTORSDAG

Kveldsmessen slår an en gledestone når våre stemmer, orgelet og kirkeklokkene synger til Guds ære, han som befridde sitt folk fra slaveri den første påsken. Den første lesningen gjenforteller nettopp historien om israellittenes flukt fra Egypt (2 Mos 12,1–14). Denne har det jødiske folk gjenfortalt år etter år gjennom århundrene, og minnes den dag i dag med et eget måltid.

Den tidligste skildringen av eukaristien finner vi i Paulus' første brev til menigheten i Korint (11,23–26). Nettopp denne er andre lesning i skjærtorsdagsmessen. Versene 17–22 og 27–34 gir oss konteksten. Her kritiserer Paulus korinterne for eukaristifeiringen deres. Det er ikke ritualet som feires feil. Nei, problemet er at det er splittelse i menigheten (v. 18–19). Eukaristien skal være et fellesskap i Kristi blod, slik refrenget til

dagens gradualesalme slår fast: «Velsignelsens beger som vi velsigner, gir det ikke del i Kristi blod?» (1 Kor 10,16). Når vi deler brød og kalk, Herrens legeme og blod, forkynner vi Herrens død. Det skulle også bli et uttrykk for vårt fellesskap med hverandre: «Fordi det er ett brød, er vi alle en kropp.» (1 Kor 10,17).

Dagens evangelium er forunderlig nok ikke innstiftelsen av nattverden, men historien om da Jesus vasket disiplenes føtter, som en tjener (Joh 13,1–15). På veien til Jerusalem, hadde Jesus sagt til sine disipler: «Menneskesønnen kommer ikke for å la seg tjene, men for selv å tjene og gi sitt liv som løsepenge for mange» (Matt 20,28). Disse ordene er til oss. Fotvaskingen er både et forbilde og et påbud for oss: «Jeg har gitt dere et forbilde: Slik jeg har gjort mot dere, skal også dere gjøre ... Et nytt bud gir jeg dere: Dere skal elske hverandre» (Joh 13,15–34). Under skjærtorsdagsmessen er dette symbolisert ved at presten vasker føtter til tolv medlemmer av menigheten etter homilien.

Etter slutningsbønnen i messen blir det hellige Sakramentet overført til et oppbevaringssted inntil et bestemt tidspunkt om kvelden. I løpet av disse timene ►

er vi invitert til å bli med Jesus og våke og be med ham (Matt 26,38–41), slik Jesus inviterte sine disipler denne første skjærtorsdagen. Vi kan gjøre det i kirken og vi kan også fortsette å gjøre det hjemme.

Hvordan kan denne kvelden bli spesiell for oss, slik den første påskekvelden var – og er – for det jødiske folk? Vi må ordne oss så skjærtorsdag kveld – og de to neste triduum dager – virkelig bli forskjellige fra vanlige dager. Disse er de viktigste dagene i kirkeåret. Hvordan kan vi se på internett, Netflix, TV eller lese krimbøker når våre tanker skal fokusere på det Jesus har gjort for oss? Erkjenner vi virkelig det Jesus har gjort for oss?

La oss dette året minnes hva Herren har gjort for oss, hva det betyr for oss, og hva vi er kalt til som hans disipler i dag. Kanskje vi kan snakke om det i familien eller med en venn.

LANGFREDAG

«Verden står i flammer!»

Slik beskriver karmelittnonnen St. Teresa Benedicta av korset situasjonen under 2. verdenskrig, før hun vilig møter døden i Auschwitz.

Nå lever vi i en tid da verden igjen synes å stå på stupet foran en universell katastrofe: pandemi, naturkatastrofer på grunn av raske klimaendringer, krig, utbredt ateisme, sammenbrudd av de verdiene som hjelper familier og samfunn å blomstre.

I denne tiden med så mange påtrengende behov, er vi kristne kalt til å gå dypere inn i vår forståelse av og deltakelse i påskemysteriet, hvis håp og tillit og autentisk bønn for verden skal være levende og fylt av Ådens kraft.

Fastetiden rydder et kontemplativt rom i oss hvis vi observerer fasten med omhu.

Det er viktig at vi alltid bevarer enheten mellom de ulike dagene i påskens hellige Triduum. De er bundet sammen likesom den Hellige Treenighet. Helhetens mening ligger i mysteriets sammenvevde elementer. Hvis du river billedveven i stykker, klarer du ikke å oppfatte mønsteret. En nærlesing av evangeliene klargjør blikket når vi betrakter dybdene i påskemysteriet.

For noen kan betraktningen av langfredagens mysterium fokusere bare på Jesu lidelse, uten evangeliets bredere perspektiv, og rent emosjonelt kan det oppleves som en tragedie: Balansen mellom det som kommer før og etter langfredag er brutt. Denne hellige dagens skjønnhet kan ikke oppleves dypt hvis den blir stående alene.

Da jeg nylig var blitt troende, hadde jeg en melodramatisk opplevelse av langfredag, og var blind for den forbløffende virkeligheten at vi i Jesu lidelse er vitne til at Gud lider i verden, at han opplever menneskets følelse av forlatthet og angst, side om side med oss.

Når den virkeligheten til fulle går opp for oss, forandrer det alt. «Å ha sett meg er å ha sett Faderen.» (Joh. 14,9) Når vi forstår dette både med hjerte og sinn, skjønner vi at Kristi forslutte og blødende ansikt er kjærlighetens ansikt. En kjærlighet som er ulik enhver menneskelig

kjærlighet i sitt uendelige omfang og sin guddommelige, frie medfølelse. Hvert øyeblikk av langfredag er et vitnesbyrd om kraften i denne kjærligheten: «Far, tilgi dem, for de vet ikke hva de gjør.» (Luk. 23,34)

På skjærtorsdag, i Getsemane, ser vi Jesus nær ved å kollapse under syndens enorme vekt som tynget ham ned i hans menneskelighet. Vi er vitne til hans fulle overgivelse til en ufattelig angst, og hans omfavelse av Faderen som han er forenet med. Som menneske ønsker han at denne kalk skal gå ham forbi, og i dette øyeblikk deler han vår svakhet, ... men «ikke min vilje, men din...» Denne intense overgivelsen som bærer hele verdens synd, fortid, nåtid og fremtid, skjer forut for lidelsen langfredag. Det ypperste av Kristi solidaritet med vår menneskelige tilstand vises når Jesus på korset opplever å være forlatt av Gud. Her er han oss nær, og bærer i sin korsfestede kropp til og med vår fremmedgjøring og følelse av atskillelse fra Gud.

Langfredag oppfylles Jesajas profetier om den lidende tjener, og sinnets øye blir opplyst av den oppstandelsens herlighet som nærmer seg. En slik herlighet og vidunderlige kunnskap om at vi skal dele dette oppstandelseslivet med Gud, kaster en lysglans som danner en skinnende horisont for oss selv i langfredagens mørke, og tvers gjennom Påskeaftens stille, hviskende mysterium. Vi bæres gjennom påskefeiringen av liturgiens mektige ord og handlinger. Dette åpner for en rikere forståelse og øker vår personlige hengivenhet. Langfredagens liturgi omfatter Johannesevangeliets lidelseshistorie, den store forbønnen for verden, korshyllingen og spesielle, gamle hymner. Her i Taura Mariakloster synger vi *Hagios ho Theos (Hellige Gud, hellige sterke, hellige u dødelige, miskunn deg over oss)*. Denne gamle hymnen preges av stillhet der solistene kneler, og så hele koret. Og vi hører de gripende ordene fra *Bebreidelsene* som synnes: «Hør mitt folk, hva har jeg gjort mot deg? ... Svar du meg!» Dette fremkaller anger, sorg – og dyp takknemlighet for tilgivelse.

Ved korshyllingen i klosteret vårt ærer søstre og gjes-ter korset som står foran steinalteret – ved å knele og prosternere (legge oss langflat på gulvet) i en samordnet, seremoniell hyllest, mens vi beveger oss mot korset for å kysse det.

«Hellig» er ordet som klinger i våre hjerter under hele feiringen av påskemysteriet. Vi gjenkjenner i Gud dybder av kjærlighet utenfor vårt intellekts rekkevidde, men aldri utenfor rekkevidden til den lydhøre, kjærlige sjel som lengter mot Gud med ydmykhet og heftig begjær.

«Sannelig, våre sykdommer tok han på seg, og våre smerter bar han. Vi trodde han var blitt rammet, slått av Gud og plaget. Men han ble såret for våre overtredelser og knust for våre misgjerninger. Straffen lå på ham for at vi skulle ha fred; ved hans sår har vi fått legedom.» (Jes. 53,4-5)

Måtte denne påsken kaste oss inn i det enorme mysteriet at Gud har tilkjennegitt seg i Jesus, at han kom til vår verden i sårbar menneskelig skikkelse for å dø for oss og gi oss den ufortjente «arven i lyset». Måtte ►

KORSFESTELSEN: Ca. 1558 av Tizian.

vi be med tillit og fornyet tro for den verden vi lever i, for denne verden som vi elsker i Jesu, vår Herres navn.

PÅSKEAFTEN

Det er en stor forskjell mellom vår opplevelse av Påskeaften og den Jesu første disipler fikk, sabbaten etter han ble korsfestet. Vi vet slutten av historien. For dem var dagen et stort tap. Hvordan kunne Jesu liv ende som det gjorde? Var alt de hadde trodd og håpet på mistet?

Selv om vi vet slutten av historien søndag morgen, er det godt å tenke ikke bare på disiplenes opplevelse på denne sabbaten, men også på Jesus som lå i graven. Som vi sier i den apostoliske trosbekjennelsen: «før ned til dødsriket». Der forkynte han sin seier over synd og døden. Kristne ikoner skildrer Jesus som reiser Adam og Eva fra gravene deres. Jesus går over fra døden til livet slik at alle mennesker kan gjøre det samme.

Påskevigilien lørdag kveld er høydepunktet av Triduum. Det begynner i mørket. Presten sier til alle samlet: «Kjære brødre og søstre, i denne hellige natt da vår Herre Jesus Kristus gikk over fra døden til livet, innbyr Kirken sine barn som er spredt over hele jorden, til å møtes for å våke og be. Vi minnes Herrens påske, vi lytter til hans ord og feirer hans mysterier, og vi håper å få del i hans seier over døden og å leve med ham i Gud.»

Disse er ord vi hører hvert år, like fullt er de alltid nye. I denne stund, akkurat nå, er Herrens påske – og samtidig vår egen. Vi går over fra mørket til lyset. Ilden tennes. Seremonien begynner med velsignelsen av ild og lys: «Evide Gud, du som ved din Sønn har gitt dine troende din klarhets ild, helliggjør denne nye ild, og la oss i denne påskehelg bli så oppflammet av lengsel etter himmelen at vi med rene sinn når frem til den evige klarhet.»

Påskelyset bæres frem for å gjøres rede til å være Kristi lys, Alfa og Omega³, begynnelsen og enden, i går og i dag, akkurat nå, dette året, i denne stund. Lumen Christi – Kristi lys! En gang vandret vi i mørke, men nå er vi i Herrens lys! Vi tenner vårt lys fra Påskelyset og går i prosesjon til kirken. Exsultet synges ved påskelyset, «ildsøylen» som skinner til Guds ære og symboliserer den oppstandne Kristus, han som har overvunnet dødens mørke.

Under Ordets liturgi leses alle de syv gammeltestamentlige lesningene og gradualene. Historiene om skapelsen og Israel er også våre historier, ikke bare fordi vi er åndelige etterkommere av Abraham, men fordi de utspiller seg også i våre liv. Også vi opplever skapelse og nyskapelse (1 Mos 1,1–2,2), også vi får løfter fra Herren, og til tider ber han også oss om hjerteskjærende ofre (1 Mos 22,1–18). Også vi har levd under slavekår og har opplevd den friheten som bare Herrens underfulle gjerning kan gi (2. Mos 14,15–15,1). Vår skaper har inngått en pakt med Israel, men også med oss, og har blitt vår intime og kjærlige make (Jes 54,5). Også vi er invitert til å drikke av det

IKON: Den Oppstandne Jesus reiser Adam og Eva opp fra graven.

sanne og levende vann som Herren alene kan skjenke oss (Jes 55,1–11). Vi blir minnet om at «det som er til glede for Gud, er gjort kjent for oss» (Bar 3,9–15.32–4,4). Også vi blir rensket når Herren stenker rent vann over oss og gir oss et nytt hjerte og en ny ånd (Esek 36,16–28).

Etter den siste gammeltestamentlige lesning, synger vi «Ære være Gud i det høyeste!» Orgelet bruser, klokken kimer. Ære være Gud i det høyeste, og ære være deg, Jesus Kristus, som tar bort verdens synd! Paulus' ord til romerne viser at denne frelsen er gitt oss gjennom dåpen: «vet dere ikke at alle vi som ble døpt til Kristus Jesus, ble døpt til hans død ... Og som Kristus ble reist opp fra de døde, ... skal også vi vandre i et nytt liv.» (Rom 6,3–11)

«Halleluja! Halleluja! Halleluja!» Det er første gang siden før fastetiden at vi istemmer vårt jubelrop. Lovpris

³ Første og siste bokstav i det greske alfabetet.

Herren! Vi lytter til historien om den første påskemorgen, om de trofaste kvinnelige disiplene som fant Jesu grav tom⁴ «Han er ikke her, han er oppstanden, ... og han går i forveien for dere til Galilea; der skal dere få se ham.» Halleluja! Ja, han går foran oss. Hans vei gjennom død til nytt liv må bli vår egen. Det er betydningen av vår dåp, og vi lever hans vei hele vårt liv.

Deretter har vi dåpsliturgien med velsignelsen av vann. Vi gleder oss med katekumenene som blir døpt, og med dem som bekjenner sine tro og blir medlemmer av den katolske kirken. På ny forplikter vi oss til våre dåpsløfter, og vi velsignes med påskens nye og levende vann.

Resten av messen er som vanlig. Alle mottar den oppstandne Kristi legeme og blod. Vi er ett med ham og med hverandre gjennom ham. Halleluja!

Påskevigilien må slutte før morgengry, men påskefeiringen har bare startet. Festen fortsetter med høytidelige gudstjenester gjennom påskeoktaven – de syv påfølgende dagene – og videre i påsketiden til og med pinsefeiringen.

Gir vi påsketiden den samme oppmerksomheten som vi gir til fasten? Hvordan kan vi feire påskens femti dager hjemme? Noen ideer: Pynt ditt eget påskelys til familiebordet; legg et bilde eller ikon av den oppstandne Jesus på et spesielt sted; les de daglige messelesningene⁵ og hør dem som ord den oppstandne Jesus taler til deg. Vi kjenner ham i brødsbrytelsen og i hans Ord. Vi åpner oss for hans lovede gave av Den Hellige Ånd, hans kraft fra det høye. Måtte din påsketid bli fylt med den oppstandne Jesu glede og fred, gavene som ingen kan ta fra deg. •

⁴ Alle evangelistene forteller historien: Matt 28,1–10; Mark 16,1–7; Luk 24,1–12; Joh 20,1–19.

⁵ Messelesningene for hver dag finner du på www.katolsk.no/praksis/kirkearet/2023. Se også: *En glede ingen kan ta fra deg: Påsketiden med Salmene* av sr.Anne Elizabeth Sweet OCSO, St Olav Forlag 2015.

PÅSKEKVISS

VED KRISTINE DINGSTAD

VI FASTER ...

1. Våre spansk-talende og portugisisk-talende trosfeller er gode på de store feiringene før faste. Hva heter egentlig «faste» på spansk?

- a) Desierto
- c) Lento
- d) Cuaresma

2. De fleste kjenner vel til *Mardi gras*-tradisjonen, som mange steder i verden kick-startet fastetiden etter en lengre karnevalsfeiring. Hva betyr egentlig det franske uttrykket *Mardi gras*?

- a) Farvel til festen
- b) Fetetirsdag
- c) Gresstid

3. I engelskspråklige land kaller man «faste» for *lent*. Hvilken opprinnelse har ordet?

- a) Fra det latinske *lenticulare*, linser
- b) Fra botanikkens *lenticell*, korkpore (eller barkpore)
- c) Fra det angelsaksiske *lencten*, vår

4. Helt fra oldkirkens tid har kristne blitt oppfordret til å faste, men for å markere sin forskjellighet fra jødedommen ville man ikke faste mandager og torsdager, som jødene. Hvilke ukedager skulle kristne heller faste?

- a) Onsdager og fredager
- b) Fredager og lørdager
- c) Fredager

5. Hvis du kikker i kalenderen din, hvor mange dager er det fra askeonsdag og påskedag?

- a) 40
- b) 46
- c) Varierer selvsagt fra år til år

6. Katolikker som overholder fasten, spiser ikke kjøtt fredager i fastetiden. Det finnes imidlertid alltid noen interessante unntak. Hva har Den amerikanske bispekonferanse slått fast at vi kan servere fredager i fastetiden?

- a) Kylling som er maks tre uker gammel
- b) Alligator
- c) Vannkalkun

7. Mens vi befinner oss i USA:

Fredagsfasten i fastetiden for katolikker fra 14 år og oppover (med noen unntak) er blant Kirkens få absolutte påbud. I 2006 gav allikevel flere amerikanske biskoper en spesiell dispensasjon som tillot folk å bryte fredagsfasten. Hvorfor?

- a) På grunn av påbud fra helsemyndighetene (fugleinfluensaen)
- b) Fordi St. Patrick's day falt på en fredag i fastetiden
- c) På grunn av fiskeparasitt i Mexicogolfen

8. På 1600-tallet tillot en gruppe franske munkeseg selv å spise lundefugl til tross for fredagsfasten? Hvorfor?

- a) Fordi lundefuglens naturlige habitat like så mye er havet som jorden
- b) Fordi lundefuglens kjøtt smaker som fisk
- c) Fordi lundefuglen ble regnet som den ringeste blant fugler

9. I Den katolske kirke har faste- og abstinenspåbudene gjennom århundrene blitt mildere. I de ortodokse kirkene holder man imidlertid fremdeles strengere fast på dem. Ved siden av de to ukentlige fastedagene og bestemte festdager har våre ortodokse brødre og søstre hele fire hovedfaster. Hvilke?

- a) Julefasten (førti dager frem til jul, sju ukers faste før påske, tolv dager faste før pinse og Maria himmelfarts-fasten (1.-14. august)
- b) Julefasten (førti dager frem til jul, sju ukers faste før påske, apostelfasten (mandag åtte dager etter pinse til 28. juni) og Maria himmelfarts-fasten (1.-14. august)
- c) Tre dagers faste før festen for Jomfru Marias uplettede unnfangelse (5.-7. desember), julefasten (tolv dager frem til jul), fem ukers faste før påske og pinse

10. Ikke bare har ortodokse kristne flere pålagte fastedager, de har også en strengere abstinens. Hva av dette bør du ikke servere ortodokse venner i en fasteperiode?

- a) Steinfukt, egg og melk
- b) Hvete, olje og smør
- c) Fisk, egg og meieriprodukter

11. I jødedommen defineres faste som en periode hvor man ikke spiser eller drikker noe som helst. Derfor består ikke det jødiske året av lengre fasteperioder, men et par hele og noen flere halve dager. Av de fastlagte felles fastedagene er det Jom Kippur som har størst religiøs betydning, og er den eneste fastedagen som også kan overholdes på en sabbat. Hva kaller man gjerne denne dagen?

- a) Den store forsoningsdagen
- b) Løvhyttfesten
- c) Syndebukkdagen

12. En annen fastedag, som også varer fra solnedgang til solnedgang er sørgedagen til minne om tempelets fall. Jerusalems første tempel ble reist på 900-tallet f.Kr. og lagt i grus i 586 f.Kr. Det andre tempelet ble reist da jødene vendte tilbake fra fangenskapet i Babylon. Kong Herodes skal så ha reist et tredje tempel på ruinene av det andre, men dette ble plyndret og rasert av romerne i år 70 e.Kr. Hvem var det som la det første tempelet i grus?

- a) Kong Nebukadnesar
- b) Kong Salomo
- c) Kong David

13. «Når dere faster», sier Jesus ifølge Matteus (6,16), «skal dere ikke gå med dysster mine, slik som hyklerne.» Hva påstår han videre om dem?

- a) «De forsømmer sitt utseende for at folk skal se at de faster.»
- b) «De gir med sin høyre hånd i synagogene, men med den andre tar de i det skjulte.»
- c) «De faster om dagen, men metter seg med kjøttfulle retter ved midnattstid.»

14. Hvilke ord fra Matteus 6,17-18 er utelatt her? «Men når du faster, skal du salve _____ og vaske _____, for at ingen skal se at du faster, ingen andre enn din Far som er i det _____. Og din Far, som ser i det skjulte, skal _____ deg.»

- a) håret, ansiktet, høye, takke
- b) hodet, ansiktet, skjulte, lønne
- b) hendene, klærne, høye, hylle

15. I Lukas 5,33 leser vi om tollereren Levi som holder et stort selskap for Jesus. Blant gjestene er også noen murrende fariseere og skriftlærde som anklager ham: «Disiplene til Johannes holder ofte faste og bønn, og det samme gjør fariseernes disipler, men dine spiser og drikker.» Hva svarer Jesus?

- a) «Spiser vel gjestene før Bruden og Brudgommen har gått til sin evige hvile?»
- b) «Kan dere få bryllupsgjestene til å faste så lenge brudgommen er hos dem?»
- c) «Aldri i evighet skal dere faste så lenge deres Brudgom våker.»

16. Jesus rir nå inn i Jerusalem for å møte sin lidelse og død. «Da han nærmet seg skråningen ned fra Oljebjerget», skriver Lukas, «begynte hele mengden av disipler i sin glede å lovprise Gud høyløyt for alle de mektige gjerningene de hadde sett.» Noen fariseere ble forarget og ba Jesus om å tale dem til rette. Hva svarte han?

- a) «Jeg sier dere: Dersom de tier, skal steinene rope.»
- b) «Jeg sier dere: Dersom de tier, skal dyrene rope.»
- c) «Jeg sier dere: Dersom de tier, skal jorden rope.»

17. Det hebraiske «Hosianna» er hentet fra Salme 118. Hvordan lyder den norske oversettelsen av uttrykket, ifølge Bibelen 2011?

- a) Velsignet er han
- b) Herre, frels
- c) La oss juble

18. I messen til minne om Herrens nattverd ritualiseres Jesu såkalte *mandatum* gjennom fotvaskingen. Disse Jesu ord lyder på latin: «Mandatum novum do vobis ut diligatis invicem sicut dilexi vos.» Hvordan lyder bibelverset i norsk språkdrakt?

- a) «Sannelig jeg sier deg: Hvis jeg ikke vasker deg, har du ingen del i meg»
 b) «Dere har hørt det er sagt: Tjeneren er ikke større enn herren sin»
 c) «Et nytt bud gir jeg dere: Dere skal elske hverandre»

19. Er fotvask egentlig en obligatorisk del av skjærtorsdagsliturgien?

- a) Ja
 b) Nei
 c) Ifølge *Liturgiam Authenticam* faktisk ikke slått fast

20. Den lange fredagen går Jesus den tunge veien mot Golgata. Han faller tre ganger under korsets vekt, og en mann ved navn Simon kommanderes til å bære det for ham. I Markus 15 fortelles vi pussig nok navnet på Simons to sønner (v. 21). Har du lest din bibel godt nok til å huske dem?

- a) Arimathea og Josef
 b) Aleksander og Rufus
 c) Absalom og Nicodemus

... OG VI FESTER

21. Ifølge evangelisten Markus var det tre kvinner ved navn Maria som først besøkte Jesu grav søndag morgen. Hvem av disse var ikke blant dem?

- a) Maria Magdalena
 b) Maria, Jakobs mor
 c) Maria, Jesu mor

22. Det er natt til påskesøndag, og sammen med kvinnene finner vi graven tom! Utenfor kirken tennes det ild, og påskelyset tennes. Presten fester de greske bokstavene Alfa og Omega, årstallet samt noen merker i korsform på lyset. Hva skal sistnevnte symbolisere?

- a) De fire verdenshjørner
 b) Jesu fem sårmerker
 c) Jerusalem's gråtende kvinner

23. Og vet du hva de ovenfor nevnte merkene er laget av?

- a) Myrra
 b) Røkelseskorn
 c) Oliventre

24. Påskefesten er i gang, og «Påskelovsangen» – *Exultet* – jubles både i himmelen og på jorden. Skjønt *Exultet* – kjenner du et annet latinsk navn på den liturgiske hymnen?

- a) *Latabitur omis terra*
 b) *Nunc suus pars*
 c) *Praeconium Paschale*

25. Hvem skal etter sigende ha komponert den tradisjonelle «Påskelovsangen»?

- a) Ambrosius av Milano
 b) Romanos Meloden
 c) Pave Gregor den store

26. Hvilke av disse formuleringene står ikke i «Påskelovsangen»?

- a) Dette er den natt da Adam vant vederkevelses skjold
 b) Dette er den natt da Kristus brøt dødens lenker

c) Dette er den natt da ildstøttens lys fordrev mørket

27. Få opplevelser i løpet av et kirkeår gir større frysninger på ryggen enn når vi sammen får juble «Deg være ære» som avslutning på påskevigilien. Hvem kan vi takke den mektige melodien for?

- a) Georg Friedrich Händel
 b) Thomas Kingo
 c) Karl Andreas Kjelstrup

28. Det er tid for avslutte fasten – og inn ta påskegodteriet! I Norge nytes det faktisk mer marsipan til påske enn til jul. Gjennom historien har delikatessen vært et svært eksklusivt produkt, og til tider ble det kun solgt i små mengder på apoteket. På 1600-tallet ble nemlig mandelmasse beskrevet i apotekerens bøker som et middel mot hva?

- a) Barnløshet
 b) Døgenikteri
 c) Søvnløshet

29. Tyskland er berømt for sin eksklusive marsipan og har sågar egne klassifiseringsregler for hva som er ekte vare – edelmarsipan. Hvor mye mandler må massen bestå av for at det ferdige produktet kan klassifiseres som *ekte* marsipan?

- a) Minst 66 %
 b) Minst 86 %
 c) Minst 96 %

30. Hvert år produserer Freia 50 000 000 Kvikk Lunsj-plater – det vil si at hver innbygger i Norge spiser ni plater i året. Hvor mange prosent av disse nytes i påsken?

- a) 20 %
 b) 40 %
 c) 90 %

31. Appelsin har blitt påskefrukten fremfor noen i Norge. Hvor mange spiser vi i løpet av høytiden?

- a) 6 000 000
 b) 16 000 000
 c) 36 000 000

32. Den mytiske skikkelsen påskeharen har blitt en del av folkets feiring, både i form av jakt på påskeharens egg og i form av sjokolade. Absurd nok er det forsket på hvordan folk flest angriper en påskeharensjokolade. Hva spiser 59 % av oss først?

- a) Ørene
 b) Halen
 c) Potene

33. I Frankrike er det ikke påskeharen som gir barna egg. Ifølge sagnet kommer de flyvende med hva eller hvem?

- a) Røde pelikaner
 b) Hekser
 c) Kirkeklokker

34. Italienerne spiser gjerne *Colomba di Pasqua* for å feire Jesu oppstandelse? Kva er denne påskekaken formet som?

- a) Et lam
 b) En tom grav
 c) En due

35. *Pinca* er søte rundstykker og populær påskefrokost i Slovenia, Kroatia og noen deler av Italia. Før de stekes, skjærer man et mønster på toppen. Hvilket?

- a) En sol med 12 stråler
 b) Et kors
 c) Det seirende lammet

36. I Norge forbinder nok folk flest påsken med søtsaker og dessuten lammestek og dyprøde viner, men også med skiturer på uendelige, solklede vidder. I andre land har man litt mer spennetige folkelige tradisjoner. Hvor feirer man med for eksempel vannkrig andre påskedag?

- a) Sverige
 b) Polen
 c) Begge

37. Påskedag et sted i verden feirer man spesielt møtet mellom den oppstandne Kristus og hans mor. En kvinne kler seg ut som en sørgende og tilsørt Jomfru Maria. Når hun møter sin sønn for første gang etter oppstandelsen, «avsløres» hun – ved hjelp av duer eller ballonger. Ifølge folketroen betyr det ulykke dersom sløret vanskelig lar seg fjerne. Hvor finner denne såkalte *Salubong*-seremonien sted?

- a) Øvre Egypt
 b) Argentina
 c) Filippinene

38. På den greske øya Korfu må man påskeaften (i henhold til den julianske kalender) passe seg for noe som kommer flyvende ned fra balkongene. Hva?

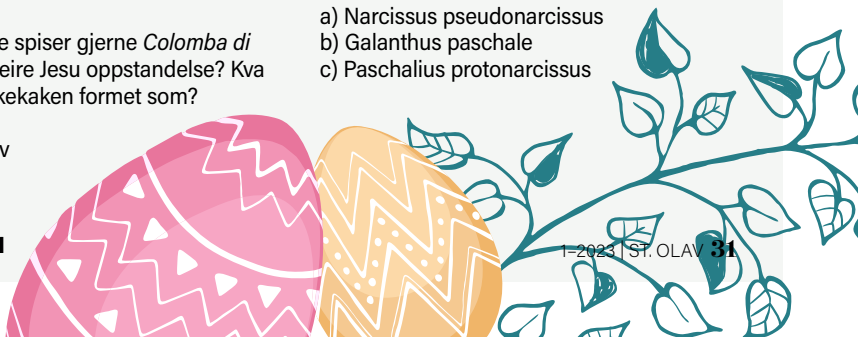
- a) Judas-dukker
 b) Leirkrukker
 c) Svidde brød

39. En påsketradisjon man vel vanskelig kan kalle folkelig, ble holdt i hevd av de russiske tsarene mellom 1885 og 1917. Som er overraskelse til sin tsarina bestilte tsar Aleksander II i 1885 et påskeegg av edle metaller og edelstener av juveleren Fabergé. Tsarinaen ble så glad for gaven at Aleksander la inn bestilling på en påskegave til hver påfølgende påske siden. Nikolaj II fortsatte tradisjonen, men bestilte to egg i året – til sin kone og til sin mor. Hvor mange Fabergé-egg ble det laget?

- a) 195
 b) 92
 c) 57

40. Ingen påske uten påskeliljer på bordet! Hold dem imidlertid unna barn og kjæledyr, for den folkekjære blomsten er giftig! Det var den greske legen Dioskorides som først omtalte dens giftvirkninger og kalte den *Bulbus morbitarius*, altså «løk som gjør deg syk». Men hva er påskeliljens egentlige latinske navn?

- a) *Narcissus pseudonarcissus*
 b) *Galanthus paschale*
 c) *Paschalius protonarcissus*

ST. OLAV BOKHANDEL FOR TRO OG LIV!

BESØK ST. OLAV BOKHANDEL i Akersveien 14 eller på nett **stolavbok.no**. Vi fører et bredt utvalg av kristen litteratur, krusifikser, statuer, bivoksllys, ikoner, røkelse, kort, rosenkranser og medaljonger.

KORT, KRUSIFIKSER OG ROSENKRANSER

IKONER, RØKELSE OG RØKELSESKAR

VELKOMMEN TIL EN HYGGELIG HANDEL!

AKERSVEIEN 14, OSLO, ELLER WWW.STOLAVBOK.NO
MAN-FRE 10-17 • SØN 12-16

AMUND DAHLEN
er organist i St. Paul kirke i Bergen og leder av orgelklubben Ferdinand. Han skriver om musikk for St. Olav tidsskrift.

Resurrexit – oppstandelse

I mine forberedelser til å skrive om musikalske uttrykk for påskeunderet, skrev jeg «Resurrexit» i verdensvevens søkefelt. Det første som kom opp, var Resurrexit fra credosatsen i Petite Messe Solennelle av Gioacchino Rossini.

Rossinis musikk er fylt med overskudd og boblende livsglede, og det passer godt inn i påskens resonans. Rossini skrev messen på bestilling av greven og grevinnen Pillet-Will, og den ble komponert i 1863. Messen er skrevet for fire solister, kor, firhendig klaver og harmonium. Rossini skrev ut en annen versjon med orkester, som ble fremført i februar 1869, noen måneder etter hans død.

Musikken ble på kort tid svært populær og mye fremført. Komponisten har brukt alle grep for musikalsk å male ut hele den dramatiske paletten som er innbakt i messens språk – eller for å si det på en annen måte: han har ikke spart på noe. I et brev som Rossini skrev mens han komponerte verket, gav han uttrykk for at han var litt usikker på om det var djvelen eller Gud som påvirket ham.

Nå, etter mange år og utallige oppføringer, er musikken like frisk og livsbejænde, og jeg mener den vinner om musikkens vidunderlige kraft og Guds nærver. Her er to versjoner å lytte til:

ROSSINI
Versjon 1863
(harmonium)

Bayerischer Rundfunks kor, solister mm under ledelse av Peter Dijkstra.
Utgitt på **SONY**.

ROSSINI
Versjon 1869
(orkester)

Accentus, Orchestre de Chambre de Paris og strålene solister under ledelse av Ottavio Dantone.
Utgitt på **NAIVE**.

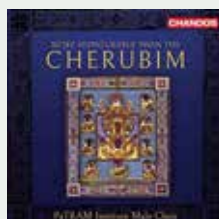

GREGORIANSK
Resurrexi

Gregoriansk påske kan nytes i fulle drag ved å låne øre til en kortreist levering, nemlig *Consortium Vocale* fra Oslo. De har under ledelse av Alexander

M. Schweitzer sunget inn platen Resurrexi.

De fremfører blant annet Alleluja Pascha Nostrum, Surrexit Dominus og selvfølgelig sekvensen Victimae Paschali Laudes, alt fremført homogent og sobert.
Utgitt på **EOS**.

PATRAM
More Honourable than
the Cherubim

Kan den rike og fulltonende ortodokse klangverdenen lyttes til nå, når russernes fremste leveranser er bomber og granater?

Kan den i disse dager nære sjelens oppbyggelse og åndens berikelse? Eller vender kameratene Kiril og Putin vår bevissthet bort fra rikdommen, tradisjonen og skjønnheten i den russisk-ortodokse tradisjonen? Mens de nevnte herrer besudler, forringer og ødelegger for generasjoner?

Dette er vel verdt å reflektere over mens man lytter til den fantastiske innspillingen «More Honourable than the Cherubim» fra mannskoret til PATRAM.

PATRAM er et russisk-amerikansk musikkinstittutt, koblet til patriark Tikhon. De synger ortodoks musikk på aller øverste nivå, utrolig variert, klangfullt, vakkert og dynamisk. Hvis du setter deg ned og lytter: skru opp volumet og svøm i velklang fra amerikanere som synger på kirkeslavisk.

Utgitt på **CHANDOS**.

1 OSLO

Prestemøte OKB

► Fra mandag 26. - torsdag 29. september deltok til sammen 53 geistlige fra Oslo katolske bispedømme på det årlige prestemøtet på Mariaholm. Prestene fikk en god innføring i Caritas Norges arbeid for ukrainere i Norge og deres arbeid for ukrainere i Ukraina, Polen og andre land. Caritas Norge informerte også om hva som gjøres i forbindelse med arbeidet mot menneskehandel og

moderne slaveri. Av mer internkirkelige saker fikk prestene en orientering om Liturgikommisjonens arbeid og ikke minst om det kommende ekteskapsritualet, samt informasjon om bispedømmets arbeid med «Den Synodale vei». Det ble også en gjennomgang av hvordan de ulike menighetene har opplevd situasjonen under og etter koronapandemien.

Norge rundt

JUBILEUMSMESSE: P. Marek Chelminiak, sogneprest i Den hellige Ånds menighet, Mosjøen, feirer messe ved menighetens 25-årsjubileum. Foto: privat

4 MOSJØEN

JUBILEUM I DEN HELLIGE ÅNDS KIRKE

► Den Hellige Ånds Kirke i Mosjøen feiret 25-årsjubileum 5. oktober 2022, og menigheten markerte begivenheten 23. oktober 2022. Det ble en verdig feiring med etterfølgende middag og kirkekaffe. Biskop Gerhard Goebel og mgr. Torbjørn Olsen sto i sin tid i spissen for å få et eget katolsk kirkebygg i Mosjøen. Løsningen ble å kjøpe Betel,

det gamle lokalet til pinsemenigheten i Mosjøen. Bygget er i løpet av de siste 25 år blitt modernisert.. P. Andreas bestilte ny altertavle, et maleri av Den Hellige Ånds komme, fra en kjent kunstner i Polen. P. Marek Chelminiak, har laget det meste av nytt inventar og utsmykninger: Nytt alter, talerstol, skriftestol mv.

KART: FREEVECTORMAPS.COM

5

FLERBRUKSGLEDE: Ny-hallen byr på en spillflate på 24 x 16 meter. Dersom publikum sitter på faste plasser, den uttrekkbare tribunen og langs veggene, er det plass til ca. 400. Foto: Ole Harald Dale

2 BERGEN

St. Paul gymnas: Ny idrettshall endelig åpnet

► Fredag 28. oktober ble 2100 nye katolske kvadratmeter åpnet på Florida i Bergen. – Det betyr enormt mye for elevene at vi nå får en idrettshall rett ved skolen, så slipper de å reise for å drive idrett. Det sparer dem både for tid og stress. Samtidig åpner idrettshallen for mye elevaktivitet i midttimer og etter skoletid, sier rektor Petter Gjessing.

Styret ved St. Paul gymnas og Oslo katolske bispedømmes finansråd godkjente planene om ny idrettshall ved skolen i 2021, og kontrakt med entreprenør ble signert 15. juni samme år. – Byggeprosessen har forløpt etter plan og bygget var ferdig til overlevering i henhold til kontrakt, konstaterer rektoren.

ØNSKER VELKOMMEN: Birgittasøstre etter messe i Åre gamle kirke. Foto: Petter T. Stocke-Nicolaisen

3 TRONDHEIM

MINI-RETRETTER I BIRGITTAKLOSTERET

► Siden fasten 2022 begynte, har det hver første lørdag i måneden vært arrangert en miniretrett hos birgittasøstrene på Tiller i Trondheim.

Møre/Trøndelag har fått tilført tre tunge teologer i løpet av få år: biskop Erik Varden, Sr. Anne-Elizabeth Sweet ved Tautra Mariakloster og Joël Reignard, prior ved Munkeby Mariakloster. Disse tre og p. P. Dominic T.V. Nguyen, som har sognepresterfaring, bytter på å holde foredrag.

RETRETT-PROGRAM

DATO: Første lørdag i måneden fra første lørdag i fastetiden 2022

TIDER:

Kl. 16:00 Foredrag

Kl. 16:45 Vesper (kveldsbønn)

Kl. 17:00 Tilbedelse med mulighet for skriftemål

Kl. 18:00 Enkelt servering med mulighet for spørsmål og svar.

STED: Birgittaklosteret, Ingeborg Ofstads vei 1, 7091 Tiller

TELEFON: 72 89 40 00

E-POST: birgittaklosteret@gmail.com

NORGE

EWTN Norge

► Det katolske TV- og radionettverket EWTN har etablert seg i Norge med Pål Johannes Nes som ansvarlig redaktør. Han er også redaktør for St. Rita Radio og driver prosjektene sammen med sin kone Erika Eva og flere frivillige. Tilgang til videoer, podcaster og mer er gratis: www.ewtn.no.

5 TROMSØ

Prestemøte Tromsø

► Fra 19. til og med 23. september hadde prestene i Tromsø stift sitt årlige møte med biskop Berislav Grgić på Storfjord Gård i Lofoten. Med unntagelse av p. Gunther Jäger fra Harstad, hadde alle prestene anledning til å samles. Det var også tid til messer, bønn, hyggelig samvær og fornyelse av kreftene. – De store avstandene i stiftet gjør at prestene ikke samles ofte, derfor var det ekstra oppbyggelig og berikende å dele tid sammen igjen, forteller p. Arne Marco Kirsebom, stiftets kansler.

1 USA

Biskoper applauderer ny våpenlov

► I delstaten Illinois i USA ble det den 11. januar vedtatt en ny våpenlov som forbyr salg og distribusjon av overfallsvåpen eller halvautomatiske gevær, hagler og pistoler ment for militært bruk samt overfallsvåpen og høykapasitetsmagasiner. Illinois bispekonferanse hilser forbudet velkommen. «Vi er taknemlige for forbudet mot disse dødelige våpene i vår stat», heter det i en uttalelse. Illinois er den niende delstaten i USA som forbyr overfallsvåpen. Det finnes rundt 24,4 millioner halvautomatiske våpen i USA. I 2020 var det 1745 våpenrelaterte dødsfall i Illinois, som har 12,8 millioner innbyggere. (The Tablet).

2 TYRKIA

St. Nikolas grav funnet

► Den hellige Nikolas (280-345), erkebiskop av Myra i datidens Lilleasia og kjent for sin velgjørighet, er i våre dager kanskje mest kjent som «forløperen» til julenissen, Santa Claus. Nå rapporterer arkeologer at de under nylige utgravninger er temmelig sikre på å ha funnet St. Nikolas grav under en bysantinsk kirke i Tyrkia. St. Nikolas kirke i Demre i provinsen Antalya ble bygget på 400-tallet og var i bruk frem til 1100-tallet, men ble gjenoppgaget først i 1956. Tradisjonelt har man æret helgenen i domkirken i Bari i Italia, der man ifølge historien førte Nikolas levninger på 1100-tallet. (Katolskt magasin).

1 USA

Whitney Houstons saksofonist blir katolikk

► Kirk Whalum er en av verdens fremste saksofonister, nominert 12 ganger til en Grammy-pris, og vinner med albumet *The Gospel According to Jazz*. Han er også kjent for å ha spilt «den mest pålyttede saksofonsoloen i historien» i Whitney Houstons *I will always love you*, i filmen *The Bodyguard* fra 1992. Nå har Whalum, sønn av en tidligere baptistpastor, konvertert til Den katolske kirke. Til amerikanske medier sier han at han verdsetter høyt roen i den katolske liturgien: «For det meste er en katolsk messe rolig og verdig. Det er alltid litt stillhet der. Det er noe du ikke finner i mange av de evangeliske kirkene som jeg vokste opp i.»

Verden rundt

■ VERDEN

HELLIGE BYGG ER DE VAKRESTE

► Sakrale bygg står øverst som verdens vakreste og best likte turistseverdigheter, ifølge en undersøkelse hos reiselivsportalen Tripadvisor (som månedlig har 460 millioner brukere). Blant de 20 vakreste byggene i verden er hele 13 helligdommer. Øverst på listen troner katedralen Sagrada Familia i Barcelona. Deretter følger Nötre Dame i Paris. Den franske hovedstaden har for øvrig også basilikaken Sacre Coeur (nr 9), Sainte Chapelle (nr 16) og Louvremuseet (nr 19) på listen. Ved siden av Schejk Zayidmoskeen i Abu Dhabi (plass 4), slottet Schönbrunn i Wien (plass 10) og parlamentet i Budapest (plass 12), regnes Cathedral of St. John the Baptist i Savannah (delstaten Georgia i USA, plass 11), tempelet Wat Pho i Bangkok (nr 13), samt Hagia Sofia i Istanbul til verdens vakreste bygg. (kathpress)

3 ØSTERRIKE

HEMMEGHET AVSLØRT

► Det har lenge vært spekulert i hvem som skrev et konfidensielt notat til daværende kardinal Joseph Ratzinger før pavevalget i 2005. I et møte med tyske pilegrimer i 2005 fortalte Ratzinger, da pave Benedikt XVI, at han var blitt «veldig rørt av et kort notat» som en «broderkardinal» hadde skrevet til ham. Den østerrikske kardinalen Christoph Schönborn bekreftet nå i januar at han var personen som oppmuntret Ratzinger til å akseptere konklavets beslutning hvis han ble valgt. Hemmeligheten ble avslørt i den nye boken til erkebiskop Georg Gänswein, pave Benedikts personlige sekretær fra 2005 til 2022, *Nient'altro che la verita* («Ingenting annet enn sannheten») ble utgitt i Italia forrige uke. Kardinal Schönborn har vært erkebiskop i Wien siden 1995. Han har vært nevnt som en mulig kandidat ved de siste pavevalgene. (CNA).

4 DANMARK

«Store bededag» avskaffet som helligdag

► Den danske helligdagen store bededag avskaffes i Danmark, i tråd med den danske regjeringens forslag. Regjeringen vil ha bort store bededag fordi den mener det kan skaffe tre milliarder danske kroner ekstra til statskassen for å styrke det danske forsvaret. Debatten om avskaffelse av helligdagen har rast i månedsvis. Tirsdag 28. februar ble saken avgjort i Folketinget med 95 stemmer for og 68 imot. Statsminister Mette Frederiksens parti Socialdemokraterne og de to regjeringspartiene Venstre og Moderaterne fikk støtte fra De Radikale i saken. «Store bededag» faller alltid på fjerde fredag etter påske. Fra neste år er dagen en vanlig arbeidsdag i Danmark. Helligdagen ble innført på 1600-tallet. Tanken var at kroer og forretninger skulle holde stengt slik at folk kunne gå edru i kirken og be i stedet. Også i Norge har vi hatt bededag. I 1916 ble den flyttet til fredag før allehelgensdag. Deretter ble den i 1950 flyttet til allehelgensdag – bots- og bededagen – i 1950. Men den er altså ikke en offisiell helligdag. Fjerning av helligdager er ikke aktuelt i Norge. «Det har ikke vært diskutert å fjerne offentlige høytidsdager og fridager i Norge», sier statssekretær Maria Walberg (Ap) til NTB.

Foto: Liselotte Sabroe/Ritzau Scanpix / NTB

4

3

2

5

5 NIGERIA

Nigeria har størst messebesøk

► Center for Applied Research in the Apostolate (CARA) ved Georgetown University i USA, har undersøkt 36 land med stor katolsk befolkning for å finne ut hvor ofte katolikker i landene går til messe. Øverst troner to afrikanske land, Nigeria og Kenya. 94 % av katolikkene i Nigeria sier de feirer messe ukentlig, i Kenya 73 %. På tredjeplass finner vi Libanon med 69 %. Andre land med høyt ukentlig messebesøk er Filippinene (56 %), Colombia (54 %), Polen (52%) og Ecuador (50%). Nederst på tabellen er Latvia, Frankrike, Brasil og Nederland. Forskerne bemerker at messebesøket i Nigeria er høyt tross siste tiders angrep på kristne i landet. De ser også en sammenheng med høyt messebesøk i land med lavt bruttonasjonalprodukt per capita, og vice versa. (Catholic World Report).

VERDEN

En av syv kristne i verden blir forfulgt

► 360 millioner kristne lever i områder der de blir forfulgt som følge av troen sin, ifølge organisasjonen Open Doors. Det tilsvarer en syvendedel av verdens kristne. – De siste ti årene har det vært en betydelig forverring for verdens kristne, og toppårene 2022/23 er det alvorligste vi noen gang har målt, sier generalsekretær Morten Askeland i Åpne Dører, Open Doors' norske avdeling. (NTB).

DET HELLIGE LAND: KRISTEN TILSTEDEVÆRELSE ER TRUET

Catholic Herald's **Melanie McDonagh** har vært i Jerusalem og snakket med flere kristne religiøse ledere. I denne artikkelen oppsummerer hun sine inntrykk og noen av de samtalene hun hadde.

Jerusalem har i alle år vært, og er ennå, en hellig by og et religiøst senter for de tre religionene jødedommen, kristendommen og islam. På middelalderens kart utgjorde byen verdens navle.

Men de kristne i byen utgjør nå bare en liten del av det samlede innbyggertallet på rundt 900.000 mennesker, knappe 10.000. De har jevnt og trutt blitt færre de siste årene. Det store flertallet er palestinske arabere, selv om det også finnes et lite og betydelig armensk samfunn.

JEG VAR I JERUSALEM kort tid tilbake sammen med en gruppe journalister. Vi gjestet kristne religiøse ledere som ønsket å fortelle oss om noen av de vanskelighetene de opplever i dagens Israel. Lederne var den gresk-ortodokse patriarken av Jerusalem Theofilos III, den fransiskanske Custos – vokteren – til Det hellige land, Francesco Patton, som er her på mandat fra paven, den tidligere lutherske biskopen av Jerusalem, Munib Younan og den latinske patriarken av Jerusalem, kardinal Pierbattista Pizzaballa.

De kristne i Jerusalem har på mange måter de samme problemene som palestinere. For eksempel, hvis en fra Jerusalem skulle ønske å gifte seg med en fra Betlehem, kan det kristne paret måtte vente i opptil 20 år på å få tillatelse til å bo sammen i Jerusalem.

MEN OGSÅ KIRKENE SELV står overfor spesielle vanskeligheter. Disse skyldes ofte aktivitetene til en rekke radikale jødiske bosettergrupper, (som ofte er finansiert fra USA). De representerer ikke den israelske majoritetsopinionen – for det gjør de virkelig ikke – men deres politiske innflytelse skyldes at valgsystemet i Israel åpner for at mini-partier får en makt som ikke står i forhold til deres faktiske stemmetall.

De religiøse lederne forteller at det er åpenbare problemer, særlig når ekstreme trakasserer geistlige. I november i fjor ble, for eksempel, den armenske patriarken spyttet på av en soldat i uniform da han gikk i en korsvandring gjennom gatene. Det påpekes at fysiske og verbale overgrep fra radikale jødiske grupper gir grobunn for det de opplever som et fiendtlig miljø for kirkene.

ET LANGT STØRRE PROBLEM er forslaget om å etablere en utvidelse av nasjonalparken rundt Oljeberget, øst for Jerusalem. Dette området, med haven Getsemane, er et område som er nært knyttet til Kristi liv. Rundt 20 kristne steder vil bli berørt av dette forslaget. I prinsippet kan en utvidelse av nasjonalparken virke uskyldig. Men det er det ikke. For en del av forslaget innebærer bygging av en stor promenade som skal forbinde to bosettersamfunn. Også den israelske menneskerettighetsgruppen Ir Amin er kritisk. Den påpeker at når israelere vil komme til parken for rekreasjon, så vil de forvente væpnet politibeskyttelse. Resultatet vil bli at hele området blir utrygt for palestinere.

Forslaget vil også bety at kirkene og de palestinske innbyggerne vil miste kontrollen over eiendommene sine ettersom parken nå vil bli regulert av Israels natur- og parkmyndighet, og ikke kommunale myndigheter.

FRANSISKANEREN PATTON fortalte at han har skrevet en klage til regjeringen:

«Disse stedene er hellige steder. Et hellig sted er et sted som har en sterk forbindelse til en episode i Jesu liv. Derfor er det viktig for oss som kristne at de hellige stedene kan fortsette å være steder for bønn og tilbedelse, og ikke bare helt ordinære steder som er åpne for allmennheten.»

De religiøse lederne er også misfornøyde med at kommunale myndigheter i Jerusalem tar lite hensyn til kirkenes behov og sjelden går i dialog på forhånd før store arrangementer. Det arrangeres stadig bråkete festivaler som pågår ut over natten kloss opptil kirkenes eiendommer og klostre. Deler av Jerusalems gamleby kan være avsperrert i dagevis, slik at det blir umulig å komme til og fra.

OGSÅ KARDINAL PIZZABALLA kom med et hjertesukk:

«Dessverre er alt i Jerusalem politikk. Bosettergruppens filosofi er ekskluderende. Deres holdning synes å være: 'Dette stedet er vårt'. Kristne kan så vidt tolereres, eller de sees på som gjester. Men vi er ikke gjester: Dette er vårt hus også!»

Flere er også kritiske til bosettergruppen *Ateret Cohanim*, som de mener foretar strategiske eiendomskjøp i Gamlebyen. Det gjelder Little Petra Hotel nær Jaffaporten, og Imperial Hotel, som ligger i et område av symbolsk betydning for kirkene, samt det store herberget St. John nær Den hellige gravs kirke.

DEN ISRAELSK ADVOKATEN DANIEL SEIDEMANN hevder at disse eiendomstransaksjonene ikke er tilfeldige, men en del «av en overordnet plan sponset direkte av Israels regjering for å omkranset og trenge inn i Gamlebyen med bosetninger og bosetterrelaterte aktiviteter, og så bygge dette inn i en bibelsk motivert bosetterversjon av Jerusalem.»

Han mener dette ikke bare er en trussel mot hotellene, men en trussel mot Jerusalems karakter. Og, mer spesifikt, «en trussel mot den kristne tilstedeværelsen i Jerusalem. Slik blir dette også oppfattet av kirkene.»

KIRKENES PROBLEMER i Jerusalem er selvsagt ikke av ny dato. Den gresk-ortodokse patriarken, Theofilos III, bemerker at det også var vanskelige tider før:

«Jeg er ikke redd,» sier han. «Vi har vært her i nesten 2000 år. Hellige og profane ting har kommet og gått – og – kirkene er her fortsatt.»

Det er i det minste noe å holde fast ved. •

Oversatt fra engelsk av Flor Santamaria. Gjengitt med tillatelse fra Catholic Herald. catholicherald.co.uk/the-christian-presence-in-the-holy-land-is-under-threat/

Benedictus PP XVI

1927-2022

Benedikt XVI – ein stor, liten mann

AV KJELL ARILD POLLESTAD

19

19 april 2005 stod eg på Petersplassen saman med Arnt Stefansen frå NRK og såg kvit røyk stiga opp frå skorsteinen i Det sixtinske kapell. Journalisten tok meg med opp på «mediehøgda» ovanfor plassen like før namnet på den nye paven skulle kunngjerast, og Dagsrevyen heime byrja med at eg fekk fortelja mine landsmenn at valet fall på kardinal Ratzinger og at han gav seg sjølv namnet Benedikt 16. I stova heime på Jæren sat mor mi og såg på mimikken at eg ikkje var nøgd med «panserkardinalen» som den 265. etterfylgjaren etter Peter; eg var dum nok til å meina at han med sine 78 år var for gamal. Dessutan var han prefekt for den såkalla Truskongregasjonen – den gamle Inkvisisjonen. Det var tydeleg at Kyrkja ikkje skulle gjera seg til vens med verda. Unge prestestudentar i svarte kjolar omfamna kvarandre og gret av gleda.

Dagen etter viste det seg at den gamle mannen kunne smila til verda og utfalda ein sjarm under «panseret» som media aldri hadde late oss oppdaga. Me såg at det ikkje var etter hans lynne å strekkja armene ut og veifta til svære folkeskarar, men han gjorde det, for no var det ein annan som førde han dit han ikkje ville. «Professor Papst», som hans egne landsmenn kalla han, gjekk lydig og lojalt inn i si nye teneste, men alt han hadde lese og tenkt og dosert fylgde med, og gjorde han til den mest intellektuelle Peter i manns minne. Han skreiv bøker på pavestolen, og fullførde mellom anna eit trebinds storverk om Jesus, der han på eit mønstergyldig språk utan akademiske krusedullar la for dagen ein filosofisk og teologisk kultur som han truleg var åleine om i verda. Verket er omsett til norsk.

Like visst som Sigrid Undset hadde budd «tusen år» i Noreg, hadde Joseph Ratzinger budd tre tusen år i Europa. Dagen etter valet heldt han messe med kardinalane i Det sixtinske kapell, og preika på eit latin som kapellveggen truleg ikkje hadde høyrd maken til sidan renessansen. Når han som pave vart spurd om korleis han fekk tid til alt han gjorde, var svaret at det gjaldt å ha ein god rytme. Dessutan kasta han «aldri bort tid på sport».

Eg såg han ein gong han hadde samla hundre

tusen romerske katekismeborn med foreldre på Petersplassen. Ein flokk av borna sat i krins rundt paven på podiet, og hadde førebudd spørsmål om trua – så grunnleggjande og vanskelege spørsmål som berre born kan stilla. Dei svara paven improviserte på italiensk, var enkle nok til at borna skjønna han, og djupsindige nok til at også teologisk skolerte vaksne fekk noko å tenkja på. Det var meisterleg gjort.

Mellom pave Johannes Paul den Store og den sju år yngre kardinal Ratzinger var det eit nært venskap; eg såg på det som eit samkvem mellom åndelege gigantar, på høgd med det som kunne sjåast i Milano i siste halvta av 300-talet, der biskop Ambrosius både døypte og hadde lange og djupe samtalar med den ca. femten år yngre Augustin – den teologen pave Benedikt sette høgast. Han levde i levande dialog med heile den store tradisjonen, noko som ikkje berre kom til uttrykk i alt han skreiv, men også i korte talar, til dømes på alle onsdagsaudiensane som tusenvis av menneske hadde tilgjenge til kvar veke.

På det reint menneskelege plan – og der lever jo også paven – var nok venskapen med den tretti år yngre Georg Gänswein noko av det fyrste han vil takka Gud for. Dei var begge frå Bayern, begge teologar. I 1996 vart Gänswein saksbehandlar i Truskongregasjonen, i 2003 kardinal Ratzingers privatsekretær. I 2012 vart han prefekt for det pavelege hushaldet, med rang av erkebiskop, og i alle desse åra stod ingen Ratzinger nærare enn han. «Han var som ein far for meg,» sa Gänswein då Benedikt var død, og han gjekk fremst bak båra då pavens lik vart ført til Peterskyrkja og lagt på «lit de parade».

Det tyngste børa både for kardinalen og paven var sjølv sagt alle overgrepsskandalane i prestskapet, til og med blant kardinalar. Benedikt var den fyrste paven som verkeleg tok tak i problemet, og Gänswein har fortalt litt om kor hardt det gjekk innpå han. I 2013 kjende han seg så gamal og trøyt at han sjokkerte kardinalane og heile Kyrkja ved å gå av. I nærare ti år budde han som emeritus i eit kloster i Vatikanet, med eit par nonner og Gänswein som sin «familie». Pave Frans vitja han rett som det var, og sjølv om Benedikt mot slutten var svak i røysta og skral i kroppen, var han framleis seg sjølv i anden. Han lyt få ordet til slutt: «Å søkja Gud og lata seg finna av han er grunnlaget for all ekte kultur – også i dag.» •

«Dagen etter viste det seg at den gamle mannen kunne smila til verda og utfalda ein sjarm under 'panseret' som media aldri hadde late oss oppdaga.»

Denne teksten sto først trykt i ukeavisen Dag og Tid.

Å la seg elske – pave Benedikts forkynnelse om GLEDE

Dagen før han ble valgt til pave i 2005, talte Joseph Ratzinger til sine venner og brødre i kardinalkollegiet. Han prekte over Johannesevangeliet 15 og Jesu ord om å «bære frukt som varer ved». Bare slik, sa Ratzinger, bare ved at Kirken bærer frukt som varer, kan verden «forvandles fra en tårenes dal til Guds hage».

TEKST: STÅLE JOHANNES KRISTIANSEN

Han avsluttet slik: «La oss fremfor alt be innstendig om at Herren, etter de gaver han har gitt oss i pave Johannes Paul II, nok en gang gir oss en hyrde etter sitt eget hjerte, en hyrde som vil lede oss til dypere kunnskap om Kristus, til hans kjærighet og til sann glede». Vi vet hvordan Gud svarte på denne bønningen.

Nå skal det sies at flere blant kardinalene som var samlet den dagen kunne oppfylt denne «stillingsbeskrivelsen». Men Ratzinger ble valgt, og han ble virkelig en gave til Kirken, nettopp fordi han alltid hadde dette trefoldige fokuset: Han pekte på Jesus, satte Guds uforbeholdne kjærighet i sentrum for sin undervisning, og glemte aldri å minne oss om at gleden er selve målet for livet – her og nå, og i evigheten. Under innsettelsesmessene sa han at den pastorale tjenesten er «en tjeneste for gleden, for *Guds glede som lengter etter å bryte inn i verden!*»

GLEDEN SOM SENTRALMOTIV

For alle som hadde godtatt medias fremstilling av Ratzinger som «panserkardinalen», men som nå begynte å lytte til det den nye paven faktisk sa, kom dette som en overraskelse – særlig hans blikk for gleden. For dem som hadde lest den tidligere professorens bøker og hans mer oppbyggelige skrifter, var dette velkjent. Glede er et hovedtema hos Ratzinger og et nøkkelmotiv for å forstå de store linjene i hans ►

teologiske visjon, slik særlig Joseph Murphy har påpekt i sin en monografi om Benedikt: *Christ our Joy* (2008). Selv skrev ikke Ratzinger noen monografi om gleden; muligens fordi temaet var for viktig, eller fordi gleden vanskelig kan studeres som et selvstendig fenomen. Hos ham er gledesmotivet derfor integrert i alt han har å si om Treenighetens indre liv, skapelsen av mennesket, Kristushendelsen og det himmelske håpet. Jeg vil her fremheve én av de tekstene hvor Ratzinger reflekterer mer inngående om gledens kjennetegn og hvordan mennesket får del i den: «Tro som tillit og glede – Evangelium», publisert i 1982 i et større fundamentalteologisk verk (*Theologische Prinzipienlehre / Principles of Catholic Theology*).

HVA ER GLEDE?

Teksten er et interessant eksempel på hvordan Ratzinger kunne balansere menneskelige, filosofiske og teologiske innsikter. Her søker han å vise hvordan gleden alltid henger sammen med kjærligheten – både den kjærligheten som vender seg utover og kjærligheten til en selv.

Gleden er fremfor alt en gudgitt realitet, en gave fra Den hellige Ånd som er «livgivende». Den gir dyp indre fred og er kommet til oss *i den grad vi tillater oss å la oss elske av Gud*. Og dette er en glede som kan gjenfinnes på tross av de sorger og lidelser mennesket alltid må smake.

Hva mener Ratzinger med at gleden er knyttet til kjærlighet som *en aksept av oss selv som elsket*? Her må vi følge ham på en liten «omvei». For Ratzinger innleder teksten om tillit og glede med å minne oss om at *kristendommen starter med dette ordet: Gled deg!* (på gresk *chaire*, som ofte oversettes «vær hilset»). Dette er engelen Gabriels første hilsen til Maria, ifølge Lukasevangeliet. For Lukas blir dette en erklæring av hva kristendommen er i sitt vesen, skriver han. Det samme ligger i ordet «evangelium», et godt budskap, gledesbudskap. «Det er som om hele teksten er gjennompreget av glede, av en frisk begynnelse, som vil gjøre

alle ting nye.» Men er dette vår daglige erfaring av kristendom? Ratzinger snur perspektivet, og setter døren vidåpen for kritikk, slik han ofte gjør i sine bøker. Altfor ofte møter vi gledeløshet, trangsyn og forknytt punktlighet hos kristne; og dette, sier Ratzinger, er nok en viktigere grunn til at folk forlater Kirken enn alle teoretiske innvendinger mot troen.

GLEDE, FRIHET OG AKSEPT

Perspektivet utdypes med henvisning til Friedrich Nietzsches og Albert Camus kristendomskritikk, samt en henvisning til 1800-tallsbegrepet «maladie catholique» (den katolske

sykdom), som i fransk kontekst siktet til en særegen nevrose som var resultat av en bestemt pedagogikk. Man mente at denne pedagogikkens vekt på autoritet og betoning av renhet gjorde individet ute av stand til fri selvutvikling, at idealet om uselvskhet ledet til et tap av «selvet» og en slags immunitet mot kjærlighet. På det religiøse plan ble troen ufri og rigid. Hvor vil Ratzinger med alt dette?

Først slår han fast at diagnosen ikke lenger er treffende for samtiden – «den katolske

sykdom» er borte i kulturen, og det finnes ikke lenger noen forbudte trær med forbudte frukter. «Men har det gjort menneskeheten friskere? Har den blitt fri?», spør han. Det er som om Ratzinger vil avvise det selvkritiske perspektivet han først la opp til. Men han gjør det ikke så enkelt for oss: «Både moralitet og immoralitet synes å slavebinde mennesket, å gjøre det gledesløst og tomt.» Betyr det at Camus hadde rett i at mennesket er en absurd skapning som må akseptere virkeligheten som absurd? Nei, vi er konstruert slik at vi *må* finne mening for å fortsette å leve. Ratzinger peker ofte på denne forbindelsen mellom mening, sannhet og glede – og ikke ►

«Her søker han å vise hvordan gleden alltid henger sammen med kjærligheten – både den kjærligheten som vender seg utover og kjærligheten til en selv.»

minst frihet: «Jesu budskap er evangelium (et gledelig budskap), ikke fordi det er umiddelbart tilfredsstillende for oss eller komfortabelt eller tiltrekkende, men fordi det kommer fra ham som er nøkkelen til glede og fryd.»

Men forfatteren har ikke glemt begrepet «den katolske sykdom», og sier vi må spørre mer presist: «Hva gjør et menneske gledesrikt? Hva fratar henne gleden? Hva skaper indre strid i henne? Hva åpner henne for henne selv og for andre?» Mennesket lever i en spenning mellom egoisme og selv-aksept – «det første må overvinnnes og det andre oppdages», skriver Ratzinger. Det at man blander disse to er «en av de farligste feilene kristne lærere og moralister gjør». Restene av «den katolske sykdommen» beskriver han slik: «Den som vil leve et liv kun på det åndelige («overnaturlige») plan på bekostning av selvet, vil til sist miste selvet uten derved å bli mindre selvisk.» Han siterer Georges Bernanos roman *En landsbyprests dagbok*: «Det er lettere enn man tror å hate seg selv. Men hvis alt hovmodet var dødt i oss, måtte nåden over all nåde være å elske seg selv ydmykt, som et hvilket som helst av Jesu Kristi lidende lemmer.» For den forknytte landsbypresten bryter dette evangeliet

inn som en dyp fred. Og Ratzinger kommenterer: «For det mennesket er virkelig forløst som kan elske seg selv som en av de lidende lemmer i Kristus, den som på samme tid kan være selvforglemmende, fri og i harmoni med seg selv.»

EKTE SELVKJÆRLIGHET

La oss si det enklere og mer praktisk, skriver Ratzinger: «Kilden til menneskets glede er den harmoni hun nyter med seg selv.» For bare den som aksepterer «seg selv» kan akseptere «et du». Og det siste er, som vi husker, definisjonen på glede: *å la seg bli elsket*. Dette kan vi ikke gjøre av oss selv. «Vi kan bare akseptere oss selv dersom vi først er akseptert av den andre. Vi kan kun elske oss selv fordi vi først er elsket av en annen.» Dette er vakert og brutalt på samme tid. For hva med dem som ikke blir elsket? Svaret på det er at ingen er «ikke elsket». Dét er den viktigste innsikten i kristen tro – at vi allerede er elsket av ham som gav oss vår eksistens, han som elsket oss til eksistens. Forsvinner det fokuset for Kirken, er det ikke lenger en kristen Kirke vi lever i. Men Ratzinger unngår å åndeliggjøre dette. Det er i møte med mennesker vi lærer

å erfare at vi er elsket. «Det livet en mor gir til sitt barn er ikke kun fysisk liv; hun gir hele livet når hun tar barnets tårer og gjør dem om til smil.» «Mennesket er den underlige skapning som ikke bare behøver en fysisk fødsel, men også verdsettelse dersom det skal kunne fortsette å leve.» Noen må si til oss at «det er godt du lever», og det må sies ikke bare med ord, men med «hele den væren som vi kaller kjærlighet».

Disse vakre passasjene kan gi leseren en følelse av ensomhet, for hvor ofte opplever jeg dette – og hvor ofte er jeg den som møter en annen på den måten? Noe av svaret synes å ligge i selvforglemmelsen. Når den slår inn, kan vi lettere hengi oss til det samspillet som utvekslingen av anerkjennelse er.

Ratzinger avrunder med å spørre hvordan en person som lever i dag kan våge å bekrefte spørsmålet som ligger i hjertet vårt: «er det godt at jeg eksisterer?» Det samme spørsmålet ligger til grunn for all den angst og fortvilelse som innhenter menneskeheten, skriver han. Og svaret hans overrasker: «Kun kjærlighet er ikke tilstrekkelig». Mennesket må også gripe bekreftelsen på et eller annet meningsplan. Det må være sant at det er godt at jeg er til. «Bare når sannhet og kjærlighet er i harmoni kan mennesket kjenne gleden, for det er sannheten som gjør mennesket fri.» Og dette, sier Ratzinger, er jo nettopp innholdet i det kristne evangeliet: Gud ser mennesket som så viktig at han valgte å lide for det. Korset – det som for Nietzsche var det mest forkastelige og negative uttrykk for kristen tro – er sentrum i Evangeliet – det glade budskap! Korset sier «Det er godt at du eksisterer – nei, det er nødvendig at du eksisterer!» «Korset er godkjennelsen av vår eksistens, ikke i ord, men i en handling som er så radikal at den innebar at Gud ble menneske og ble gjennomført i sin kropp ...» Så nødvendig er det at du eksisterer!

KIRKENS GLEDE

Ratzinger våger å stille det vanskelige spørsmålet til sist: Hvis kristen tro handler om gledens budskap, «hvordan kan dette budskapet gi oss kraft i dag til å frigjøre og fylle oss med fryd og glede?» Hvordan kan Kirken leve dette ut? Hva vi gjør er faktisk avgjørende, svarer

han, men understreker at styrken i det kristne budskapet ligger dypere – i løftet om at vi er elsket. Men hva skal vi gjøre mer konkret? Her svarer Ratzinger at det må forbli et åpent spørsmål, for «den kristne kreativitet er uprogrammert» ... Vi må være kreative i vår kjærlighet til verden, hverandre, oss selv! Han gir oss her en kort refleksjon over betydningen av helligdagen og gaven som ligger i å la alt komme til oss den dagen. Helligdagen er et fortettet symbol på nåden vi mottar alle dager. Hva

gjør en helligdag hellig? Den er ikke avhengig av vår beslutning ... vi skaper den ikke, vi mottar den ... den er «den helt andres» inntreden i våre liv – tegnet på at vi ikke er alene i denne verden, skriver han.

Til manges overraskelse, er humorens gave en av de viktigste påminnelsene Ratzinger/Benedikt gir til Kirken i sin tekst om *Tro som tillit og glede*. Vi skal ikke være for opptatt av den riktige oppskriften, sier han: «For dermed kan det være vi begrenser oss selv, og glemmer det som i mange tilfeller er det viktigste; at den *kristne sansen for humor*, som springer ut av den frigjørende vissheten om at vi er fullt og helt akseptert, virkelig skulle være måten *evan-*

geliets glede skinner uten å få oppmerksomhet i dagliglivets rutiner, midt i den teknologiske verdens hardhet og mangel på humor.»

GLEDENS KONTINUITET

Benedikts teologi om gleden er genial, men den er ikke uttømmende. Det siste perspektivet hans, om kristen kreativitet, minner oss om det – at også gledesteologien må gjenskapes og utvikles i hver generasjon. Pave Frans er en viktig stemme i så måte, for eksempel hans apostoliske formaning *Gaudete et exultate* (etter Jesu ord «Gled og fryd dere» i Matt 5,12). Frans har en annen stil, men betoningen av gleden er et av mange punkter hvor Benedikt og Frans står i tydelig kontinuitet med hver andre – og med den kristne tradisjon. •

«Ratzinger våger å stille det vanskelige spørsmålet til sist: Hvis kristen tro handler om gledens budskap, 'hvordan kan dette budskapet gi oss kraft i dag til å frigjøre og fylle oss med fryd og glede?' Hvordan kan Kirken leve dette ut?»

For pave Benedikt var og ble Mozart favoritten

Joseph Aloisius Ratzinger vokste opp bare noen mil unna Mozarts fødeby, Salzburg i Østerrike, og det er ikke så underlig at det nettopp var hans Requiem-messe som ble fremført på den første konserten gutten hørte.

TEKST: JORUNN HOPE

Det gjorde et dypt og varig inntrykk. Da han mange år senere ble valgt til pave, ble raskt et ikke-teologisk spørsmål reist: Han må vel få med seg pianoet til sin nye residens? Det var nemlig kjent at Ratzinger ofte satte seg til pianoet når tiden tillot det, og at det da gjerne kom Mozart-sonater ut av instrumentet.

Enkelte mente at Kirkens leder nå burde få et flygel til disposisjon, men paven var bestemt: hans gamle og velbrukte instrument var mer enn godt nok for hans ferdighetsnivå. Det hadde fulgt ham helt fra hans ordinasjon på 1950-tallet. (For ordens skyld, det står et Steinway-flygel i pavepalasset i Castel Gandolfo, men det var ikke på grunn av ham.)

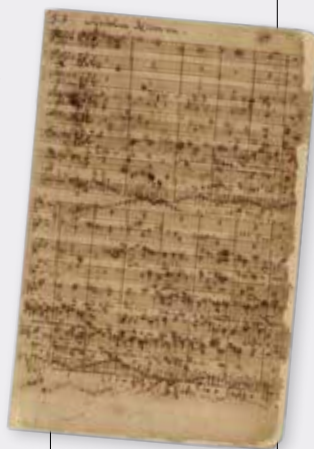
I tillegg til de mange språk Ratzinger behersket, var det ett som han studerte og utforsket hele livet: det universelle tonespråket. Og om Mozarts messer sa han at disse bare kunne komme fra himmelen, for i dem åpenbares englenes glede over det skjønne Gud har skapt. *Kroningsmessen* og *Requiem-messen* var blant pave Benedikts kjæreste musikkverk.

Ikke overraskende var det dessuten en tysk landsmann som ga den gamle paven de største musikkgleder, nemlig Johann Sebastian Bach. Her var det de to mektige liturgiske verkene som var helt

sentrale: *H-mollmessen* og *Matteuspasjonen*. Om det var solistpartiene eller korsatsene han var mest glad i, vet vi ikke, men i begge verkene er hele det menneskelige følelsesregister med: fortvilelse, sorg, trøst, håp og glede. H-moll-messen var et av protestanten Bachs siste store verk, og består av den katolske messens fem ledd: Kyrie, Gloria, Credo, Sanctus og Agnus Dei.

Tilbake til pavens kjære Mozart. Benedikt har røpet at også andre komposisjoner kom høyt opp på listen: *Klarinettkvintetten*, som har såvel vakre, rolige satser som lystige og danseaktige. Det samme kan sies om *Eine kleine Nachtmusik*. Den kunne saktens komme vel med etter krevende dager i pavestolen.

Av de mange Mozart-operaene har han selv fremhevet *Trylleføyten* og *Don Giovanni*. De er ganske ulike, men gir begge musikalske innsyn i den mangslungne menneskenaturen, både det naive og kjærlige og det kyniske og beregnende. Ikke noe var ukjent fra pavens livslange møter med enkeltmennesker, ikke minst da han ble hyrde for verdenskirken. •

Første side av Credo (Symbolum Nicenum), av Johann Sebastian Bach.

Pave Benedikts favoritter:

Mozart:

Klarinettkvintett, Kroningsmesse, Requiemmesse, Eine kleine Nachtmusikk, Trylleføyten, Don Giovanni.

Bach:

Matteuspasjonen, H-mollmessen.

Den som ønsker å lytte til noen av pave Benedikts favoritter, finner forslag til en spilleliste her:

aleteia.org/2022/12/31/a-playlist-to-remember-pope-benedict-xvis-favorite-music

BØKER

av Joseph Ratzinger/Benedikt XVI
i St.Olav bokhandel

TRILOGI OM DEN TIDLIGE KIRKEN

1. APOSTLENE OG KRISTI FØRSTE DISIPLER

Tar for seg Kirkens opprinnelse og mysterium ved å skildre de tolv apostlene og andre personer i Kirkens første tid. Paven drøfter den konkrete og mystiske sammenhengen mellom de første kristne og kristne i kirken dag, og hva vi som troende kan lære av dem.

2. KIRKEFEDRENE

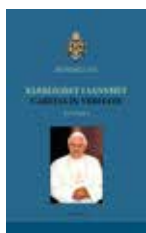
Paven gir her en grundig innføring i de første kirkefedrenes liv og lære, fra Klemens av Roma til Augustin. Han beskriver deres bidrag til utviklingen av den kristne lære, og presenterer deres liv som sterke vitnesbyrd om levd tro.

3. FEDRE OG LÆRERE

Gir en oversikt over livet og ideene til de store paver, abbeder, vitenskapsmenn og misjonærer fra det femte til det tolvte århundre. Fremhever de sentrale elementene i katolsk lære og praksis.

TRE ENCYKLIKAER

KJÆRLIGHET I SANNHET

Caritas in veritate handler om Kirkens sosiallære. Paven argumenterer for at sann menneskelig utvikling må ha både moralske og åndelige aspekter. «Kjærlighet i sannhet» er den primære drivkraften for en slik utvikling. Han påpeker at det er en tendens til å relativisere sannheten i vår tid og ser på dette som et hinder for en sann forståelse av nestekjærligheten.

FRELST I HÅPET

Spe Salvi handler om det kristne håp. Paven behandler en rekke temaer, bl.a. forholdet mellom sannhet og frihet, forholdet mellom tro og fornuft, faremomenter ved den moderne fremskrittstro og betydningen av å skjelve mellom eskatologien og den dennesidige politikk.

GUD ER KJÆRLIGHET

Deus caritas est handler om det grunnleggende kallet for alle kristne om å elske andre. I første halvdel tar Benedikt for seg begrepet kjærlighet og budskapet om kjærlighet som Gud har gitt oss; i andre del skriver han om den mer konkrete utøvelsen av nestekjærlighet.

KARDINAL OG PROFESSOR

LITURGIENS ÅND

Kardinal Joseph Ratzinger gir her en bred gjennomgang av den dypere mening med liturgi utvikling og forskjellige former. Boken vil være en stor hjelp til å forstå den kristne tro slik den viser seg i Kirkens liturgi, som er dens sentrale uttrykksform. Ratzinger stiller seg kritisk til en del utviklingstrekk som etter hans vurdering representerer en viss forflatning.

SEKULARISERINGENS DIALEKTIKK

I januar 2004 ble det arrangert et debattmøte mellom to av vår tids mest fremstående tenkere: kardinal Joseph Ratzinger og filosofen Jürgen Habermas. Debatten foreligger her i bokform. De to drøfter hva som er forutsetningene for at et samfunn kan bli preget av frihet og fred. Blant de sentrale spørsmål som stilles er: Hvor går grensen mellom fornuft og religion? Kan religionen sette grenser for fornuften - og omvendt?

KALT TIL FELLESSKAP

Joseph Ratzinger foretar her en analyse av Kirkens opprinnelse, vesen og dens viktigste embeter: peterembetet og bispeembetet. Han skriver om prestedtjenesten og menigheten og gir en oversikt over Kirken som fellesskap. Skal Kirken fornyes og forbedres, må man forstå hvordan den er bygget opp. Hva er Guds verk, og hva er menneskers - og hvordan lar disse to elementer seg forene?

INNFØRING I KRISTENDOMMEN

Innføring i kristendommen fra 1968 er en klassiker på sitt område. Boken behandler de grunnleggende trekk ved den kristne tro med utgangspunkt i Den Apostoliske trosbekjennelse. Ratzinger ser den kristne tro som en kilde og veileder for den som søker å bli et sant menneske.

JORDENS SALT

Ratzinger samtaler her med den ikke-troende journalisten Peter Seewald om alle vesentlige sider ved samtidens religiøse situasjon. Her får vi vite hvordan Kirken reagerer på vår tids innvendinger mot den, særlig på angrepene mot dens autoritet og forordninger.

KRISTI BEGRAVELSE: Av den italienske barokkmaleren Caravaggio (1571-1610).

DØDEN OG OPPSTANDELSEN

Om bildene som ble brukt i pave Benedikts begravelse

Under pave Benedikts rekviemsmesse på Petersplassen den 5. januar var to bilder fremtredende i den ellers nøkterne dekoren under seremonien. *Kristi begravelse* av Caravaggio synliggjorde dødens realitet, og *Kristi oppstandelse* av Van Dyck løftet fram håpet om oppstandelse i herlighet for alle troende.

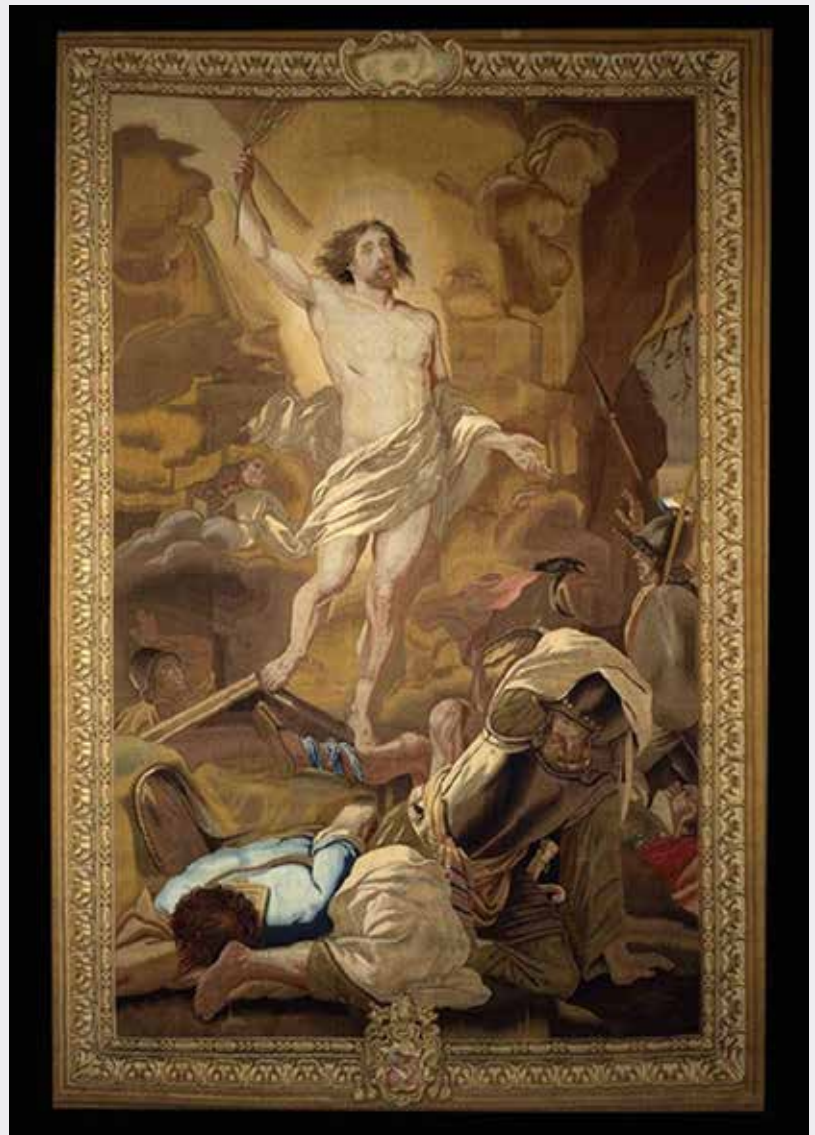
TEKST: THERESE SJØVOLL

Over Peterskirkens hovedinngang, som i anledning begravelsen var smykket med portiører av tykk, rød fløyel, hang en stor og iøynefallende billedvev vevd med gobelinteknikk. Motivet for gobelinen var *Kristi oppstandelse*, og utsmykningen deltok i formidlingen av rekviemsmessens håpefulle budskap om troen på oppstandelsen og det evige liv.

Gobelinen er basert på et forelegg (en tegning eller et maleri) av den flamske barokkmaleren Antoon van Dyck (1599–1641). Forelegget ble sannsynligvis utført omkring 1628–30, og gobelinen ble i 1783–84 vevd i ull og silke med innfelte sølvtråder, ved det pavelige gobelinverkstedet San Michele i Roma. Gobelinen som ble brukt i forbindelse med rekviemsmessen er sannsynligvis en kopi av 1700-talls gobelinen som er i Vatikanets eie.

Motivet på forsiden av programmet for rekviemsmessen, *Kristi begravelse* av den italienske barokkmaleren Caravaggio (1571–1610), var mindre synlig. I det minste for de mange av oss som ikke satt på Petersplassen med programmet mellom hendene, men fulgte begravelsen via TV-overføring.

Kristi begravelse ble malt i 1603–04 for Capella della Pietà i Romas Chiesa Nuova

KRISTI OPPSTANDELSE: Gobelinen er basert på et forelegg (en tegning eller et maleri) av den flamske barokkmaleren Antoon van Dyck (1599–1641).

(Santa Maria in Vallicella). I 1797 ble maleriet tatt til Paris av Napoleons håndlangere, og da det ble returnert til Roma i 1817, ble det en del av Vatikanets samlinger. Maleriet regnes som et av Caravaggios hovedverker, og i dag henger det en kopi i kapellet i Chiesa Nuova.

«KRISTI BEGRAVELSE» AV CARAVAGGIO
Caravaggios *Kristi begravelse* uttrykker stor ►

sorg. Kristus skal senkes i graven og Johannes, disippelen som Jesus holdt kjær, holder Jesus under skuldrene. Uforvarende stikker Johannes fingrene inn i sårmerket i siden. Kristus kjenner ingen smerte. Han er død og vi minnes lidelsen på korset. Den hellige Nikodemus (eller Josef fra Arimatea?) holder om knærne mens han løfter Kristi kropp. Nikodemus' blikk ser mot graven og mot oss. Hadde altertavlen hengt i sitt opprinnelige kapell så hadde vi stått nedenfor bildet «i Kristi grav» og sett opp. Caravaggios komposisjon leder blikket vårt mot alteret og Kristi arm, som henger ned langs siden, og fører blikket mot hostien under feringen av eukaristien. Altertavlen er et visuelt ekko av den eukaristiske liturgien: «dette er mitt legeme, som skal gis for dere».

De tre kvinnene rundt graven uttrykker sin sorg på ulikt vis. Maria av Kleofas slår ut med armene, ser mot himmelen, og skriker i fortvilelse over dødens tilsynelatende seier. Maria Magdalenas sorg er mer innadvendt og hun tørker tårer med bøyd hode. Jomfru Maria ser sorgtungt på sin døde sønn og strekker hånden ut som om for å berøre hans hode.

CARAVAGGIOS REALISME

Caravaggio er kjent for sin realisme. Vanlige mennesker – arbeidere, løsgjengere, og prostituerte fra Romas gater – var hans modeller. Han skildret dem som de var, uten idealisering. Kristi kropp er muskuløs og kraftig, sammenlignet med den avmagrede kroppen vi ofte møter i andre fremstillinger. Kroppen er tung og slapp – en tydelig død vekt. Nicodemus, som sannsynligvis var en velstående mann, er avbildet som en alminnelig arbeider med kraftige leggmuskler som dirrer under anstrennelsen. Hans føtter er bare og vi aner skitten

— “ —
Begge er bilder som egner seg særlig godt for en rekviemsmesse, men også for enhver katolsk messe.
— ” —

under fotsålene, selv om vi ikke ser den. Jomfru Maria er vanligvis fremstilt som en ung kvinne, men hos Caravaggio er hun middelaldrende, som Maria var da Jesus døde.

Caravaggios dramatiske scener foregår mot en stupmørk bakgrunn der det hverken synes landskap eller arkitektur. Figurene belyses kraftig og på skrå ovenifra, og kontrasten mellom lys og skygge er så uttalt at figurene fremstår nærmest tredimensjonale som var de levende mennesker. Figurene er plassert lang frem i billedflaten, og ved hjelp av forkortninger og perspektiv presses de ut av bildet og inn i vårt rom, som om bildets og betrakterens rom er ett. Vi er vitner og vår deltagelse i dramaet er umiddelbar og nær.

«OPPSTANDELSEN» AV VAN DYCK

I *Oppstandelsen* av Van Dyck viser den oppstandne

Kristus seg som et seierstegn mot himmelen, og med høyrehånden pekende mot sin himmelske far. Kristus er rolig, men kraftfull, og han er badet i et overnaturlig lys. Han svever omtrent i luften og føttene har såvidt kontakt med bakken. For vaktene som vokter graven er situasjonen kaotisk: Skrekkslagne forsøker de å verge seg mot det uforklarlige synet. Van Dycks fremstilling er en dramatisering, fordi det fantes ingen vitner og oppstandelsen er dermed ikke beskrevet i Bibelen. Oppstandelsen er en billedtype som var særlig populær på 1400- og 1500-tallet, og Van Dycks fremstilling er en videreføring av denne tradisjonen.

HIMMEL OG JORD

I *Oppstandelsen* møter vi Kristus som det himmelske mennesket. Kontrasten til Caravaggio er

PETERSPLASSEN

5. JANUAR: I Vatikanet har det siden 1500-tallet vært tradisjon å bruke store gobeliner som dekor både inne i kirken og ute, under store liturgiske feiringer.

stor. Caravaggios Kristus er fysisk og jordbundet, mens Van Dyck viser oss den Oppstandne som i sitt herlighetslegeme tilhører Faderens guddommelige verden (KKK, 645). I Van Dycks fremstilling er

Kristi himmelske kropp lysende og den har, som Paulus sa, en annen glans enn den jordiske kroppen (Kor. 1:15). Kristi blikk er himmelvendt, men likevel åpent og mykt. Mens Carravaggio henvender seg til betrakteren på direkte og nærmest påtrengende vis, så inviterer Van Dyck oss mildt og sensitivt inn i mysteriet og håpet.

TRADISJON

I Vatikanet har det siden 1500-tallet vært tradisjon å bruke store gobeliner som dekor både inne i kirken og ute, under store liturgiske feiringer. I nyere tid har gobeliner blitt brukt eksempelvis ved saligkåringer og helgenkåringer. Gobelinen med oppstandelsesmotivet hang over Peterskirkens hovedinngang under Johannes Paul IIs begravelse i 2005, men ikke under begravelsen til Johannes Paul I i 1978. Hvordan gobelinen ble brukt før 2005 vet vi lite om, men det kan virke som vi kan forvente å se oppstandelsesgobelinen i fremtidige pavelige begravelser.

For Pave Benedikt var oppstandelsesgobelinen muligvis en personlig favoritt, ettersom et utsnitt av gobelinen – med Kristus i fokus – ble brukt flere ganger som bakgrunn under hans prekener i Castel Gandolfo.

FUNDAMENTET

Både Caravaggios *Begravelse* og Van Dycks *Oppstandelsen* er kraftfulle bilder som bidrar til å visualisere, på sin særegne måte, fundamentet for vår kristne tro: troen på Jesu Kristi lidelse, død, og oppstandelse, og det evige liv. Begge er bilder som egner seg særlig godt for en rekviemsmesse, men også for enhver katolsk messe, enten man er pave, prest, diacon, ordenssøster eller bror, eller en alminnelig troende. •

Døden har ikke det siste ordet, fordi livet seirer til slutt. Vår visshet om dette er ikke basert på enkel menneskelig fornuft, men på et historisk trosfaktum: Jesus Kristus, korsfestet og begravet, er oppstanden med sitt herlighetslegeme. Jesus er oppstanden slik at også vi, som tror på ham, kan ha evig liv.

Pave Benedikt, *Urbi et Orbi*, påsken 2009

- VI TENKER FOR SORT-HVITT OM PAVE BENEDIKT

NOEN ORD MED HANS FREDRIK DAHL

TEKST: NILS HEYERDAHL

Det er lett å bli forvirret når man leser minneordene etter pave Benedikts død. Av noen fremstilles han som en reformvennlig forsvarer av konsilets ånd og beslutninger, av andre fremstilles han som en konservativ kraft som fryktet for de endringer i samfunnet som 68-revolusjonen medførte, og motarbeidet konsilets reformer.

Vi tok med oss vår lettere forvirring til Hans Fredrik Dahl i håp om litt avklaring. Han er professor emeritus både i historie og i medievitenskap, har vært kulturredaktør i Dagbladet og har skrevet mange bøker, blant dem en stor to-bindts biografi om Vidkun Quisling.

Hva er det som gjør at bildene som tegnes av pave Benedikt er så motstridende?

– Akk, vi tenker nok litt manikeisk alle sammen – enten-eller, lys eller skygge, to-delt og enkelt. Joseph Ratzinger, var han streng eller snill? Hans håndtering av den latinamerikanske frigjørings-teologien ble f.eks. tolket slik at han skulle være helt imot, ble det sagt. Men det var vel ikke sant, for den senere pave Benedikt stilte seg som leder av Vatikanets Troskongregasjon åpen for denne latinamerikanske retningen (selv om den ble sagt å stride mot kirkens lære på noen punkter).

Slik gikk det gjerne med Benedikts omdømme som forhenværende tros-kardinal: han ble oppfattet som streng

og avvisende, men var i virkeligheten en meget åpen teolog – hva enhver kan se av hans Kristus-biografi. En sjeldent åpen bok!

Det er nok vår trang til å tenke i motsetninger som så lett gjør ham til enten stengt restriktiv, eller åpen og bejaende teologisk. Han var selvfølgelig begge deler.

Er pave Benedikt for nær oss i tid? Er det for tidlig å se nyansene når vi skal oppsummere hans pontifikat?

– Ja, tiden hjelper oss til å se dette. Saker som i øyeblikket fortøner seg svart-hvite, taper sine skarpe farger etter hvert. Den historiske personen er jo noe for seg selv. Jeg tror at Benedikts omdømme vil endres når dette med kirkens «rette tro» blekner. Hans dialog med Jürgen Habermas står for meg som skjellsettende med hensyn til åpenhet i så måte. Vi må lære oss til å verdsette personligheter. Fra Andre verdenskrig må vi forstå at selv pave Pius XII hadde sine grunner til å holde på nøytraliteten. Han ville være beredt til å mekle den freden som måtte komme. Men fikk kritikk for å tie overfor Mussolini, Hitler, Churchill. Akkurat det samme har skjedd med Benedikts etterfølger, pave Frans. Han sies å være stille overfor Putin fordi han tenker på den fredsmeklingen som en gang blir nødvendig. Mye kan tyde på at det er riktig. •

«Det er nok vår trang til å tenke i motsetninger som så lett gjør ham til enten stengt restriktiv, eller åpen og bejaende teologisk. Han var selvfølgelig begge deler.»

Fornuftens forsvarer

EIVOR A. OFTESTAD er professor i kristendomshistorie ved Høgskolen i Innlandet, forfatter og spaltist i Klassekampen.

Da Pave Frans stedte sin forgjenger til hvile i Peterskirkenes krypt forrige torsdag, ble mediens fokus rettet vel så mye mot teologen Joseph Ratzinger som mot hans senere virke som pave Benedikt XVI.

MYE ER SAGT, OG MYE kan sies. Her vil jeg bare peke på en hendelse, og et aspekt ved hans tenkning, som også kan bidra til refleksjon over vår egen samtid.

I 2008 inviterte rektoren ved La Sapienza-universitetet i Roma pave Benedikt XVI til å holde semesterets åpningstale. Imidlertid førte protester fra lærere og studenter, som også organiserte sitt-ned-aksjon på rektors kontor, til at Vatikanet til slutt avlyste pavens besøk. Paradoksalt nok handlet talen, som paven skulle ha holdt, om fornuftens og vitenskapens søken etter sannhet.

GJENNOM MANGE ÅR forsøkte nemlig Ratzinger – og senere pave Benedikt – å kommunisere noe helt vesentlig: at troen og fornuften ikke er motsetninger, men utfyller hverandre. Og han insisterte på at fornuftens søken etter sannhet er helt avgjørende for det sekulære vestlige samfunnet.

Dette synet på tro og fornuft er kanskje mest kjent fra samtalen med den tyske filosofen Jürgen Habermas i 2004, kort tid før Ratzinger ble pave. Den nymarxistiske filosofen og den konservative kardinalen skulle diskutere hva som var det moralske grunnlaget for den frie staten. I løpet av samtalen ble de mer og mer samstemte. De delte en felles visjon om religionens plass i det post-sekulære samfunnet. Ingen av dem trodde på fortellingen om moderniteten som sekularisering, avfortrylling eller utfasing av religion til samfunnets ytterkanter og private sfærer. Begge tok til orde for en via media: mellom en arrogant sekularisme med overdreven selvtilit, og en religiøs tenkning som glemte fornuftens avgjørende rolle.

NESTEN 20 ÅR senere har Habermas fortsatt å anerkjenne religion og religiøse ideer, dog først og fremst som del av den historien som har ført oss til det sekulære samfunnet vi er i dag. I 2004 fremsto Ratzinger og Habermas med ulike utgangspunkt, men med samsvarende konsekvenser. Begge mente det var nødvendig at sekulære og religiøse rasjonaliteter sto i dialog.

Det mente ikke de som protesterte ved La Sapienza et par år senere. Argumentet mot at Ratzinger skulle slippe til på semesteråpningen var at han – ble det påstått – ville at troen skulle styre fornuften. For å styrke påstanden ble det blant annet vist til en tale han hadde

holdt i 1990. Her hadde Ratzinger brukt et sitat fra filosofen Paul Feyerabend om saken mot Galileo Galilei. For Ratzinger var sitatet en del av et resonnement hvor han forsvarte fornuften (og dermed også Galilei) mot postmoderne relativisme. Studentene, derimot, leste sitatet som bevis for at Ratzinger mente at Kirkens prosess mot Galilei var riktig. En vranglesning, som hvis den ikke var basert på intellektuelt lavmål, må ha vært basert på vilje til det motsatte av dialog.

DENNE SAKEN, SOM kanskje var overraskende i 2008, er ikke overraskende i dagens verden hvor cancel culture stadig forekommer. Men den blir enda mer interessant hvis vi ser på hva Ratzinger faktisk ville sagt i talen, som ikke ble holdt, men likevel publisert. Han fortsatte her tematikken fra Habermas-samtalen, og løftet frem fornuftens søken etter sannhet i et sekulært samfunn som bygde på demokratiske prosesser. Faren er nemlig at slike prosesser drives frem av partier og grupper som har egne interesser, og ikke helheten, for øye. I denne situasjonen var sensibilitet for sannheten fundamentalt, hevdet han, med en henvisning til Habermas. I vår tid underordnes denne sensibiliteten altfor ofte sensibiliteten for gruppeinteresser. Pavens oppgave overfor fornuftens høyborg, universitetet, var derfor ikke å prakke sin tro på andre, men å vokte nettopp sensibiliteten for sannheten og invitere fornuften til en felles, men adskilt, søken etter det som er sant og godt.

AKSJONEN MOT Ratzinger førte til at en av professorene ved universitetet som tok Ratzinger i forsvar, Giorgi Israel – som ikke var katolikk, men jøde – uttalte at det hadde oppstått en sekulær kultur som ikke argumenterte, men demoniserte. Den diskuterte ikke, slik virkelige sekulære kulturer skulle, men skapte monstre. Det er mulig å si at Ratzinger ble cancelled ved La Sapienza. (Andre ganger ble han bevisst vranglest – med fatale følger, som etter forelesningen i Regensburg i 2006). Enda viktigere er det å påpeke at han satte fingeren på det han mente var selve problemet: at det ikke er felles søken etter sannhet, men gruppeinteresser, som ligger bak samtidens diskurser. Kanskje noen hver kan la seg utfordre av den gamle paven? •

Eivor A. Oftestad

Dette er en kommentar. Meningene i artikkelen står for artikkelforfatterens regning. Denne kommentaren er tidligere publisert i Klassekampen.

Verdensungdomsdagene (WYD):

NYE STEDER – SAMME MÅL

Fra 1986 til 2023 har det vært 37 Verdensungdomsdager i Den katolske kirke, hvor 14 av dem har vært store internasjonale samlinger i ulike byer. Den 15. samlingen skjer i sommer i Lisboa i Portugal.

TEKST: STEPHEN TROTTER FOTO: KATARINA LINDBERG

STEPHEN TROTTER
er generalsekretær i
Norges Unge Katolikker
(NUK).

Det var St. Johannes Paul II som innstiftet Verdensungdomsdagen etter at FN hadde erklært 1985 for et internasjonalt ungdomså. Det startet beskjedent, med et håp om at hvert katolsk bispedømme skulle markere Verdensungdomsdagen på palmesøndag 1986.

PAVEN INVITERER

Det vi nå omtaler som Verdensungdomsdagene, (det vi kaller WYD – World Youth Days), utgjør de større internasjonale samlingene som skjer med to-tre års mellomrom. Det er fortsatt paven som inviterer all verdens ungdom, men vertskapet ruller mellom ulike land og byer. Når paven inviterer, kommer det mange «gjester». Den «minste» av Verdensungdomsdagene var i Sydney i 2008, hvor «bare» 400 000 pilegrimer deltok. Den største til dags dato er Verdensungdomsdagene i Manila med 5 millioner

pilegrimer. Fra Norge har det reist både enkeltpersoner og grupper på opptil 200 personer.

Kan man kalle noe som samler hundretusener, av og til millioner, av ungdommer et pilegrimsmål?

Vi følger hverken tradisjonelle pilegrimsleder eller besøker tradisjonelle pilegrimsmål. Med scener, lyd og lys som gjør vanlige festivaler til skamme, kan vi virkelig kalle deltakerne pilegrimer? Det trosser alle våre forventninger til hva en pilegrimsreise er.

Å MØTE GUD

Det blir kanskje kontroversielt å påstå at WYD er høydepunktet når det gjelder pilegrimsmål. Ikke fordi man får besøkt mange spennende land og byer, ikke fordi en pave dukker opp, ikke fordi den samler hundretusener (av og til millioner) av kristne, men fordi WYD betyr én ting: å møte Gud.

St. Johannes Paul II sa på den første

5 MILLIONER: Det er fortsatt paven som inviterer all verdens ungdom, men vertskapet ruller mellom ulike land og byer. Den største til dags dato er Verdensungdomsdagene i Manila med 5 millioner pilegrimer.

Fakta

- WYD koordineres av Dikasteriet for Legfolk, Familie og Livet.
- Verdensungdomsdagen var opprinnelig palmesøndag, men i 2021 ble den flyttet til Kristi Kongefest (siste søndag før Advent).
- Norges Unge Katolikker organiserer pilegrimsturer til WYD på vegne av de norske biskopene
- Verdensungdomsdagen knyttes alltid til et bibelvers. I 2023 er det Lukas 1:39 «Noen dager senere dro Maria av sted og skyndte seg opp i fjellbygdene»

Verdensungdomsdagen på palmesøndag 1986: *Ungdomsdagen betyr nøyaktig dette, å gå til et møte med Gud, som gikk inn i menneskets historie gjennom Jesu Kristi påskemysterium.*

Det er derfor WYD kan være i Roma, Toronto, Köln, Manila, Rio de Janeiro eller i Lisboa: det handler aldri om stedet eller hvordan man kommer seg dit. Klimakset på WYD er en messe. Ja, det er en pave som feirer messen, men messen er like viktig om den feires av en pave, kardinal, biskop eller prest.

På vei til denne WYD-messen forbereder pilegrimene seg på å møte Kristus gjennom en lang og andektig sakramentstilbedelse. Med blikket festet på det aller helligste sakrament, stopper alt annet opp. Om det er på Copacabana i Rio eller en slette utenfor Kraków.

KATOLSK = UNIVERSELL

Hvis det er én ting man kan trekke frem om WYD, én ting som gjør WYD til en virkelig

unik pilegrimsopplevelse, så er det at man får erfare betydningen av ordet katolsk. I sin betydning som universell, så er WYD noe av det mest katolske vi har i Kirken: Å stå – eller knele – skulder til skulder med ungdommer fra alle verdenskanter.

Undertegnede har deltatt på fem WYD-turer i regi av Norges Unge Katolikker (NUK), og det finnes ikke ord for å beskrive følelsen av å komme fra et land med så få katolikker som Norge og treffe så mange, unge troende. Alle har reist til samme sted for å møte Gud. •

«Det finnes ikke ord for å beskrive følelsen av å komme fra et land med så få katolikker som Norge og treffe så mange, unge troende.»

NAVN: **Andreas Fladstad**
YRKE: **Frontendutvikler**
ALDER: **29**
FRA: **Kristiansand**

- Hvilken rett anbefaler du til påskemiddag?

- Shepherd's pie! Denne britiske klassikeren er proppfull av symbolikk, og den passer utmerket til påskemiddag.

- Hvordan ble du interessert i matlaging?

- Det var i en periode av livet da jeg plutselig fikk masse tid fordi jeg sluttet å spille videospill, så jeg begynte å se på matlagingsprogrammer. Dette klaffet med at jeg da forsøkte å være veganer, så det var mye mat jeg måtte lage selv for at den skulle passe med dietten min. Interessen for matlaging kom altså naturlig, også fordi jeg elsker å prøve nye ting.

Andreas forteller at det ofte ble frosen fiskegrateng til middag før han ble interessert i matlaging.

- Hva er ditt beste tips til noen som vil utfordre seg selv til å lage mer sofistikerte retter?

- Start med noe du synes er lett og øk antall råvarer og nivå gradvis. Om man for eksempel er vant til å bruke ingefær i pulver, kan man begynne å bruke fersk ingefær. Eller bytte ut løkpulver med fersk løk. Man kan begynne med enkle pastaretter, så gå videre til noen litt mer krevende, som kyllingcurry. Man er heller ikke tvunget til å ha med alle ingrediensene i enhver oppskrift, det er lov å forenkle oppskriften for å senke terskelen for å lage en bestemt rett.

- Hva inspirerte deg til å lage Shepherd's pie første gangen?

- Vel, det var faktisk på minnedagen for apostelen Andreas det første året etter at jeg konverterte til katolisismen. Jeg hadde sett ørten videoer av folk som lager Shepherd's pie og tenkt at dette må bli godt, det er jo potetmos, lammekjøtt og vin! Jeg er stor fan av å bruke vin i mat. Og så tegnet jeg et stort andreaskors i potetmosen, da kunne jeg spørre om hvilken bit av korset folk ville ha da jeg serverte.

SHEPHERD'S PIE

Shepherd's pie har dette navnet («hyrdens pai» eller «gjeterens pai») når den er laget med fårekjøtt eller lammekjøtt (fordi gjeteren passet på sauene). Etter sigende oppsto retten i det katolske Irland på 1700-tallet. Familiene var fattige på den tiden og det gjaldt å gjøre god bruk av hver bit mat man hadde.

TEKST: CAROLINE BELAUNDE BRYNSRUD
FOTO: SØLVE DEPUI AKSNES

TID: CA 1 TIME OG 45 MIN

DU TRENGER

- 500 g lammekjøttdeig
- 500 g gulrøtter
- 250 g løk
- 250 g sopp
- 5 g timian
- 125 ml hvitvin
- 1 ss Worcestershire saus
- 2 ss tomatpuré
- 500 g poteter
- 120 g smør
- 2 eggeplommer
- olje
- salt
- pepper

SLIK GJØR DU

Kok opp en kjele med vann og hell deretter i potetene i. La potetene koke til de er møre, ca. 15 min. Hell av og tilsett smøret. Mos potetene til alle klumper er fjernet og sett mosen til side.

Legg lammekjøttdeigen i en stor kjele med litt olje i bunnen og stek til det er pent brunet.

Sett kjelen over middels varme og tilsett hvitvinen i kjøttet. Så tilsetter du grønnsakene og lar det hele småkoke til grønnsakene er litt myke, men ikke overkokte.

Rør inn tomatpuré og worcestershiresaus og smak til med salt, pepper og timian.

Hell kjøttblandingen i en ildfast form.

Bland inn 2 eggeplommer i potetmosen. Dette vil gi den en pen farge og få den til å se blank ut. Smak til med salt hvis du vil. Spre mosen på toppen av paifyllet til formen er helt dekket.

Sett formen i ovnen på 200°C i ca. 30 minutter, til den er gyldenbrun. Serveres umiddelbart.

TIPS!

Man kan erstatte potetmosen med blomkålmos, det blir også godt!

BERNARD BOLZANO: En betydelig katolsk tenker frem fra glemselen

Han var filosof, logiker, matematiker, teolog, prest og professor i religion, men ble avsatt da han begynte å tenke for fritt og radikalt om samfunnsforhold.

TEKST: ØYSTEIN SKAR

Bernard Bolzano (1781-1848) fikk en katolsk oppdragelse av fromme foreldre og en solid utdanning i filosofi, teologi, matematikk, logikk og fysikk i gymnaset og ved universitetet i hjembyen Praha. Etter doktorgraden ble han presteviet. I sin stilling som religionslærer holdt han i perioden 1805-1819 ca. 600 oppbyggelige taler på søndager for akademikere. De var godt besøkt av studentene, og også interesserte borgere fra Praha og omland møtte frem. Men etter fjorten år i stillingen mottok han beskjed om at han var avsatt.

En streng sensur satte noen av hans skrifter på listen over forbudte bøker. I 1835 ble denne overvåkningen noe mildere, og på 1840-tallet fikk han endelig tillatelse til å offentliggjøre vitenskapelige arbeider, med unntak av de med utpreget teologisk innhold. Helt til det siste arbeidet han intenst, særlig innenfor matematikk, med verket *Det uendeliges paradokser*. 5. desember 1848 forlot han verden, 67 år gammel, og etterlot seg en anelig mengde med håndskrevne drøftelser og utkast.

EN RØD TRÅD

Bolzanos enorme kapasitet og mangfoldighet kan

«Bolzanos enorme kapasitet og mangfoldighet kan lett virke overveldende, for ikke å si forvirrende. Er det noen indre sammenheng her? »

lett virke overveldende, for ikke å si forvirrende. Er det noen indre sammenheng her? Han beveger seg innenfor et umåtelig stort spenn, fra de mest abstrakte utlegninger til svært konkrete drøftelser av problemer i dagliglivet.

En rød tråd gjennom det hele er sansen for helhetens interesse. Det høres luftig og abstrakt ut, så la oss bli mer jordnære. En sentral norm i Bolzanos moralfilosofi er den man også finner i den engelske «utilitarismen»: *Du skal velge det handlingsalternativet som gir de best mulige konsekvenser for flest mulig berørte.*

Bolzano var sterkt opptatt av å utvikle en *sosialfilosofi*. Allerede i 1799, 18 år gammel, forsøkte han å utarbeide et program til reform av uheldige samfunnsforhold, blant annet elendige boforhold for de fleste. Tidlig på 1830-tallet skrev han et omfattende skrift *Om den beste stat*. Sensuren hindret at det ble offentliggjort. Først 100 år senere ble det publisert i Tyskland.

FILOSOFIEN OG KIRKEN

Filosofien er for Bolzano ingen trussel mot kirken. Riktignok hevdet enkelte ledende katolske teologer i prosessen mot ham at han var for mye preget av filosofi i sine teologiske forelesninger og i sine oppbyggelige taler, noe det er vanskelig å finne dekning for. Bolzano går hardt til verks i sin kritikk av klassisk *tysk* filosofi i hans egen tid: Kant, Fichte, Hegel og andre. Han kritiserer den for å være for abstrakt, for høytflyvende, for ambisiøs. Bolzano er ellers svært grundig med argumenter for og imot i drøftelser av alle slags temaer, men på dette punktet ►

er han kanskje litt for rask på avtrekkeren. Man savner nærmere begrunnelse.

Bolzano mener for eksempel at Kant er alt for streng i sin moralfilosofi med sitt «kategoriske imperativ»: *Du skal handle slik at rettesnoren for din handling kan duge som allmenn lov.* At dette skulle være strengere enn den utilitaristiske rettesnoren nevnt ovenfor, har jeg vanskelig for å se.

Bolzano slår et slag for en viss askese: Sentrale dyder, for eksempel rettferdighet, skal *oppøves*; vi kan alltid bli bedre! Her overser han at han har en god *alliert* i Kant. Begge er de opptatt av *moralsk* askese, med måtehold som sentralt motiv. Men Kant tar avstand fra det han kaller *munkeaskese*, preget av overdreven frykt, hyklersk selvplaging og et negativt syn på alt kjødelig.

Bolzano og Kant er også på linje når de fremhever det *moralske* aspektet i Bibelens tekster. Ved lesningen av disse er det fremste målet å bli bedre mennesker, ikke historiske detaljer eller grubling på om den eller den hendelsen, for eksempel mirakler, faktisk har funnet sted.

KIRKELIG LÆRE OG SANNHET

I sine teologiforelesninger følger Bolzano et bestemt skjema når han presenterer de forskjellige trosartikler: Først legger han frem bevis for at artikkelen er sann og ikke strider mot fornuften. Så viser han at

den innebærer en spesiell moralsk nytte. Bevisene viser gjerne til mange steder i Bibelen og til kirkelig tradisjon. Et eksempel: Læren om Guds ubegripelige vesen. Rent fornuftsmessig gir den mening, fordi vi mennesker er endelige og feilbarlige vesener, med grenser for hva vi kan vite. Moralsk sett maner denne artikkelen oss til beskjedenhet, dessuten åpner den en forventning om et annet liv etter døden, da vi skal skue Guds fullkommenhet ansikt til ansikt.

Pavens autoritet sikrer også kirkens lære, samt det Bolzano betegner som *Gesamtglaube*: en felles, universell tro for alle katolikker i den allmenne kirke. Denne *Gesamtglaube* har muntlig båret kirkens tradisjon fra begynnelsen av. Da var det jo ikke mange som kunne lese.

PROSESSEN

På selveste julaften 1819 undertegnet keiser Frans 1., med sete i Wien, beslutningen om avskjedigelse. Den kom ikke overraskende på Bolzano. I flere år hadde han vært under oppsikt. Hvorfor ble han avskjediget? Keiserens beslutning ble fattet i nær kontakt med ledende skikkelser i den katolske kirke. Ikke lenge etter denne uvanlige julehilsen, fulgte kirken opp på egne vegne med en viss innskrenking i hans rettigheter som katolsk prest.

Den norske filosofen Dagfinn Føllesdal, som tidlig i sin karriere beskjeftiget seg mye med Bolzano, har understreket at det etter hans oppfatning primært dreier seg mer om en *politisk* begrunnelse enn om teologisk misnøye. Bare det at Bolzano i sine forelesninger åpnet for muligheten av at samfunn kunne være så dårlig styrt at man ikke hadde noen plikt til lydighet, var nok til å provosere. I sine sosialfilosofiske skrifter kritiserer han flere steder manglende tiltak fra myndighetenes side.

Etter å ha lest en del av Bolzanos oppbyggelige taler og sett nærmere på hans forelesninger over troslære, undret det meg virkelig at Bolzano fikk så streng behandling. Han ser ut til gjennomgående å stå for en tradisjonell teologi, og hans taler lukter det ikke akkurat kjetteri av. Jeg fikk assosiasjoner til romanen *Proessen* av Franz Kafka (også han fra Praha!). *Vel, så* ille var det ikke i Bolzanos sak. Men han ble utsatt for en prosess med politisk og religiøs overmakt i en uskjønn forening, hvor saklighet og vern om den anklagedes interesser ikke er vesentlig.

«Bolzano og Kant er også på linje når de fremhever det *moralske* aspektet i Bibelens tekster. Ved lesningen av disse er det fremste målet å bli bedre mennesker.»

Bolzano hadde flere gode støttespillere, men de var uten makt og innflytelse når det gjaldt som mest.

BOLIGKAMP

Omtrent midtveis i 1840-årene skrev han et opprop med tittelen *Tanker om opprettelse av en forening til beste for rimelige og sunne boliger*. Han skildrer til å begynne med de elendige, helseskadelige boforholdene alt for mange innbyggere i byen (ca. 100 000) måtte leve under, ofte også med skammelig høye leiepriser. Boligeiere får sine pass påskrevet: Grådig presser de ut av fattige leietagere det dobbelte, ja tredobbelte, av hva innbyggere med en helt annen og bedre økonomi må betale for like store lokaler i byens såkalte «bedre boliger»!

Bolzano slår allikevel an en optimistisk tone: Han mener det finnes en bra dose godvilje blant byens bedrestilte, som allerede er engasjert i diverse sosiale prosjekter. Men han vil gå mer systematisk til verks og øke støtten betraktelig. Som forbilde viste han til et boligprosjekt i Augsburg helt tilbake til 16. århundre, det såkalte *Fuggerei*, grunnlagt av familien Fugger, som drev stort i næringsliv og bankvesen. Boligprosjektet regnes som verdens eldste i sitt slag. Det er fremdeles i funksjon. Vanskeligstilte borgere fikk her tilbud om losji. Bolzano viste også til to større byer, London og Hamburg, hvor myndighetene hadde engasjert seg i boligsaken.

Bolzano forestiller seg at to grupper av borgere kunne opprette en forening: Pengeutlånere og velgjørere. Han går detaljert inn på hvordan disse gruppene hver på sin måte kan bidra. Den førstnevnte skal være sikret et bestemt utbytte (forrentning), med sikkerhet i de boliger som oppføres, mens velgjørerne blir bedt om et bestemt minimumsløp. Men gjerne mer, om de ønsker! I stedet for penger kan annen hjelp også være aktuelt, for eksempel byggematerialer til en særlig rimelig pris.

Et eget styre skal gjennomføre kontroller og påse at de nye boligene har den ønskede kvalitet. Det skal også føres skikkelige regnskaper, som årlig kan fremlegges for offentligheten.

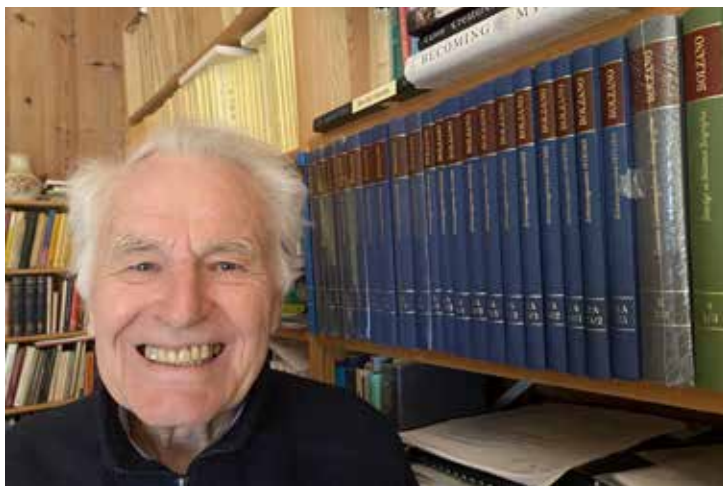
FORENING FOR HJELPETRENGENDE BARN

I 1845 skrev han et opprop om å engasjere seg sterkere i arbeidet for å sikre en utsatt gruppe barn et bedre liv. Han siktet til foreldreløse og barn fra familier som ikke evnet å ta seg av dem. Han er særlig opptatt av behovet for et normalt familieliv. Det offentlige hadde gjort noe i denne saken, men Bolzano pekte på det enorme behovet som fremdeles var udekket. Han har ingen ting imot offentlige barnehjem. Men i private familier blir det bedre tid til oppdragelse og omsorg, argumenterer han. Dessuten mener han at det koster mindre.

Han begynner med et kjent ord, lett bearbeidet: ►

SAMLEDE VERKER: Professor emeritus Dagfinn Føllesdal mener at presten Bolzano er en av de store filosofene, og fortjener mer oppmerksomhet. I hans bokhylle står Bolzanos samlede verker.

«Den som tar imot et forlatt barn i mitt navn, tar også imot meg! [Matteus 18,5] – slik lød det en gang fra den evige sannhets munn». Bolzano tillater seg altså her å putte inn ordet «forlatt». Slik kommer teksten nærmere hans anliggende! Og nettopp dette ordet spinner han videre på, i nærmest lyriske vendinger, når han skildrer menneskets grunnleggende betingelse i de første leveårene. **Det** er fullstendig avhengig, noe som forsterkes der hvor barnet er forlatt og mangler omsorg ut over det rent materielle.

Bolzano anslo at ca. 2000 barn i Praha hadde behov for særlig hjelp. Han håpet det ville være mulig å finne et tilsvarende antall familier. Hva så med de utgiftene som disse familiene påtar seg? Bolzano angir et omtrentlig pengebeløp som skal dekke den enkelte families årlige ekstrautgift. Ikke alle familier som kan tenke seg å ta imot et forlatt barn, *har* disse pengene. Bolzanos appell retter seg derfor også til borgere som kan tenke seg å gi rene pengegaver, uten øvrige forpliktelser. Han er ellers svært nøye med å påpeke at offentligheten skal få vite hvordan pengene er brukt, ved detaljert regnskap som fremlegges årlig. Han ser også for seg at det skal gjennomføres kontroller som påser at familier får den økonomiske støtten de behøver til oppgaven med nytt barn. Bolzano

«I 1845 skrev han et opprop om å engasjere seg sterkere i arbeidet for å sikre en utsatt gruppe barn et bedre liv. Han siktet til foreldreløse og barn fra familier som ikke evnet å ta seg av dem.»

er, på den annen side, ikke blind for at det kan tenkes familier som *ikke* utfører forpliktelsen som avtalt. I slike tilfeller må foreningen for de hjelpetrengende barn sørge for at barnet kommer i bedre hender.

Øystein Skar (f.1947)

har både teologisk embetseksamen og magistergrad i filosofi fra Universitetet i Oslo.

Han arbeidet noen år i Den norske kirke, deretter i det private næringsliv.

Fra 1990 til 2017 var han ansatt ved Institutt for filosofi ved UiO.

Har utgitt ca 20 oversettelser fra tysk til norsk.

BOLZANO I DAG

Hvor aktuell er Bolzano i dag? Den tyske dikteren Heinrich Heine sammenligner et sted litteraturhistorien med et likhus (!): Hver en og en kan der hente frem en avdød og gi ham eller henne et slags forlenget liv. Det blir mer eller mindre tilfeldig hvem som blir hentet frem. Vi som lever har uansett en avgjørende makt. For min egen del kan jeg bare si: Bolzano har vært et spennende, nytt bekjentskap. •

BIBLIOGRAFI OVER POPULÆR KATOLSK FORFATTER

► G.K. Chesterton («katolsk profil» i St. Olav nr 2, 2019) var en utrolig produktiv forfatter, som skrev mer enn ti tusen essays, dikt, noveller, romaner og skuespill. Han var meget populær i samtiden og en av Sigrid Undsets og pater Hallvard Rieber-Mohns yndlingsforfattere. Etter års arbeid har nå nordmanen Geir Hasnes utgitt en bibliografi, altså en fortegnelse over hva denne forfatteren har skrevet av stort og smått. Dette imponerende stykke arbeid er kommet i tre bind på til sammen 1212 sider. Første opplag av *The Bibliography of G.K.Chesterton* er trykt i 100 eksemplarer og utgitt av Classica Forlag i Trondheim.

«Rop høyt av glede, Sions datter, bryt ut i jubel, Jerusalem! Se din konge kommer til deg. Rettferdig er han, og seier er gitt ham; ydmyk er han og rir på et esel, på den unge eselfolen. Han skal skape fred for folkene, hans velde skal nå fra hav til hav, fra Eufkrat til jordens ender». (Sak 9,9)

Er du en Kristusbærer eller en medgangssupporter?

TEKST: PATER JOSEF OTTERSEN

Messiasforventningene hadde bygd seg opp rundt Jesus. Hvis han er kongesønnen som skal samle et rike som får Davids kongedømme til å blekne, er det vanskelig å se for seg et stort nok inntog i Jerusalem som er ham verdig. Kanskje en militærparade hvor han til slutt kommer ridende på den mest imponerende hingsten de har sett, flankert av nasjonens mektigste? Nei, han rir ydmykt inn på et esel, sammen med vanlige folk. Palmegrenene symboliserer triumferende seier. Å legge fram kapper var noe man gjorde for kongen. Å ri et dyr som ingen andre hadde ridd, var også et symbol på innsettelse som konge. Men Jesus var ingen vanlig konge som skulle erobre fremmed land. Han red inn som en fredsstifter og hans trumf skulle være over synd og død. Det er ingenting han vil regjere mer enn våre hjerter.

ESELET VAR FØRST OG FREMST et trofast arbeidsdyr. En beskjedne bonde blir sammenlignet med et kraftbygd esel som bøyer ryggen under byrden (1 Mos 49,14-15), som noen rabbinere også tolket som beskrivelse av en dedikert student av Toraen. Blant jødene ble eselet ansett som et symbol på tålmodighet eller forståelse. Så her er det den misforståtte og flittige som får en meningsfull hensikt. Det som bare var skyggen av en hest, skabbete og uttært, var det Jesus valgte å ri inn på. Slik blir det også et symbol på vår pilegrimsferd på jorden: vi streber ikke etter makt, rikdom og ære, men å ydmykt tjene Gud og vår neste i kjærlighet.

ESELET VAR EN KRISTUSBÆRER. Vi er mest vant til å høre at det er Kristus som bærer. Men en del

av inkarnasjonens mysterium, er at Gud ville la seg bære av mennesker. Jomfru Maria er vel den eneste som kan måle seg mot bæreoppdraget eselet fikk. Prester og diakoner føler kanskje de får lov til å være med på noe lignende når de bringer Eukaristien ut til syke. Men når er det vi i hverdagen er kalt til å bære ham? Det er vel mer enn navnet hans vi skal bære for å kalle oss kristne?

HVEM SKULLE DU HELST ØNSKE at du hadde vært på palmesøndag: medgangssupporterne som jublet for den nye kongen, for deretter å rope «korsfest» når han ikke innfrir våre ønsker? Eller eselet som ikke krever noe for seg selv foruten å gjøre Guds vilje? I motsetning til lovens tunge åk, forstås Jesus som en «lett byrde». Han trenger egentlig ikke at vi bærer ham, men vil gjerne la oss få æren av å løfte ham opp så andre kan se ham. Vi kan få gleden av å bringe Jesus i møte med nye mennesker som trenger hans frelse og nåde. For å lykkes med det, må vi laste av våre konstruerte tanker om hvem vi skulle ønske Jesus var for våre saker. Vi må ikke innbille oss at vi kan gjøre mer enn å bringe Kristus, slik han er, inn i situasjonen.

ESELET BLE OGSÅ VALGT FORDI det var tilgjengelig. Vi ser mange eksempler på hvordan en kan stille seg i disposisjon for Evangeliet. Eselet var klar til å bære Jesus mot oppfyllelsen, en uke senere hjelper Simon fra Kyréne ham å bære korset. Peter stilte båten sin til disposisjon for hans forkynnelse, og ressurssterke kvinner fasiliterte Kirkens fremvekst (Luk 8,3; Apg 16,14-15; Rom 16,1-15). Hvordan kan du gjøre ditt hjerte, din tid og dine materielle ressurser disponible for Jesus? •

FEDRELANDET

– rapport fra en forstokket gamling

Vi katolikker er vant til å se innover i oss selv, granske «hjerte og nyrer», i søken etter egen synd. Heldigvis har vi mulighet for syndsforlatelse i skriftemålet, slik at vi kan fortsette livet med blanke ark.

TEKST: GEORG FREDRIK RIEBER-MOHN

En annen type introspeksjon kan også være påkrevet: Er jeg blitt en sur grinebiter ettersom aldersprosessen skri- der frem? Er mitt kritiske syn på man- ge av samtidens fenomener en følge av alderdommens forfall, og ikke en treffende analy- se basert på lang og allsidig livserfaring? Selv mener jeg naturligvis det siste. Men sikker er jeg ikke. I den- ne artikkelen vil jeg blottlegge meg og eksemplifisere større og mindre samtidsfenomener jeg irriteres eller endog harmes av. Det er ikke noe skriftemål som kan «kurere» meg på dette området, men jeg vil være åpen for korrigerings og holdningsendring om jeg oppfattes som en svartsynt gamling.

HELSEHUS, POST OG JERNBANE

For en tid tilbake var ti innledende minutter av Dagsrevyen viet en tidligere kollega, førstestatsadvokat Lasse Qvigstad (76), som gråtkvalt fortalte en skrekk-histo- rie fra ett av Oslos helsehus. Han var plassert på hel- sehuset etter en større operasjon og opplevde at han ikke fikk kontakt med noen pleiere om natten da han trengte hjelp. Alarmen virket heller ikke. Dette var ikke den første rapporten om elendige forhold ved helsehus i hovedstaden. For meg virker det som om det underliggende problemet, ondets rot, er manglen- de helhetstenkning hos våre helsepolitikere. Da fore- taksmodellen ble innført ved sykehusene, ble økono- misk inntjening og kostnadsbesparelse sentrale mål. En forutsigbar konsekvens er tidligere utskrivninger av pasienter, fordi liggedøgn er den mest kostnadsdri- vende faktor ved sykehusdriften. Den videre følge er at svakere og sykere pasienter skrives ut fra sykehusene. Men til hva? Det virker som om kommunene ikke har forutsett denne utviklingen og skapt institusjoner som kan ta seg av disse svakere pasientene på trygt og ver- dig vis. Det helsehuset Qvigstad ble plassert i, var an- givelig beregnet for andre typer pasienter. Det er ikke

bedre i deler av eldreomsorgen – skrekkhistoriene har vært mange denne vinteren.

Om- og nyorganisering av andre offentlige etater, som Posten og jernbanen, kan heller ikke sees å ha medført forbedringer for dem de skal tjene. Servicen i Posten har neppe vært dårligere enn den er i dag, og jernbanen er kontinuerlig i problemer. Og hvorfor har nær sagt ethvert større offentlig styrt prosjekt enorme overskridelser? Hva er det vi ikke får til?

SPRÅK-IRRITASJONER

Så langt har jeg berørt store og viktige samfunnsområ- der som engasjerer og angår mange mennesker, som er fortvilte og harme på grunn av en sviktende offent- lig tjeneste. Det er kanskje ikke nok til å kalle meg gri- nebiter. Men når jeg nå skal besvære meg over språk- utviklingen i landet vårt, stiller jeg meg lagelig til for hugg. Her er det mye å ergre seg over. Den bevisstløse bruken av engelske ord og uttrykk lar jeg ligge denne gang. Men alle de overflødige ord som gjør setninger lenger enn de behøver å være, er en hyppig irritasjon. I de senere år er det blitt vanlig å innlede setninger med «Jeg tenker at...». Deretter følger gjerne en nokså ba- nal konstatering. Hvorfor ikke gå rett på denne? Det er ikke bedre å innlede med «Jeg føler at...», eller «Fra mitt ståsted...». Dette er som regel tankeslappe overflødig- heter, som tynger språket. Hvis man i en debatt eller i et intervju har behov for å understreke en personlig stillingtagen, er det mest dekkende bare å si «Jeg mener...» eller «Etter min mening...».

Verre er den inflasjon i adjektiver og adverb som nå preger det norske språk, og den ensrettingen som foregår. Lite er i dag «viktig» - alt er «veldig» viktig el- ler «kjempeviktig». Sjelden hører man om en god pre- stasjon på et eller annet livsområde, som regel er den «utrolig» eller «fantastisk», eller enda verre: «sykt» god. Og dette gjelder selv om prestasjonen bare rager litt over det ordinære. Ord som «god» eller «meget ▶

FEDRELANDET: Det er mye i fedrelandet artikkelforfatteren finner grunn til å klage over, men forsikrer at han tross alt er glad i Norge, dets natur, historie og alt hva nordmann ha fått til. I dag lever de fleste her i en velstand ingen kunne drømme om den gang Tidemand og Gude malte «Brudeferden i Hardanger». Allikevel uttrykker dette nasjonalromantiske ikonet kanskje like gode følelser for landet og folket som bor der.

«Jeg er ikke sikker på at Norge blant europeiske venner alltid oppfattes som en fredselkende og altruistisk nasjon, selv om vi yter stor bistand til land i nød og kontinuerlig kjemper for menneskerettigheter.»

god» er stort sett fraværende. Denne inflatoriske språkbruken er ikke reservert de yngre generasjoner. Den går igjen i de fleste miljøer, også royale og akademiske, hvor man kunne vente større språklig bevissthet. Ensrettingen i muntlig språk gjør norsk fattigere. Det er også trist å se den samme tendensen i skriftspråket, i alle fall i media. Det gir en stadig større glede å lese klassisk norsk litteratur. Nylig kom en tilsynelatende gledelig nyhet: Ungdom vender seg mot klassikerne. Bekreftelsen skulle være ny interesse for spenningslitteratur fra 1990-årene! Akk, ja. Etter denne tirade er jeg nok kvalifisert til karakteristikken «gammel grinebiter». Og da har jeg ikke engang berørt den floraen av grammatikalske feil som preger moderne norsk. Likevel kan jeg ikke unnlate å nevne at jeg forleden hørte en godt voksen, velutdannet person si på radio: «Det er ikke i dems ånd». «Dems» er i ferd med å erstatte «deres» i muntlig tale, og da er vel risikoen betydelig for at det etter hvert blir godtatt skriftlig. Skrekk og gru.

ET GODT LAND, TROSS ALT

Men ser jeg bare svarte skyer? På ingen måte. For de aller fleste er Norge et helt usedvanlig godt land å leve i. Og min generasjon, vi som er født i Norge under eller i de nærmeste år etter annen verdenskrig, og har nådd alderdommen, er den heldigste av alle. Det er grunnlag for å hevde at *intet folk i hele menneskehetens historie* har hatt det så godt som vi. I første rekke materielt: real-lønnsinntekter, formuesøknings, boligstandard, velferdsordninger m.m. Det er selvfølgelig noen som har falt utenfor, som er rammet av sykdom og fått ødelagte liv. Men for det store flertallet gjelder min diagnose.

Det er naturligvis oljen som har skapt den økonomiske velstanden. Vi kan takke folkerettsjuristen Jens Evensens dyktighet som havrettsforhandler – og vårt hell – for at vi fikk oljerikdommene. Vi er for lengst blitt en Krøsus i Skandinavia og har fått mange hint som vitner om misunnelse hos naboer. Men det å bli rik, rommer alltid en risiko for selvforherligelse, individuelt og nasjonalt. Jeg er ikke sikker på at Norge blant europeiske venner alltid oppfattes som en fredselkende og altruistisk nasjon, selv om vi yter stor bistand til land i nød og kontinuerlig kjemper for menneskerettigheter. I høst ble vi fra Polen, og enkelte andre, kalt «krigsprofitor». Bakgrunnen var kort sagt at vi tjente mye mer penger (høye energipriser) som følge av krigen enn vi ga i bistand til Ukrainas forsvarskrig og sivile ofre. Og

i Middelhavet seiler et norskregistrert skip og redder flyktninger fra drukningsdøden, i regi av Leger uten grenser. Det forsøkte å landsette flyktningene i Italia, som protesterte og hevder at flyktningene er et norsk ansvar. Det er lett å forstå det italienske synet når det oljerike landet i nord, med Nansen-tradisjoner og humanismens fane høyt hevet, nekter å ta imot de nød-stedte. Etter hvert har norske myndigheter «gått med på» å ta imot 20 av de 214 flyktninger som er tatt opp fra havet. Vi vil helst skinne i humanismens lys, men nødig påføre oss selv større ofre.

KLIMA-SAKEN

Det gjelder også i det store og utfordrende klimaspørsmålet. Retorikken er korrekt nok, på klimamøter og i politisk debatt. Og til tross for at snarlig stans i fossile utslipp er påkrevet for å nå klimamålene, bruker våre styrende politikere mye krefter på å begrunne at vi skal fortsette med oljeleting og -utvinning på ubestemt tid (likevel med gradvis nedfasing), fordi vår norske olje og gass er mindre forurensende enn kull og andre nasjoners olje. Resonnementet forutsetter at vår olje virkelig *erstatte* farligere utslipp. Men skjer det? Her strides de lærde. Uansett havner Norge igjen i et noe dobbelt-moralsk lys. Det gjør neppe saken bedre at vi velger å stå utenfor det europeiske fellesskapet i EU. Vi oppfattes nok slik at det rikeste landet i Europa vil være seg selv nok. Og dette velger vi til tross for at våre to største politiske partier – Høyre og AP – er tilhengere av medlemskap! I realiteten er det flertall på Stortinget for å søke. Men temaet er fullstendig tabuisert, ingen tør å ta opp denne saken i fullt alvor. Dels er man redd for en ny folkeavstemning, dels for intern opposisjon, særlig i AP. Denne tausheten og tafattheten er påfallende i en situasjon hvor EU – tydeligere enn noensinne – fremstår som det fredsprosjekt det egentlig er.

KJÆRLIGHETENS MILDE TUKT

Jeg stanser der. Det er antakelig mer enn nok til å karakterisere meg som en gammel grinebiter. Men sannheten er at jeg er glad i fedrelandet, i dets natur, historie og alt det gode nordmenn har fått til. Og jeg takker Vårherre for å ha vokst opp her. Det er faktisk denne kjærligheten som driver meg til denne milde «tukten», som altså utelukkende er godt ment. •

Dette er en kommentar. Meningene i artikkelen står for artikkelforfatterens mening.

Mirakelet i Sant'Andrea delle Fratte

I bydelen Colonna i Roma, omtrent midt mellom Fontana di Trevi og den spanske trapp, ligger kirken Sant'Andrea delle Fratte, med den ene langsiden ut mot Via Capo le Case.

TEKST: KRISTIN B. AAVITSLAND

Om man kommer til kirken nordfra og går nedover denne gaten, ser man det iøynefallende klokketårnet på lang avstand. Det er laget i skinnende hvit marmor og ser litt ut som en elegant bryllupskake i flere etasjer. Bakenfor kneiser en polygonal kuppel, bygget i lysebrun teglstein, som danner en effektiv kontrast til marmoren i klokketårnet. Har man en smule erfaring med romersk barokkarkitektur, vil man, når man kommer nærmere, gjenkjenne Francesco Borrominis brutte linjer og lekne veksling mellom konvekse og konkave kurver i både kuppel og klokketårn. I denne gaten kan man derfor gjerne støte på arkitektstudenter som glaner opp mot tårnet mens deres professor peker og legger ut om Borromini, denne romerske arkitekten som alltid sto i skyggen av sin selvbevisste kollega Bernini, og først ble genierklært etter sin død.

MED RØTTER I MIDDELALDEREN

Men Sant'Andrea delle Fratte har røtter lenger tilbake enn barokken. Den ble først bygget på 1100-tallet eller enda tidligere, den gang strøket var lite utbygd, og kirken ble liggende i et skogholt mellom vinmarker og frukthager. Derfor fikk den sitt navn, som betyr noe slikt som «St. Andreas i villniset». Siden 1585 har den tilhørt hellige Frans av Paolas orden, *minstebrodrerne* (Ordo Minimorum), som fortsatt har sitt sete her. Dette er en fattig orden, og det er nok karakteristisk at da brødrene

5. INNSKRIFT: Berninis engel med Pilatus' innskrift

1. FASADEN: S. Andrea delle Fratte.

3. INTERIØR: S. Andrea delle Fratte.

midt på 1600-tallet ville modernisere kirken i tråd med motreformasjonens arkitekturidealer, var prosjektet underfinansiert og tok svært lang tid. Flere arkitekter var i sving gjennom to århundrer, de fleste av langt mindre format enn den innovative Borromini. Den lysebrune og ikke særlig minneverdige teglfasaden, for eksempel, ble først fullført i 1826 (ill. 1). Men denne kirken har mer å by på enn arkitektur. ►

6. MIDTPUNKT: Santuario della Madonna del Miracolo.

Går man inn, kommer den ene overraskelsen etter den andre.

BERØMTE MARMOREGLER

Innvendig likner Sant’Andrea delle Fratte mange andre av Romas barokk-kirker: det hvelvede skipet har grunne kapeller på hver side, mens koret er stort og åpent og kulminerer i kuppelen over korsmidten (ill. 3).

Kirkens kunsthistoriske stolthet er de to store marmorenglene i bølgende gevanter som står på hver side av hovedalteret. Den venstre

holder Kristi tornekrone, mens den høyre holder skiltet Pilatus fikk satt over Jesu kors (ill. 4&5).

Alle som har gått over broen ved Castel Sant’Angelo vil synes at de har sett disse englene før. Og det har de også – i kopi. Gianlorenzo Berninis berømte engleskulpturer ble nemlig opprinnelig laget til denne broen på oppdrag av pave Clemens IX (1667-9). Men Berninis berømmelse og skulpturenes kvalitet gjorde at de ble ansett som for verdifulle til å stå ute i all slags vær. Derfor ble det laget kopier til broen. De originale skulpturene ble skjenket til minstebrødrenes kirke i 1731 av den berømte kunstnerens nevø.

7. BYSTE: Hellige Maximilian Maria Kolbe.

8. MALERI: Salige Carlo Acutis, 2023.

SIDEPANEL TAR OPPMERKSOMHETEN

I Sant’ Andrea delle Fratte er kirkerommets flater kledt med paneler av stein i mangfoldige farger, om de ikke er dekket av bilder av folk-somme scener der figurene har himmelvendte blikk og inntar dramatiske positurer. Denne estetikken appellerer kanskje ikke lenger like effektivt til vår hengivenhet i dag som den antakelig gjorde for de troende under motreformasjonen. Og i akkurat denne barokk-kirken

trer 1600-tallets dramatiske gester og ekstravagante materialbruk dessuten i bakgrunnen for det egentlige fokuspunktet i rommet, som forteller en historie fra 1800-tallet. Her er all oppmerksomhet og all energi konsentrert om det midterste av skipets tre små sidekapell på venstre side, og mot all arkitektonisk logikk står de fleste av kirkebenkene dreid slik at de vender mot dette kapellet istedenfor mot høyalteret. Kapellet, som er opplyst og alltid overdådig utsmykket med friske blomster, har et moderne, frittstående alter og et tabernakel, fordi det brukes som sakramentsalter – det er nemlig her de fleste messene feires i denne kirken (ill. 6). Hvorfor er akkurat dette sidealteret blitt kirkerommets nye midtpunkt? Altertavlen viser Jomfru Maria med lys strømmende fra hendene, slik hun er avbildet på den mirakuløse medaljongen som den hellige Catherine Labouré fikk instruksjoner om å sette i produksjon, da Vår Frue åpenbarte seg for henne i Rue du Bac i Paris i 1830. Og hva er så forbindelsen mellom Rue du Bac og Sant'Andrea delle Fratte?

EN MARIA-VISJON

Svaret står skrevet over åpningen til kapellet: «Qui apparve la Madonna del miracolo», her viste Vår Frue av Mirakelet seg. For det gjorde hun nemlig, 20. januar 1842, da den ateistiske og anti-katolske unge juristen Alphonse Ratisbonne fra Strasbourg kom inn i kirken, med den mirakuløse medaljongen om halsen. Ratisbonne, som kom fra en ikke-praktiserende jødisk familie, hadde under sitt besøk i Roma, dels for spøk, dels for å være hyggelig, latt seg overtale til å bære medaljongen av sitt vertskap, som var svært hengivne katolikker. Han fortalte selv at da han gikk inn i kirken for å vente på en av disse katolske vennene som hadde et ærend hos minstebrødrene, ble han plutselig blendet av et strålende lys. Lyset kom fra dette sidekapellet, som den gang var viet erkeengelen Mikael. Med ett så han den hellige Jomfru Maria stå på alteret der, «stor og majestetisk, vakker og full av barmhjertighet». Da vennen kom tilbake fra sitt ærend, fant han Alphonse på kne, idet han gråtende og helt målløs kysset den mirakuløse medaljongen. Visjonen hadde endret livet hans fullstendig og kastet om på alle planer. Han konverterte til kristendommen og ble etter hvert presteviet.

VIKTIG VALFARTSSTED

Maria-åpenbaringen gjorde Sant'Andrea delle Fratte til et viktig valfartssted, kalt «et romersk Lourdes». Det har tydeligvis vært til stor inspirasjon for Romas troende, og er det fortsatt. Veggene omkring kapellet er behengt med

4. TORNEKRONE: Berninis engel med tornekronen.

tallrike votivgaver, og i kirkens åpningstid er det alltid folk i bønn foran alteret. Kirkerommet forteller også om hvordan Vår frues nærvær har hatt betydning for helgener i moderne tid. Fransiskaneren og martyren Maximilian Maria Kolbe (1894-1941), som hadde en dyp hengivenhet til Maria Immacolata, ble presteviet nettopp her i 1918 og feiret sin første messe i kapellet der hun hadde vist seg for Alphonse Ratisbonne 76 år tidligere. En byste av den hellige Maximilian minner om denne hendelsen (ill. 7). Fortellingen fortsetter inn i vårt eget århundre. 20. januar i år, på dagen for mirakelet i Sant'Andrea delle Fratte, ble minstebrødrene overrakt et portrettmaleri av Carlo Acutis, den saligkårede gutten som døde femten år gammel i 2006 (ill. 8). Også han hadde, i løpet av sitt korte liv, en dyp hengivenhet til Vår frue av miraklet. •

Professor Kristin B. Aavitsland er kunsthistoriker og middelalderforsker, og for tiden ansatt av Universitetet i Oslo som leder for Det norske institutt i Roma. I dette og følgende numre av St.Olav tar hun oss med til kirker i Roma hun synes er verd et besøk.

«Kirkens kunsthistoriske stolthet er de to store marmorenglene i bølgende gevanter som står på hver side av hovedalteret.»

Ville dere bare høre hans røst i dag!

Det er fremdeles mørkt ute når lyden av skritt fyller klostergangene på vei til kapellet. Dagens første oppgave overfor Gud og Kirken venter.

TEKST: PATER, DR. THEOL. HALLVARD THOMAS HOLE, OFM,
ST. ANTONIUS AV PADOVA KLOSTER, FALCONARA MARITTIMA, ITALIA

I det bønnen lyder i kirker og kapeller, sover du kanskje fremdeles, eller du har stått opp og er på vei til å ta fatt på dagens gjøremål. Dine brødre og søstre i troen som har viet seg til dette formål, å være Kirken i bønn, er nå samlet til morgenlovsangen. De ber Gud om å åpne deres lepper for at lovsangen skal strømme; Kristus er det sanne lys og solrenningen fra det høye som møter Kirken ved dagens begynnelse.

GUD INVITERER OSS HVER DAG TIL ET VALG. Det er denne erkjennelse som fyller kirkerommet når leppene har fått korset tegnet over seg og forsamlingen ledes inn i bønn ved *invitoriet* – oppfordringen til lovsang. Det er som regel salme 95 som da lyder: «Kom, la oss juble for Herren, hylle vår frelses klippe!» Salmeresitasjonen avløses mellom hver strofe av et felles refreng, et enstemmig tilsvarende. I denne vekselsangen og i selve salmens oppbygning gjenkjenner vi konturene av Det gamle testaments grunnleggende tanker om Gud og hans pakt med folket: «Velg i dag hvem du vil tjene» (Jos 24,15). Det er i bunn og grunn det første buds alvor og forpliktelse vi hører et ekko av, og det gamle Israels trosbekjennelse. Det er den troen folket skulle ha i sine hjerter og på leppene, når de la seg og når de stod opp: «Hør, Israel! Herren er vår Gud, Herren er én» (5 Mos 6,4). Derfor er salmens midte også dens tematiske midtpunkt og paradigmatiske kjerne: «Ville dere bare høre hans røst i dag!»

FRA DETTE SENTRALE ORDET strekker salmens lyriske betraktning seg i to retninger. Fra begynnelsen mot midten, og derfra mot slutten. Første del grunner på Guds godhet og velsignelse over dem som virkelig hører hans røst og tar til seg hans ord. I andre del blir det dramatiske i menneskets fall og villfarelse synliggjort i Guds vrede. Gjennom poesiens virkemidler uttrykkes behovet for at Israel stadig på nytt velger Gud. Samtidig gir salmen klangbunn for at dette svaret skal kunne lyde unisont fra hele folket. Mennesket må høre Guds røst og velge å tjene ham. Det gamle testamentet er fullt av eksempler: «velg i dag», «velsignelse eller forbannelse», «liv eller død».

NÅR KIRKEN, KRISTI KROPP, BER DENNE SALMEN om morgenen, innleder den dagen for alle som tror. Selv om søvnen fremdeles ikke har forlatt øynene hos noen, og mange foreldre står midt i bleieskift på barna, er det

ekkoet av hele denne troshistorien som resonerer mellom kirkeveggene – i Kroppens lunger – og når ut til alle kroppens lemmer. Alt kan skje fyllest etter Herrens ord for den som åpner hjerte og sinn for Herrens røst. Slik blir hjertet fylt av takknemlighet og jubelsang. Men hvis livets ord ikke får strømme gjennom kroppen og lemmerne, kan årene bli forkalket og hjertet forherdet. Da vil ikke Herrens livgivende Ånd få tilløp og utløp.

SALMISTENS ADVARSEL ER KLAR OG TYDELIG. Uten å legge noe imellom sier han: «Gjør ikke hjertet hardt som ved Meriba, som den dagen ved Massa i ørkenen.» Ved disse stedene hadde folket kranglet med Moses og satt Gud på prøve da de ikke hadde vann. Når Kirken ber denne salmen om morgenen, er den klar over at enhver konflikt, enten i hele Kirken, i et klosterfellesskap eller i en hvilken som helst familie, også setter Gud på prøve. Det harde og lukkede hjerte, som ikke lytter til Guds røst, utfordrer Gud og alt han har gitt oss; ikke minst frister det kallet. I Kirkens morgenbønn minnes vi på denne advarselen hver dag, samt hvilke konsekvenser det har for mennesket ikke å søke Gud og hans vilje.

BILDET AV LYKKE som tegnes opp i første del av salmen, er likevel så sterkt og klart at den troende rent ut vil lengte etter Guds velsignelse. I motsetning til det harde hjerte, lukket som det er for alt og alle, vil Guds tjeners hjerte forbli åpent. Første del av salmen viser hvordan mennesket kan føle seg udelte og helt i Herrens fylde. I en verselinje illustrerer salmisten denne fylde gjennom billedlige ytterpunkter, og sammen danner de en helhet som rommer hele tilværelsen: «Han har jordens dyp i sin hånd, fjelltoppene tilhører ham. Havet er hans, han har skapt det, hendene hans har formet det faste landet.» Disse polene understreker Guds fylde og helheten av det skapte, ikke én, men to ganger. Salmisten tegner en vertikal linje fra dypene til toppene og en horisontal linje fra hav til land. En dyp følelse av helhet og harmoni velter innover det velsignede og salige menneske; alle ting taler om Guds godhet.

DET ER IKKE TILFELDIG at Kirken ber denne salmen ved morgengry. Ved inngangen til den nye dagen viser den oss to utganger. Alt avhenger av menneskets frie tilsvarende: «Ville dere bare høre hans røst i dag!» Tonen lyder og ordet byder hver dag, fra hjerter og lepper i Kirkens kor. •

Salmenes bok: En kilde til troslivet – 5

Denne serien tar for seg noen av de gammeltestamentlige salmene som benyttes i tidebønnene *Laudes* og *Vesper*.

SALME 67

Måtte folkene takke deg, Gud

- 2 Gud være oss nådig og velsigne oss, han la sitt åsyn lyse over oss.
- 3 Dine veier skal kjennes på jorden, din frelse blant folkeslag.
- 4 Måtte folkene takke deg, Gud, alle folkeslag love deg.
- 5 Måtte folkene juble og syng, for du dømmer jorden med rettferd. Du dømmer folkene med rettsinn, du styrer alle jordens folk.
- 6 Måtte folkene takke deg, Gud, alle folkeslag love deg.
- 7 Landet har gitt sin grøde, Gud, vår Gud, har velsignet oss.
- 8 Gud velsigne oss, all jorden frykte ham.

Mer stoff om salmene kan du finne på nettstedet *Lytt til min røst i dag* he-salmekommentar.com, som inneholder innledninger og kommentarer til de salmene som benyttes i tidebønnenes laudes og vesper.

Når vi leser Salmenes bok, ja, faktisk når vi leser hele Det gamle testamentet kan vi bli forundret over at Gud bare synes å være opptatt av en liten folkegruppe, jødefolket. De er Abrahams etterkommere, og med dem har Gud gjennom folkets historie inngått pakter. Vi som lever i dag og som har et globalt perspektiv på tilværelsen, kan undres oss over hvorfor Gud tilsynelatende bare er opptatt av dette utvalgte folket. Da kan det være nyttig og godt å lese og be salme 67.

Denne korte og vakre salmen – som blir klassifisert både som en *lovsang* og som en *kollektiv takkesalme* – har en enkel struktur. Den har tre deler som er adskilt av et refreng, som gir et sammendrag av hele salmens budskap:

Måtte folkene takke deg, Gud, alle folkeslag love deg [vv 4,6].

Hvorfor vi skal *takke* Herren og *love* ham, får vi høre i de andre versene, og det sier de på så likefrem måte at det ikke er mye å kommentere. Én ting er det imidlertid viktig å merke seg: Salmen har et *universelt perspektiv* som er sterkere enn i de fleste andre tekstene i Salmenes bok.

Dette perspektivet er resultatet av to parallelle utviklinger i den gammeltestamentlige perioden.

Den ene utviklingen gjelder *synet på Gud*. I begynnelsen av jødefolkets historie ble han på hebraisk kalt *El* eller *Elohim* og oppfattet som én Gud blant mange andre guder, riktignok mektigere enn dem. Etter hvert vokste imidlertid erkjennelsen fram at det bare var én Gud. Moses møtte ham i en brennende tornebusk og fikk vite hans navn: *Jahve* [2 Mos 3:14]; og da Moses senere lærte folket om de ti bud, innledet han med noe som er blitt jødernes daglige trosbekjennelse, *Shema*:

Hør, Israel! Herren er vår Gud, Herren er én. [5 Mos 6:4]

Den andre utviklingen gjelder hvem som er *Guds folk*. Til å begynne med så Abrahams etterkommere på seg selv som skilt fra de andre folkene, ikke bare i verdslig, men også i religiøs forstand. Det var dette folket, og bare det, Gud hadde sluttet en pakt med; jødefolket var Guds utvalgte folk; men med den gryende erkjennelsen av at Jahve var den eneste Gud, kom også erkjennelsen av at han også måtte være Gud for andre folk, de kunne jo ikke være gudløse. At Jahve er Gud for alle folk, ble en sentral tanke hos flere av profetene. I Jesajaboken leser vi for eksempel om mange folk og om alle folk i disse to sitatene:

Mange folk skal dra av sted og si: «Kom, la oss gå opp til Herrens fjell, til Jakobs Guds hus, så han kan lære oss sine veier og vi kan ferdes på hans stier. [...]» [Jes 2:3]

For mitt hus skal kalles et bønnens hus for alle folk [Jes 56:7]

Den samme tanken finnes for øvrig allerede antydnet da Gud velsignet Abraham:

I deg skal alle slekter på jorden velsignes [1 Mos 12:3].

Det kan kanskje forvirre oss at mange andre salmer i Salmenes bok benytter ekskluderende navn på gudsfolket, navn som henviser til jødefolket alene, ofte personifisert med navnene til sentrale personer i folkets historie. Når vi for eksempel leser at *Herren har utvalgt Jakob, gjort Israel til sin eiendom* [Sal 135:9], henviser navnene *Jakob* og *Israel* til hele jødefolket. De andre folkene er glemt, eller kanskje til og med aktivt utelukket av salmisten. I en annen salme finner vi et sterkt uttrykk for denne utestengende holdningen:

Han forkynte sitt ord for Jakob, gav Israel sine bud og dommer. Slik gjorde han ikke mot andre folk, de kjenner ikke hans lovbud. [Sal 147:19–20]

I andre salmer, som kanskje tilhører senere perioder i jødefolkets historie, finner vi imidlertid at flere folkegrupper blir inkludert. Salme 67 er i så måte et talende eksempel. Hvem er det nemlig som, ifølge denne salmen, er gjenstand for Guds omsorg og velsignelse og som skal svare ham med gudsfrykt, takk og lovprisning? Jo det er *folkene* – i flertall! I denne salmen er det ikke en eneste ekskluderende referanse til jødefolket. Derimot forekommer ordene *folk*, *folkene* og *folkeslag* hele åtte ganger. I tillegg finner vi fire henvisninger til *jorden*, altså til *alle jordens folk* [v 5].

Disse retoriske gjentakelsene gjør at vi umulig kan overse salmistens budskap: Gud hadde til hensikt at alle mennesker skulle arve den velsignelsen som var lovet Israel. Det er derfor neppe tilfeldig at salmens første vers er en noe omskrevet kortversjon av den velsignelsen som Moses formidlet fra Herren til sin bror, ypperstepresten Aron:

*Herren velsigne deg og bevare deg!
Herren la sitt ansikt lyse over deg og være deg nådig!
Herren løfte sitt ansikt mot deg og gi deg fred!*
[4 Mos 6:24–26]

Når vi derfor ber den fine salme 67, kan vi fryde oss over at vi alle er velsignet og kalt til å høre til i *Guds folk*, det folket som vandrer gjennom historien fra Abrahams kallelse til en kommende endetid. Som kristne har vi altså arvet fra den gammeltestamentlige jødedommen både læren om den ene Gud og ideen om det globale gudsfolket. Et sentralt tema i Det annet vatikankonkils dogmatiske konstitusjon om kirken, *Lumen gentium*, er nettopp en teologi om Guds folk.

Som kristne er vi utvalgt, og vi er utsendt – til *alle folkeslag!*
Gå derfor og gjør alle folkeslag til disipler [Matt 28:19]. •

DIEGO VELAZQUEZ, 1615/1617: «Inmaculada con el Nino» (Jomfru med barnet).

Sensasjonsfunn i spansk kirke

En prest i den spanske byen Sevilla ville restaurere flere av kunstverkene i kirken sin og sendte dem derfor til et andalusisk institutt for kunst og restaurering. Tilbakemeldingen han fikk kan nå gjøre kirken hans til en turistmagnet.

At det skulle finnes til nå ukjente malerier av den berømte maleren Diego Velazquez (1599-1660) i en liten kirke i Sevilla? Spørsmålet og svaret ville bare for få år siden utløst en sensasjon. Men historien har nå fløyet rundt i spanske medier, og forklaringen bak er som følger:

ARV

Da Soledad Rojas døde den 23. juli 2020 i en alder av 96 år, testamenterte hun flere malerier til sin lokale kirke. Soledad var en trofast kirkegjenger og kom fra en gammel katolsk familie, både velkjent og velstående, og med flere kunstsamlere i rekkene.

I januar 2021 syntes sognepresten det var på tide å få flere av maleriene restaurert. Han sendte dem derfor til det andalusiske institutt for restaurering og bevaring av monumenter.

FIKK KAFFEN I HALSEN

Tilbakemeldingen han fikk gjorde at han satte cortadoen (spansk kaffedrikk) i halsen. Grunnen var maleriet fra 1615/1617, «Inmaculada con el Nino» (Jomfru med barnet). Ekspertene har nemlig frem til nå antatt at det var malt av den spanske renessansemaler Francisco Pacheco (1564-1644). Pacheco, som grunnla en malerskole i Sevilla, ble i 1619 kongelig hoffmaler og overvåket billedkriteriene for religiøse malerier, på vegne av Inkvisisjonen

SVIGERSØNN OG ELEV

Men kunstepertene som nå har vurdert maleriet, mener det ikke er malt av Pacheco, men av den verdensberømte Diego Velazquez. Han var ikke bare Pachecos svigersønn, men også elev i hans atelier. Ifølge rapportene i spanske medier, fant fagfolkene så mange stilistiske motiver og skjulte symboler i jomfru-maleriet, at alt pekte i retning av Velazquez som opphavsmann. Og hvis dette kan fastslås 100 prosent, så har sognepresten ikke bare skaffet seg en stor turistattraksjon i kirken, men også et maleri verdt flere millioner euro. (CBA)

Sofie i feil verden

Den er blant verdens mest solgte romaner, oversatt til 64 språk, filmatisert, blitt TV-serie, musikal, brettspill og PC-spill, i 2022 også tegneserie. Vi snakker selvsagt om Jostein Gaarders *Sofies verden* fra 1991.

TEKST: BJØRN ARE DAVIDSEN

Det blir ikke mindre viktig å vurdere innholdet når vi har fått en så fremragende visualisering som tegneserien fra Nicobi og Vincent Zabu. For Sofie er dessverre i feil verden. I stedet for god opplysning, møter vi et massivt narrativ fra 1800-tallet. Dette er på mange måter blitt en opphavsmyte, en meningsgivende sannhet om hvor vi kommer fra. Den kan formuleres på flere måter, men er i hovedtrekk slik:

Antikkens frie tenkning ble kvalt av en dogmatisk kirke som førte oss inn i en mørk middelalder. Når humanistene i renessansen løsrev seg ved å sette mennesket og ikke Gud i sentrum, ble det igjen rom for god kunst, filosofi og vitenskap. Antikkens idealer seiret.

MØNSTERET ER TYDELIG: Da den gresk-romerske verden ble kristnet, kom menneskene «sakte, men sikkert» til å «vende ryggen til antikken». Dette slås fast uten å konkretisere hva man vendte ryggen til. Gladiatorkamper? Tempelprostituerte? Korsfestelser?

Magiske besvergelses? Å spå i innvoller? Astrologi?

Tegneserien etterlater ingen tvil: «År 529 stengte kirken Platons akademi. Det ble et symbol på kirkens grep om den greske filosofien». Romanen sier det enda sterkere: I år 529 «stengte kirken Platons akademi i Athen. Samme år ble benediktiner-ordenen opprettet. Det var den første store munkeorden. Slik blir året 529 et symbol på hvordan den kristne kirken la et lokk over den greske filosofien. Fra nå av fikk klostrene monopol på undervisning, refleksjon og fordypelse».

HVA SLAGS REFLEKSJON ER DET SNAKK OM i klostrene? I romanen koker det ned til spørsmålet om det var en motsetning mellom Bibelen og fornuften. «Nesten all middelalderfilosofi dreide seg om dette ene spørsmålet». I tegneserien

møter Sofie middelalderen i en katakombe, omgitt av skjeletter. Dette er ingen spøk. Forholdet mellom tro, fornuft og viten er dødelige dilemmaer. I romanen modifiserer Gaarder heldigvis noe av inntrykket, muligens fordi han ubevisst aner at noe er feil, men det mørke bildet sitter for fast til at det fjernes for leserne. Selv om Gaarder stort sett formidler kristen tro som noe positivt og understreker at Jesus kom med mye bra, er inntrykket at etterfølgerne forspilte våre muligheter i tusen år.

Selvsagt vet Gaarder bedre. Kirken stengte ikke ned all filosofi. Den bevarte mye, selv uten støtte fra storbyer og styrtrike keisere. Dermed må vi lese mellom linjene når romanen forteller at skolevesenet «tok form» i middelalderen. Allerede tidlig «oppstod de første klosterscholene. Fra 1100-tallet kom katedralskolene, og fra omkring 1200

« I stedet for god opplysning, møter vi et massivt narrativ fra 1800-tallet.»

FLERE LÆREBØKER: En leksjon i astronomi, en av antikkens syv frie kunster, ved universitetet i Oxford. I middelalderen var det flere lærebøker i faget, etter hvert ble den viktigste *De sphaera materiali*, skrevet rundt 1240 av den engelske matematikeren og astronomen John of Holywood, og i bruk i nesten fire hundre år.

NYVERSJON: Jostein Gaarders bok *Sofies verden*, som ble en verdenssuksess på 1990-tallet, er nå utgitt som tegneserie. Ikke alt er like bra i den nye versjonen.

ble de første universitetene opprettet. Den dag i dag er fagene oppdelt i forskjellige grupper eller «fakulteter» som i middelalderen».

Gaarder forteller imidlertid ikke at skolene underviste i de *syv frie kunster* som nettopp var en modell fra antikken. Dette var fagene grammatikk, retorikk, dialektikk (logikk), aritmetikk, geometri, musikk og astronomi. Pensum var da også i stor grad antikke forfattere.

I ØSTROMERRIKET, der keiser Justinian (og ikke kirken) i år 529 angivelig «la et lokk» på gresk filosofi, var man enda bedre stilt. Det keiserlige akademiet Pandidakterion i Konstantinopel grunnlagt i år 425 hadde 31 stillinger for bl.a. juss, filosofi og de syv frie kunster. Det ble undervist i Platon, Aristoteles og andre tenkere både i Syria og Alexandria, og det var tekster fra disse områdene som jøder og kristne oversatte til arabisk fra 700-tallet.

I stedet for å legge et lokk over antikkens tenkning, var den pensum. Det som ble stengt i Athen i år 529, var avgjort

en skole, men ikke noe fra Platon med 900 års fartstid. Allerede på 200-tallet delte Diogenes Laërtios historien i tre: «det gamle akademiet» (fra 387-266 f.Kr.), «det midterste» (de neste drøyt hundre år) og «det nye» som romerne la i grus i 86 f.Kr.

ET FJERDE AKADEMI kom mer enn fire hundre år senere. Det var dette nyplatonske som ble stanset i 529. Grunnen var imidlertid ikke gresk filosofi, men et oppgjør mot spådomskunst. Historikeren E. J. Watts forklarer at forbudet var spisset både mot å «undervise i filosofi», «tolke astronomi» og «kaste terninger». Problemet var ikke logiske øvelser, men ritualer for å mane frem guder og spådomsånder, teurgi. Å «tolke astronomi» var ensbetydende med astrologi, som sammen med terninger ble brukt til å spå livsskjebner. Keiseren så ikke mildt på saken: Man påkalte guder. Man stolte på terninger. Man spådde prominente personers død. Det kunne føre til uro. Andre akademier fortsatte med skoler for gutter

og jenter; fra Konstantinopel, Antiokia og Alexandria, til Athen, Beirut og Gaza. Kristne oversatte greske filosofer til syrisk. Det er i stor grad takket være disse oversettelsene at så mye kunne oversettes videre til arabisk.

NÅR ÅR 529 LIKEVEL ER SYMBOLSK for kirkens forhold til kunnskap og filosofi, er det av en annen grunn. For som Gaarder sier får vi nå benediktinerklostre. De kan på mange måter minne om klassiske akademier. De ble viktige religiøse og administrative sentra, drivere av økonomisk vekst og spredning av kunnskap. Tekster ble lest og diskutert, bøker skrevet og kopiert, og man underviste for kirkelige og statlige funksjoner. Lærdom ble ikke sett som undergravende. Man satte pris på antikkens tenkere, leste dem i lys av kristen tro og ønsket å spre kunnskap.

Så er spørsmålet hvor mye kunnskapen om at Sofie er i feil verden vil ble spredd. •

Kilde: E. J. Watts: *City and School in Late Antique Athens and Alexandria*. University of California Press, 2006, s. 128-138.

Mer ondskap og politikk

AV GEORG FREDRIK RIEBER-MOHN

I forrige nummer av St. Olav, nr. 4 2022, kommenterer Trond Bakkevig min artikkel om «Ondskap og politikk» i nr. 3 2022. Det foranlediger noen bemerkninger fra min side.

Avslutningsvis oppfordrer Bakkevig kirkemedlemmer til «å snakke godt om hverandre» og ikke gjenta «gamle fordommer». Han antyder altså at jeg har snakket «vondt» om ham. Kjære Trond Bakkevig, jeg har markert uenighet med deg etter intervjuet du ga i Vårt Land og selvsagt ikke talt nedsettende om deg. Det er nok å lese min artikkel påny. Alle saklighetsnormer er ivaretatt. For øvrig har jeg ikke «gjentatt fordommer». Min smule analyse av utviklingstrekk i folkekirken dreier seg om den nyere tid og har intet å gjøre med gamle motsetninger mellom våre ulike konfesjoner. Jeg er faktisk bekymret for denne utviklingen, som jeg beskrev nærmere i St. Olav nr. 2 2022, med utgangspunkt i en biskoppelig tiltredelsespreken som berørte en rekke aktuelle politiske spørsmål.

Bakkevig mener at jeg polemiserer mot noe han «angivelig skulle mene» og viser til at intervjuet han ga til Vårt Land var «kortfattet». Bakkevig har rik erfaring med media. Hans uttalelser til avisen, slik de er gjengitt, har han ikke nyansert i ettertid. Kanskje har han ikke bedt journalisten om å lese gjennom intervjuet før det ble trykket. Det må han i så fall ta konsekvensen av. Vi som er kritiske til det han sier, har ikke annet å holde oss til enn de gjengitte uttalelser og må gå ut fra at de uttrykker hans mening.

I sitt tilsvaer skriver Bakkevig: «Uten noe grunnlag påstår Rieber-Mohn at jeg mener at politikk og ondskap ikke har noe med hverandre å gjøre». Hadde han lest min artikkel nøyer, ville han klart ha sett at det påstår jeg slett ikke. Jeg skrev at Bakkevig i intervjuet «resonnerer som om politikk og ondskap er to størrelser som ikke bør koples...», og i den påfølgende setning heter det: «Han er naturligvis klar over at gjennom historien har politikk og ondskap vært uløselig forbundet».

Jeg undrer meg ellers over at Bakkevig i intervjuet uttrykker skepsis til at Jens Stoltenberg brukte uttrykket

«ondskap» i 2011, mens han i tilsvaret til meg viser til at han selv hadde en referanse til ondskap i sin egen preken på minnedagen 21. august samme år. Ut fra et kristent menneskesyn burde vi nikke anerkjennende til Stoltenbergs uttrykksmåte.

Bakkevig har for øvrig noen uklare bemerkninger om utilregnelighet og skyld. Han hevder at den tvil som foreligger om tilregneligheten til drapene på Kongsberg i 2021 og i forkant av Pride-dagen i juni i fjor ikke utelukker «skyld»: «De er skyldige, ganske enkelt fordi de er mennesker. Utilregnelighet må avspeiles i dommen – ikke i anklagen». Han er neppe klar over at han med disse uttalelser snur et grunnleggende rettsprinsipp på hodet: At alle er *uskyldige* inntil det motsatte er bevist. Denne uskyldspresumsjonen er nedfelt i den europeiske menneskerettskonvensjonen.

“
Bakkevig og jeg er utvilsomt enige om at terrorisme med et politisk-ideologisk grunnlag skal analyseres og debatteres.
”

Bakkevig og jeg er utvilsomt enige om at terrorisme med et politisk-ideologisk grunnlag skal analyseres og debatteres. Det er nødvendig i et forebyggende perspektiv. De meningsforskjeller som kommer til uttrykk i denne saken, har kanskje å gjøre med en underliggende og viktige uenighet om hva forkynnelse og preken i kirkerommet særlig bør konsentrere seg om. For meg er det grunnleggende at forkynnelsen søker den åndelige grobunn som finnes i ethvert menneske, kal-

ler frem og stimulerer gudslengselen i oss, gir håp til fortvilte liv og er grunnleggende eskatologisk: Livet er ikke slutt med den jordiske død, vår skaper elsker oss og venter på oss i det hinsidige. Det er dette kirkegjengere forventer og vil høre, faktisk uavhengig av om de er troende eller ei. De er ikke kommet til kirken for å høre prestens politisk korrekte synspunkter på homofilt samliv, identitetspolitikk, flyktningesituasjonen, klimautfordringen osv. Media er fulle av den slags temaer – nærmest døgnet rundt. Politiske resonnementer forflater gudstjenesten, rent bortsett fra at svært få prester har forutsetninger for å si noe originalt og viktig om slike spørsmål. Jeg tror ikke Bakkevig er prinsipielt uenig i dette, men at han har en langt lavere terskel for å akseptere politiske tanker i kirkerommet enn jeg har. •

Ondskap og politikk

SLUTTREPLIKK FRA TROND BAKKEVIG

Georg Fr. Rieber-Mohn og jeg er nok ikke uenige om at ondskap og politikk kan ha noe med hverandre å gjøre. Ondskap kan lett finne politiske uttrykk.

Etter 22.juli 2011 var min kritikk av daværende statsminister og endel norske biskoper at de for raskt brukte begrepet ondskap. 22-juli-terroristen hadde et politisk prosjekt. For å virkeliggjøre det brukte han sprengstoff, våpen og en politiuniform. Andre terrorister bruker lignende midler, - pluss en rad med andre virkemidler som er egnet til å skremme og drepe. Terrorisme må møtes med konkrete virkemidler og alternative politiske ideer. Ti år etter terrorhandlingene i Regjeringskvartalet og på Utøya kom en viktig diskusjon om hvem som var terroristens mål, hvorfor de var det, og om det er tatt et tilstrekkelig oppgjør med ideologien bak terroren. Denne diskusjonen handlet ikke om terroristens glede ved å drepe. Den handlet ikke om begrepet ondskap. Kanskje bidro bruken av dette begrepet til at diskusjonen ble så forsinket.

En eventuell kristen glede over at statsministeren bruker begrepet «ondskap», bør i alle fall følges av en advarsel mot å bringe forklaringen på et politisk prosjekt over i en metafysisk sfære.

Jeg kunne ha uttrykt meg klarere slik at Rieber-Mohn hadde sluppet å misforstå det jeg mener om forholdet

mellom anklage, dom og utilregnelighet. Selvsagt er enhver uskyldig inn til det motsatte er bevist. Mitt poeng i forhold til drapene på Kongsberg og diskusjonen i forkant av rettssaken mot 22-juli-terroristen var at skyld avgjøres ved dom – uavhengig av tilregnelighet eller utilregnelighet. Det er menneskets verdighet vi beskytter når vi fastholder at enhver har ansvar for sine handlinger. Utilregnelighet skal først synliggjøres i forbindelse med straffens karakter.

Jeg tror heller ikke at Rieber-Mohn og jeg er særlig ue-

nige om hva prekeners og forkynnelse bør handle om. Forståelig nok følger Rieber-Mohn neppe med på alle diskusjoner i Den norske kirke. De som har gjort det, vil ha merket at jeg har markert en tydelig skepsis mot politikk på prekestoler og i annen forkynnelse. Men, jeg merker meg at Rieber-Mohn ikke kommenterer sin egen kirke hvis overhode også er statsoverhode. En kirkestat som i FN ofte har klare politiske meninger – de frembæres med rundsnipp. Vi er nok ikke

så uenige om prester og biskoper som bør bruke prekestolen til forkynne evangeliet om tro, håp og kjærlighet.

Til slutt: Rieber-Mohn mener han har ivaretatt alle saklighetsnormer. Og ja, han har ikke snakket nedsettende om meg. Men, han bruker mitt Arbeiderpartimedlemskap til å tolke min teologi. Det er en tolkningspraksis som er litt uvant for meg. Er den slik ved eventuell uenighet i juridiske spørsmål? •

“
Det er menneskets
verdighet vi
beskytter når
vi fastholder at
enhver har ansvar for
sine handlinger.
”

PAVEN SER PÅ TV FØR ANGELUS

► Pave Frans kikker litt på tv på søndagene før Angelus på Petersplassen.

Det fortalte paven til redaktørene for det italienske TV-programmet *A Sua immagine* («I hans bilde»). Han røpet at han ofte følger litt med på programmet frem til Angelusbønnen. Det er et slags «venterom før Angelus».

«Før jeg går frem til vinduet, følger jeg gjerne programmet i

noen minutter og iblant nevner jeg noe som har gjort spesielt inntrykk på meg», sa paven.

Programmet *A Sua immagine* ble startet i 1997 som et samarbeide mellom TV-kanalen RAI, Italias NRK, og den italienske bispekonferansen. Programmene sendes lørdag ettermiddag og søndag formiddag på italiensk TV. På søndagene sender man også pavens Angelusbønn. (Kathpress)

SR ANNE BENTE HADLAND OP
 Priorinne ved Sta. Katarinahjemmet
 2015–2022. Utdannet lærer, tidligere
 leder av OKBs informasjonstjeneste.

SYNODALITET TIL BESVÆR

«Alle skal med» kunne være et alternativt slagord for den synodale prosessen. Ja, for så vidt er den ment å favne. Ikke bare troende katolikker, men frafalne, ikke-praktiserende og ikke-troende skal inviteres inn og lyttes til. Intet mindre.

Dette er ikke ironisk ment. Jeg har sympati for ideen. Kom sammen, lytt til hverandre, ikke døm, ikke kveruler, rekk ut en hånd, prøv å forstå hverandre. Hva er det å være felleskap, menighet, kirke i dag? Hva venter verden av oss, og hvordan møter vi verden, hvordan kan vi evangelisere den?

VANDRE SAMMEN

Da pave Frans lanserte den synodale prosessen som forberedelse for synodene om synodalitet høsten -23 og -24, betonte han nødvendigheten av å lære å vandre sammen som kirke, ydmykt, lyttende til hverandre og til den Hellige Ånd. «Fellesskap, deltagelse og misjon» er stikkordene. Og en ambisiøs plan ble lagt for å involvere flest mulig i prosessen på alle nivåer i kirkens liv.

Startskuddet gikk 17. oktober 2021. Den 7. september ble arbeidsdokumentene gjort tilgjengelige, i første omgang på engelsk. Dette skulle være grunnlaget for arbeid i i hvert bispedømme verden over. I april -22 skulle denne første runden være gjennomført, og en syntese på maks 10 sider skulle videre til den lokale bispekonferansen som igjen skulle lage en syntese av innkomne bidrag, også denne på maks 10 sider. Så til synodesekretariatet i Roma, som på grunnlag av innsendte bidrag laget et nytt arbeidsdokument for samtalene på kontinentalt nivå. Samtaler som nå er i gang.

Hva har skjedd? De nordiske biskopene svarte

først med et tankevekkende og godt hyrdebrev, men det var jo ikke det som ble etterspurt. Tromsø stift utmerket seg her til lands med å gå i gang nokså prompte da startskuddet gikk. Hva som har skjedd i OKB og Trondheim er jeg ikke helt klar over, men våre nordiske biskoper kunne i hvert fall levere en syntese av arbeidet i august -22.

VEIEN VIDERE?

Å oppmuntre folk til å komme sammen på kryss og tvers av grupper og meninger og lytte fordomsfritt til hverandre, er utvilsomt et gode og noe som burde gjøres langt oftere. Men hva så? Jeg snakket med en bekjent som har vært aktiv i kirkelig sammenheng en mannsalder og mer. Hun sier at de i hennes menighet først ble invitert til en samling etter at fristen for å sende inn svarene var ute. Mange engasjerte seg likevel. Det er viktig å lytte til hverandre, sa hun, men hva skjer så? Hvordan går vi videre? Det er jo lokalt det viktigste arbeidet foregår i kirken. Som legfolk har vi både en utfordring og et ansvar. Rundt oss er det store utfordringer, stort frafall og likegyldighet. Hva gjør vi med det? Hvordan får vi troen til å leve?

Hun trakk frem den tyske «synodale vei» som en kompliserende faktor. Uavhengig av pave Frans' synodale prosess har Kirken i Tyskland trukket i gang et eget synodalt prosjekt, «den synodale vei». Prosjektet vokste frem som et svar på krisen etter overgrepsskandalene, ►

I ENHET: Synodalitet henger sammen med det universelle bispekollegiet. Biskopene utøver sitt embete i enhet med hverandre og paven, men trenger å vite hva som rører seg blant de troende, Guds folk.

«Synodalitet skjer ikke i et tomrom. Synodaliteten som forutsetter det troende Guds folks medvirkning, henger sammen med biskopenes kollegialitet – at de utøver sitt embete i enhet med hverandre og med paven.»

men de har også andre ting på agendaen. Kvinnelige prester, vigsel av homofile, skilsmisse/gjengifte, communion til ikke-katolikker, legfolks medbestemmelse i kirken: Alt lest i et maktperspektiv. Og mens den synodale prosessen bare er rådgivende, har man i Tyskland langt på vei fattet formelle beslutninger. Uten Romas godkjennelse.

KRITIKK

De tyske biskopene har møtt mye kritikk for dette, våre nordiske biskoper er bare ett eksempel.

Kardinalene Schönborn og Kasper har for eksempel kritisert reformer som er uforenlige med Kirkens tro, som når det skulle stemmes over om presteembetet i det hele tatt var nødvendig. Bare spørsmålsstillingen vitner om katastrofalt sviktende katekese. Roma har på sin side påpekt at biskopene ikke har anledning til å delegere beslutningsmyndighet, som ved å opprette «synodale råd» med beslutningsfattende myndighet.

Pave Frans har ytret seg kritisk ved flere anledninger, ganske syrlig da han påpekte at Tyskland alt har en evangelisk kirke og ikke trenger en til, en annen gang i brevets form, som han ennå ikke har fått svar på. Og nå sist i et intervju med Associated Press den 25. januar, hvor han sier: «Når ideologien gjør sin inntreden i kirkelige prosesser, går den Hellige Ånd hjem.» Paven kritiserer den tyske synodale veien for å være elitistisk. Samtidig ber han om at Kirken i Tyskland må ledsages inn på en mer fruktbar vei. Hvis ikke kan det i verste fall føre til skisma.

HVA SNAKKER VI OM?

Tilbake til den synodale prosessen. Knappe tidsfrister, og det faktum at redaksjonskomiteer på ulike nivåer ikke har i oppgave å oppsummere det som er sendt inn, men tolke og lage synteser, er utvilsomt en metodologisk svakhet. Det, sammen med en uklarerhet om selve begrepet synodalitet, er kanskje årsaker til at kardinalene Ouellet (dikasteriet for biskoper), Ladaria (dikasteriet for troen) og Parolin (Statssekretariatet), så seg nødt til å sende en presisering til verdens biskoper om hva synodalitet er og ikke er. Det skjedde 16. januar i

år. Her understreker de at synoden ikke er ment å endre Kirkens lære, at det heller ikke er en parlamentarisk forsamling, men den eneste regelen er å lytte til den Hellige Ånd og til hverandre med henblikk på hvordan vi enkeltvis og i fellesskap skal bli effektive redskap i evangeliseringen.

Det er jo symptomatisk for hele prosessen at denne avklaringen kommer nå. For hva er egentlig synodalitet? Hva snakker vi om?

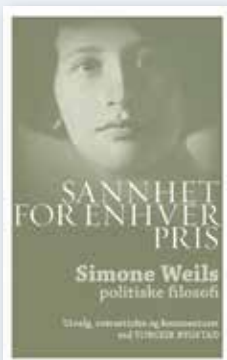
Den pavelige teologiske kommisjon offentliggjorde i 2018 et dokument om emnet. Synoder og konsiler har vært brukt ganske sammenfallende i århundrenes løp. Det er først i nyere tid at de to ble adskilt. Nærmere bestemt da pave Paul VI i 1965 opprettet bispesynoden som en permanent størrelse. Kirkeretten av 1983 opererer både med bispesynoder og bispedømmesynoder, og med konsiler og økumeniske konsiler.

Synodalitet skjer ikke i et tomrom. Synodaliteten som forutsetter det troende Guds folks medvirkning, henger sammen med biskopenes kollegialitet – at de utøver sitt embete i enhet med hverandre og med paven. Men for å kunne gjøre det, trenger de å vite hva som rører seg blant de troende. Det er viktig, og her kommer den synodale prosessen inn. Synodalitet er ikke så mye en hendelse som en prosess. Og langt på vei er kanskje prosessen selve målet?

HAN ER VEIEN

Hva som til syvende og sist kommer ut av dette, er ikke godt å si. Rike kirker med mange ansatte kan utvilsomt gjøre mye ut av det, men fattige lands kirker har kanskje andre og mer presserende behov. Som han sa en afrikansk biskop: mine trosfeller har nok med å skaffe mat til barna sine hver dag. Oppslutningen universelt er det så som så med. Nyhetstjenesten The Pillar Catholic opererer med en deltagelse på opp mot 1 %.

Mens vi «vandrer sammen», tenker jeg at det gode med å være underveis som kristne, er at vi ikke trenger å bekymre oss så lenge Kristus staker ut retningen, Han som er Veien, Sannheten og Livet. Så vi – med pave Frans' ord i årets fastebudskap – kan «tre stadig dyper og fullere inn i Kristus Frelserens mysterium». •

UTVALG,
OVERSETTELSE OG
KOMMENTARER VED
TORGEIR BYGSTAD
**SANNHET FOR
ENHVER PRIS.**
SIMONE WEILS
POLITISKE FILOSOFI
EFREM FORLAG 2022

“
Weils politiske
tenkning
fremstilles klart
og ryddig, i en
tekst som makter
å formidle tungt
akademisk stoff
på en måte
som både er
tilgjengelig og
lærd.
”

Bak sløret – tekster av og om Simone Weil

OMTALT AV MARIA KJOS FONN

Den fransk-jødiske filosofen Simone Weil (1909 – 1943) er kanskje mest kjent som kristen mystiker – forfatter av kontemplative tekster hvor paradokser om Gud og evigheten står tett. Det er derfor et prisverdig arbeid når teolog Torgeir Bygstad har satt seg fore å dra sløret av Weil – så og si – og presentere henne som politisk og moralfilosofisk tenker for et norsk publikum. *Sannhet for enhver pris – Simone Weils politiske filosofi* består av et lite, men nøye gjennomtenkt utvalg av Weils hovedverk *Behovet for røtter* (1949), samt oversettelser av artikler. Sammen med Bygstads ufyllende kommentarer, gir utvalget en solid innføring i Weils politiske filosofi – og hennes undersøkelser av emner som frihet, sannhet, forpliktelse, arbeid og fedreland.

Bygstad gir en grundig og levende innføring i Weils biografi og fransk politisk historie på første halvdel av 1900-tallet, og hvordan opplevelser i 1. og 2. verdenskrig, møter med fagforeninger og selvproletarisering som fabrikkarbeider, preget Weils forfatterskap. I tillegg settes utdragene i en idéhistorisk sammenheng, og relasjonen til andre tenkere, som Jean-Paul Sartre og Marx.

SJELENS Plass

At Bygstad i høy grad fokuserer på konkrete, politiske realiteter i sine kommentarer, gjør ikke at Weils mystiske dimensjon forsvinner. I utdragene fra Weils tekster er nettopp sjelens plass i samfunnslivet av avgjørende betydning. Et særlig interessant utdrag er oversettelsen av Weils åpne brev til forfatteren Jules Romain fra 1941, om Weils egne erfaringer med å jobbe på fabrikk: «*Industrien kunne ha mettet sjelen ved den mektige følelsen av fellesskap, man kunne nesten si enstemmighet, som oppstår under arbeidet i en stor fabrikk. Alle lydene har en mening, alle er de taktfaste, de smelter sammen og blir likesom det felles arbeidets*

store pust, en pust det er berusende å ha del i [...] Om livet i fabrikken var slik, ville det ha vært altfor vakkert. Men det er ikke slik. Disse gledene er frie menneskers gleder». Weils poetiske språk er svært godt ivaretatt i oversettelsen, samtidig som utvalget er svært gjennomtenkt og godt komprimert på bokens 183 sider.

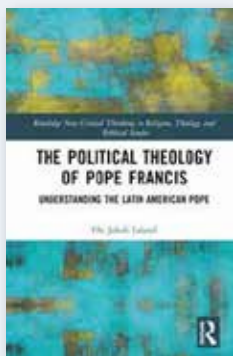
SULTESTREIK OG HJERTESVIKT

Simone Weil, som jobbet i fabrikker og sultet seg i solidaritet med de fattige og lidende, har også blitt gjenstand for romantisering. Weil døde 34 år gammel av hjertesvikt, som trolig ble fremskyndet av at hun nektet å ta til seg mat. I *Aliens & Anorexia* fra 2000, skriver Chris Kraus om det politiske ved Weils anoreksi – spisevegringen som opprør og medlidenhet med de sultende. Kraus' legger vekt på Weils selvutslettende mystikk, så vel som grenseløse innlevelse i andre skjebner. Om Kraus' tolkning av Weils spisevegring er en smule spekulativ, er det påtagelig at den ikke er nevnt i Bygstads bok overhodet. Om patologi ikke skal gis en politisk rolle, er den fatale sultestreiken likevel en del av Weils biografi – som av henne selv, og andre, ble gitt en politisk forklaring. Det hadde vært interessant å lese Bygstads tanker om dette.

GOD FORMIDLING

Men alt i alt er Bygstads nøkterne framstilling, blottet for romantisering, et stort pluss. Weils politiske tenkning fremstilles klart og ryddig, i en tekst som makter å formidle tungt akademisk stoff på en måte som både er tilgjengelig og lærd. Bygstad begir seg ikke ut på svermeri og fabuleringer. Poesien står klart nok i utvalget av Weils tekster, om det så dreier seg om straff eller eiendomsrett. *Frihet for enhver pris* er et grundig stykke arbeid, som fortjener flere lesere enn den sannsynligvis vil få. Men for den som gir seg i kast med teksten, er det næring å hente for sjelen. •

OLE JAKOB LØLAND
**THE POLITICAL
 THEOLOGY OF
 POPE FRANCIS.
 UNDERSTANDING THE
 LATIN AMERICAN POPE**
 ROUTLEDGE 2022

Om pave Frans' politiske teologi

OMTALT AV PATER ARNE MARCO KIRSEBOM

○ le Jacob Løland er teolog fra Universitetet i Oslo med doktorgrad fra 2017. Han har spesialisert seg på religion, bibelen, Paulus, katolisisme og religion i Latin-Amerika, og er nå førsteamanuensis ved Universitetet i Sørøst-Norge. Løland har gjort et meget grundig og solid arbeide med denne boken som er virkelig verdt å lese for den som er interessert i politisk teologi, frigjøringssteologi eller også folkets teologi, slik den er utviklet i Argentina. Her var den fremste tenkeren en medbror av pave Frans, Juan Carlos Scannone (1931-2019).

TYSKE RØTTER

Frigjøringssteologien er i utgangspunktet en europeisk teologi som er plantet inn i Latin-Amerika gjennom teologer derfra eller fra Europa. De har studert i Europa. Blant teologene vi møter i boken er p. Gustavo Gutiérrez OP, født 1928 i Peru med doktorgrad fra München, p. Jon Sobrino SJ, født 1938 i Spania med doktorgrad fra Frankfurt og Leonardo Boff, født 1938 i Brasil med doktorgrader fra München. Det er påfallende at disse tre har doktorgrader fra Tyskland. Et problem ved arbeidet til mange frigjøringssteologer er brukt av den tyske Karl Marx' filosofi og tanker.

Dette var noe som i sin tid skapte problemer mellom disse tre og pave Johannes Paul II og kardinal Joseph Ratzinger. Gutiérrez som regnes som frigjøringssteologiens far, og som definerte begrepet første gang, tok dette alvorlig og i samarbeid med kardinal Ratzinger reddet han denne teologien for Kirken. Men både Boff og Sobrino var for stolte til å gå i dialog med Kirkens læremyndighet og skadet ved det sitt eget arbeid.

TO PAVERS POSISJONER

I Peter Seewalds og Elio Guerrieros biografier

om pave Benedikt, kan man lese om hans interesse for frigjøringssteologien. Han reiste flere ganger til Latin-Amerika som prefekt i Troskongregasjonen for å samtale med frigjøringssteologene. Han er enig med dem i at Kirken skal stille seg på de fattiges side. Spørsmålet er bare hvordan dette skal gjøres i praksis.

Forstår jeg Løland rett, er dette ikke helt tydelig hos pave Frans. Riktignok snakker paven om dette, men han fremstår som usystematisk og også uklar. Det er vanskelig å se en klar filosofi eller teologi hos paven. Den samme kritikken retter Løland også mot pave Frans' politiske teologi. Han snakker om folket, men ikke ut fra klare definisjoner.

VÅR TIDS UTFORDRINGER

Et spørsmål for meg er hvordan frigjøringssteologien eller -begrepet kan utvides for å tilpasses vår tids virkelighet. Det er nå lenge siden 70- og 80-tallets kriser og diktaturer i Latin-Amerika, uten at samfunnsproblemene dermed er blitt løst. Fortsatt er det mange fattige i disse landene.

Tar man med i betraktningen de økologiske utfordringer som de siste pavene har gjort oppmerksom på, og som pave Frans har skrevet en egen encyklika om, «Laudato Si», kreves det uten tvil fortsatt meget arbeid. Løland velger å sammenligne denne med pave Benedikts encyklika «Caritas in Veritate» i bokens første kapittel.

Nå danner Pave Benedikts encyklika «Spe Salvi» et viktig utgangspunkt for å lese «Caritas in Veritate». Så jeg undres litt over at Løland ikke har tatt med denne også i sammenligningen. I «Spe Salvi» viser paven til problemene ved den moderne tenkningen og historieforståelsen.

Et punkt jeg savnet i «Laudato Si» er Jesu

ord om at mennesket ikke kan tjene Gud og Mammon. Mammon er mer bare enn penger. Det dreier seg også om gods og materiell rikdom. Sier ikke Jesus noe her som er viktigere enn det vi er klar over? Å tjene Gud vil implisitt medføre å tjene menneskene. Å tjene Mammon gjør ikke det.

MODERNITETENS PROBLEMER

Menneskeheten har ennå ikke forstått rekkevidden av at vår teknologiske og økonomiske omforming av planeten er uforenlig med det å leve her og å opprettholde sivilisasjon og liv. En kritikk av samtiden må gripe meget bredere og dypere enn pave Frans eller frigjøringssteologien legger opp til. Her tenker jeg på de moderne problemene med seksualisering, grådighet, materialisme, kunstig intelligens, selvutlevering på (a)sosiale nettverk, falske nyheter, intriger, korrupsjon osv. Mange ungdommer bruker 6-8 timer daglig foran (mobil)skjermen. Det er tydelig at vi må arbeide frem et nytt frigjøringsbegrep og en ny samtidsforståelse. Vår tids største drama har sin rot i modernitetens fremvekst gjennom de siste århundrer. Det har ført til et stadig dypere skille mellom tro og fornuft.

Frigjøringen fra moderniteten ligger ikke i å skue bakover. Men det vil blant annet medføre en grunnleggende kritikk av tenkningen til Kant, Rousseau, Marx, Hegel, Freud, Nietzsche, Sartre, Foucault for å nevne noen. Dette bør være et filosofisk forarbeide til enhver form for frigjørende teologi. Kun slik vil en sann frigjøring kunne være basert på frelsesverket til Gud i Jesus Kristus.

KORSFESTELSENS BETYDNING

Jesus korsfestes ikke kun som politisk agitator, slik Jon Sobrino mener, men også som

blasfemiker og som uønsket. Betydningen av korsfestelsen går dessuten meget dypere ved at den korsfestede er i sannhet Guds Sønn. Man kan ikke bli stående ved korsfestelsen, men må se gjennom korset til oppstandelsen.

Bare i Kristi etterfølgelse finnes det sann frigjøring og sant menneskeverd, da Kristus er det sanne mennesket. Ingen steder kan man finne sannere menneskeverd enn i å etterleve Guds bud.

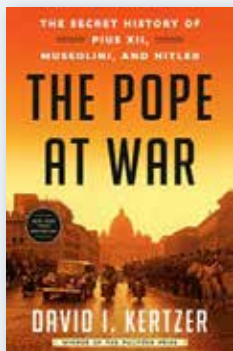
Derfor ønsker jeg at teologene tenker gjennom nåtidens problemstillinger, ikke bare i Latin-Amerika, men globalt. Mine tanker knyttet til Lølands bok er ikke ment å ville redusere verdien av arbeidet. Men spørsmålet er om problemstillingene som frigjøringssteologien tar opp er brede og dype nok for nåtiden. •

—“—

Løland har gjort et meget grundig og solid arbeide med denne boken som er virkelig verdt å lese for den som er interessert i politisk teologi, frigjøringssteologi eller også folkets teologi, slik den er utviklet i Argentina.

—”—

DAVID I. KERTZER
THE POPE AT WAR
 PENGUIN RANDOM
 HOUSE, 2022

Pavens krig

OMTALT AV HANS FREDRIK DAHL

Pave Pius XII (død 1958) er en av de store kontroversielle til alle tider. Som kirkens overhode under verdenskrigen 1939-45 sto han midt oppe i den historiske konfrontasjon mellom fascisme, kommunisme og liberalisme – den som splittet nazister, jøder og demokrater og dessuten nesten alle andre folk i de verste motsetninger. At han klarte å forsvare den universelle kirke og på ett vis berge kristendommen i denne svære konflikten, var en bragd, men måtte samtidig gjøre ham til skyteskive. Hva hjalp det å være en usedvanlig begavet, hardt arbeidende og samtidig suverent selvstendig italiener, når verden der ute truet med å knuses i krig og folkemord?

SPØRSMÅL OG ANKLAGER

Spørsmålene haglet. Hjalp han egentlig jødene? Holdt han tilstrekkelig avstand til Mussolini og Hitler? Burde han alliert seg med det liberale vesten – også om det brannbombet de tyske byene – og hvordan skulle han møte oppslutningen om sovjetkommunismen, som truet med å overskylle vesten med sin grunnleggende ateisme? Fra alle kanter ble han angrepet.

I den amerikanske professoren David I. Kertzers nye bok «The Pope at War» blir da også den samme Pius anklaget for det meste. For å overdrive kommunismen, for å lefle med fascismen, for å stille seg på avstand fra demokratiene, men fremfor alt for å unnskylde antisemittismen og sende jødene i døden. (Joda, han reddet noen, men langt fra så mange som han burde!). Samt at han benektet det meste av dette i ettertid, da Vatikanet gjorde sitt til å snu historien ved å glemme Mussolini og legge all skyld på tyskerne.

HVORDAN TENKTE PAVEN?

Pius-anklagene er i og for seg kjent nok, for også italiensk krigshistorie rommer mange selv-bebreidelser i så måte. Ett spørsmål har Kertzer likevel belyst som ingen andre før ham – hvordan paven selv tenkte og handlet som

han gjorde, altså grunnene for hans berømte passivitet. Verden sto i brann - og han holdt munn. Det nye materialet som legges fram her, skyldes at Vatikanet endelig har åpnet paven personlige arkiv, slik at vi med Kertzers blikk kan se inn i Pius XII's egne motiver og tanker om krigen. De private opptegnelsene er så supplert med fortrolige innberetninger fra ambassadørene til Vatikanet fra Berlin, London, Washington og Roma selv, som forklarer sine respektive regjeringer hvorfor paven nekter å uttale seg om slike ting som bombing av London, polakkenes lidelser, Italias krigsansvar eller jødene skjebne. Hvorfor holdt han munn og slik bidro til den moralske dom som den katolske kirke alltid siden har måttet møte, om hva den egentlig mente om Annen verdenskrig?

Det undersøkelsen her viser, er at tausheten i alle fall ikke skyldtes uvitenhet. Paven var grundig informert om de mange krigsforbrytelser som ble begått i nazismens navn eller på alliert side. Detaljene om Vatikanets utenrikstjeneste og overlegne kunnskapsnivå viser en pave som hadde innsikt i det meste. Mens andres krigshistorie ofte handler om misforståelser og feilorienteringer i så måte, gir denne inntrykk av full orientering. Men paven holdt altså munn. Han og hans rådgivere foretrakk ikke å anklage noen for de forferdelige overgrepene som skjedd. «Det er best å ikke si noe» - det var holdningen.

FORKLARINGER

To forklaringer trekkes fram. Det ene er at enhver anklage sårer noen men tjener til fordel for andre – at den kort sagt polariserer situasjonen ytterligere. Og hva ville følgen bli? Mildere krigføring ved at kritikken tas til følge? Fordeler for ofrene? Færre overgrep? Ingen kunne vite, for det omvendte var like sannsynlig. Anklager om krigsforbrytelser etc. ville sette ondt blod uansett, især for en kirke med millioner av medlemmer i alle krigførende land, aksemakter som allierte. Var man en universell kirke, måtte man holde seg

— “ —
 Ett spørsmål har Kertzer likevel belyst som ingen andre før ham – hvordan paven selv tenkte og handlet som han gjorde, altså grunnene for hans berømte passivitet.
 — ” —

unna moralske anklager angående bestemte land og regimer. Pave Pius' uttalelser om krigen var derfor nøye og litt omstendelig avbalansert, med støtte til navnløse ofre (ordet «jøde» ble aldri brukt) og bitre anklager om overgrep uten at navn ble nevnt.

Det andre hensynet var fremtiden. Uansett utfall ville de krigførende måtte leve sammen etterpå – og hvem var da nærmere til å ordne en fredsavtale enn den universelle kirke? Hensynet til freden tilsa derfor tilbakeholdenhet. Nå ble det ikke slik, de allierte fikk overtaket fra 1943 og krevde betingelsesløs overgivelse av motparten. Det ble derfor ingen fredsforhandlinger, skjønt dette kunne knapt vites på forhånd.

OPPGJØR MED ANTI-JUDAISMEN

Men alt dette kostet. Mange raste over pavens taushet. Churchill ikke minst: Hvorfor ble ingenting sagt om den folkerettsstridige bombing av London? Vatikanets holdning sved moralsk. Tausheten lot seg kanskje forklare, men ikke forsvare. Vel oppnådde Pius sin hovedhensikt: Kirkens overlevelse. Men til hvilken pris? Den strenge, hardt arbeidende, asketisk tynne og dypt tenksomme Pius XII berget sin kirke gjennom krigen, men tapte tilsvarende i anseelse. Først ti år etter hans død kunne Vatikan-konsilet gjøre opp igjen den anti-judaismen som hadde kostet så dyrt under krigen og styre Kirken i human og demokratisk retning.

Moral: Kan taushet være en fordel, og nøytralitet i visse sammenhenger et pré? Det synes enda mindre sannsynlig i dag enn for noen generasjoner siden. Vi er blitt mer moralske nå, av gode grunner, mener nå jeg. Det nytter nemlig å stå opp med fordømmelse, hvilket ikke minst vises av kirkens protest mot nazistismens eutanasi-program, det systematiske mordet på sinnssyke som ble forsøkt gjennomført 1939-41. Den gang måtte regimet gi seg, nettopp på grunn av protesten. Moralene overtruffet nazismen, fordi den ble uttalt! Kunne ikke det samme skjedd senere? •

Bli med på Norges eldre katollikers (NEK) sommerleir på Mariaholm fra onsdag 26. – lørdag 29. juli 2023

Her kommer vi sammen med gamle kjente og med nye i utflukter, går turer, bader, foredrag og ikke minst deltager sammen i messer/ bønner i kapellet.

Sommerens leirprest er pater Erik Ruud SM.

Leiren koster kr 2200,- som inkluderer 3 overnattinger, 3 frokoster, 3 middager, 2 lunsj + utflukt med guide

Ta med dynetrekk, putevar, laken og håndklær.
Kan også leies for kr 79,-

PÅMELDING INNEN 1. JULI TIL:

Nikoline Myklevik
nikoline.myklevik@hotmail.com - 99260730
Pengene sender til konto : 3000.32.36117

Gleder oss, velkommen!
Hilsen styret

Katolsk tidsskrift

Grunnlagt 1889
av Johannes Olaf Fallize.

Hvori opptatt «Klippen»
(Midt-Norge, 1950–78), «Stella
Maris» (Nord-Norge, 1950–68)
og «Broen» (Landsdekkende,
1979–2009).

Utgis av:

Norsk Katolsk Bisperåd
Nr. 1–2023, årgang 135
ISSN 0802-6726
• Oslo katolske bispedømme
• Trondheim Stift
• Tromsø Stift

Adresse:

Akersveien 5, 0177 Oslo
kirkeblad@katolsk.no
www.katolsk.no/kirkebladet

Redaktører:

Nils Heyerdahl
Hans Rossiné (ansv.)

Redaksjon:

Linda Therese Utstøl
Petter Stocke-Nicolaisen
Marta Tomczyk-Maryon
Gerhard Helskog
Sverre Granmo Hertzberg

Design og layout:

Erlend Lans Pedersen

Gaver til tidsskriftet:

Fra Norge:
Kontonr.: 3000. 15. 11110
(gir skattefradrag)

Fra utlandet:
Sparebanken Sør
Postboks 200
4662 Kristiansand
BIC/SWIFT: SPSONO22XXX
IBAN: NO43 3000 2275 321

Signerte artikler står for
forfatterens regning.

Dersom intet annet er angitt, er
bildene hentet fra katolsk.no

St. Olav tidsskrift redigeres
etter prinsippene i Redaktør-
plakaten og Vær Varsom-
plakaten.

Redaksjonen tar intet ansvar
for ikke-bestilt stoff.

Redaksjonsslutt: 25.11.22

Deadline neste nummer:
27.02.23

Trykk: UnitedPress, Latvia
Opplag: 4300

Forsidefoto:

Gerard van Honthorst (1592–
1656). *Adoration of the Christ
Child*, ca. 1620.

AKTUELL PROFIL

Hvem: Sr. Else-Britt Nilsen
Aktuell: Ny priorinne
ved Sta. Katarinahjemmet

NY GIV: Sr. Else-Britt Nilsen var
første gang priorinne på Katarina-
hjemmet i perioden 1985 – 1991.
Snart 40 år senere er hun gjenvalgt:
– En prior eller priorinne er ingen
eneveldig hersker. Viktige beslutnin-
ger drøftes i og tas i fellesskap,
sier hun. Foto: Niklas Hart

Med grep om det vesentlige

De har travle dager, søstrene ved Katarinahjemmet: overgang til ny kongregasjon, endringer i drift av gjestehus og studenthjem – og på toppen av det hele bygger de på en hel etasje til den gamle klosterbygningen. Med så mye på gang er det ekstra viktig å holde fast ved «det vesentlige i vårt liv», sier nyvalgt priorinne ved Katarinahjemmet Else-Britt Nilsen.

– *Du går nå på din tredje periode som priorinne ved Katarinahjemmet. Hvordan skiller denne seg fra din første, fra 1985 – 1991?*

– Selv om noen tiår kan synes beskjedent i Kirkens lange liv, er det allikevel opplagt at viktige endringer har funnet sted i vårt fellesskap fra den gang til nå. F.eks. gjelder det kommunitetens sammensetning og ens plass der. Da jeg første gang ble valgt, hadde vi en gruppe eldre og erfarne søstre i vår midte. I mangt uvurderlige rådgivere for oss alle – ikke minst for en uerfaren priorinne. I dag er det andre veien rundt. I dag er det jeg som spør de unge om råd!

– *Det er selvsagt ikke til å tro, men du er blitt noen år eldre siden første gang. Har du også blitt klokere? I så fall – hva vil du gjøre annerledes denne gang sammenlignet med din første priorinne-periode?*

– Det sies jo at man blir klokere med årene. Selvsagt har jeg tatt uheldige valg som i ettertid er beklagelige. Det gode med dominikanerordenen, som jeg jo tilhører, er vår demokratiske styreform. En prior eller priorinne er ingen eneveldig hersker. Viktige beslutninger drøftes i og tas i fellesskap. Synder jeg i dette – får jeg klare tilbakemeldinger, og godt er det. Jeg har fortsatt et forbedringspotensial!

– *Hva gleder deg mest ved å være priorinne for de andre søstrene?*

– Det måtte være søstrenes tillit. I dag brukes

Sr. Else-Britt Nilsen

Født: Oslo, 1946.

Bor: Katarinahjemmet, Oslo.

Utdannelse: Magistergrad i sosiologi ved Universitetet i Oslo (1971), kanonisk lisensiatgrad i teologi ved Université Catholique de l'Ouest i Frankrike (1982) og dr. theol. ved Universitetet i Oslo (1990).

Karriere: Utnevnt til statsstipendiat i 2001, senere professor II i systematisk teologi ved MF vitenskapelig høyskole (2010 – 2016); ble våren 2011 – som første katolikk (og første kvinne) – valgt til leder for Norges Kristne Råd; priorinne for Katarinahjemmet i periodene 1985 – 1991 og 1994 – 2000, og fra mai 2003 generalpriorinne for kongregasjonen Notre-Dame de Grâce, inntil kongregasjonen fusjonerte med Congrégation Romaine de Saint Dominique (CRSD) i 2022.

ofte utsagnet 'det fortjener jeg' – i klosterlig sammenheng kan det stokkes om – du er priorinne 'for å tjene'. En nær venn av meg blant cistercienserne valgte nettopp motivet *fortvaskingen* på minnebildet fra sin abbedissevigsel.

– *Hva synes du er vanskeligst?*

– Å få tiden til å strekke til. Det å være tilgjengelig – også for mennesker utenfor fellesskapet. I det klosterlige dagligliv å følge med i alt – også på områder hvor egen kompetanse ikke alltid strekker til. Heldigvis er dette ikke et solistoppdrag – vi utfyller og hjelper hverandre.

– *Hva er Katarinahjemmets største utfordringer for tiden?*

– Våre innsatsområder – vår misjon – har utvidet seg. Katarinahjemmet som gjestehus og studenthjem er underlagt stadige strengere krav til drift og profesjonalitet. Her må vi årvåkent følge med. I øyeblikket er vi i en

«Det gjelder å holde fast ved det vesentlige i vårt liv.»

byggeperiode. Både pandemi, krig og markedsconjunkturer har gjort prosjektet krevende. Det gjelder å holde fast ved det vesentlige i vårt liv.

– Du har vært generalpriorinne for kongregasjonen Notre-Dame de Grâce fra mai 2003 inn til den høsten 2022 fusjonerte med kongregasjonen Congrégation Romaine de Saint Dominique (CRSD). Hva har denne endringen ført til for dere?

– Det er en stor omstilling. Det har blitt krevd og kreves fortsatt mye, rent byråkratisk, og det kan iblant være litt frustrerende. På den positive siden styrkes båndene med søstre rundt omkring, gamle og nye vennskap utvikles.

– Dere har akkurat begynt å bygge i høyden og innen jul kan dere flytte inn i en helt ny toppetasje. Hva tenker du om det?

– Det blir et nytt liv for kommuniteten på mange måter, og en ny giv får vi håpe – også til glede for andre. •

NYTT OM NAVN

Pavens bønneintensjoner

MARS

For ofre for overgrep

Vi ber for dem som har lidd overgrep fra kirkemedlemmer, at de må finne konkrete svar og støtte i Kirken selv på sin smerte og lidelse.

APRIL

For en kultur preget av fred og ikkevold

Vi ber for spredning av fred og ikkevold, ved å redusere bruken av våpen hos nasjoner og privatpersoner.

MAI

For kirkelige bevegelser og grupper

Vi ber om at kirkelige bevegelser og grupper må gjenoppdage sin misjon, evangelisere hver dag og bruke sin utrustning i tjenesten for verdens behov.

FASIT PÅSKEVISS

1. d) Cuaresma **2.** b) Fetetirsdag **3.** c) Fra det angelsaksiske lencten, vår **4.** a) Onsdager og fredager **5.** b) 46 **6.** b) Alligator **7.** b) Fordi St. Patrick's day falt på en fredag i fastetiden **8.** a) Fordi lundefuglens naturlige habitat likeså mye er havet som jorden **9.** b) Julefasten (førte dager frem til jul), sju ukers faste før påske, apostelfasten (mandag åtte dager etter pinse til 28. juni) og Maria himmelfarts-fasten (1.-14. august) **10.** c) Fisk, egg og meieriprodukter **11.** a) Den store forsoningsdagen **12.** a) Kong Nebukadnesar **13.** a) «De forsømmer sitt utseende for at folk skal se at de faster.» **14.** b) hodet, ansiktet, skjulte, lønne **15.** b) «Kan dere få bryllupsgjestene til å faste så lenge brudgommen er hos dem?» **16.** a) «Jeg sier dere: Dersom de tier, skal steinene rope.» **17.** b) Herre, frels **18.** c) «Et nytt bud gir jeg dere: Dere skal elske hverandre» **19.** b) Nei **20.** b) Aleksander og Rufus **21.** c) Maria, Jesu mor **22.** b) Jesu fem sårmerker **23.** b) Røkelseskorn **24.** c) Praeconium Paschale **25.** a) Ambrosius av Milano **26.** a) Dette er den natt da Adam vant vederkvegelses skjold **27.** a) Georg Friedrich Händel **28.** c) Søvnløshet **29.** a) Minst 66 % **30.** b) 40 % **31.** b) 16 000 000 **32.** a) Ørene **33.** c) Kirkeklokker **34.** c) En due **35.** b) Et kors **36.** b) Polen **37.** c) Filippinene **38.** b) Leirkrukker **39.** c) 57 **40.** a) Narcissus pseudonarcissus

KAROL WOJTYŁA:

Magdalena

Hele min sjel ble plutselig forandret
Men armene mine ble som før.
Smerten grep tak i meg,
og den kommer til å vare ved
så lenge kroppen min ikke modnes
og drikker næring av min sjel.
Ikke sulter og tørster slik som nå.

Det finnes stunder da kjærligheten roper i meg.
Da tungen og ganen er som røttene på et vissent tre,
sminken på leppene er tørr som støv.
Sannheten står og stirrer på mine feiltrinn.
Og allikevel – det er ikke jeg
som kjenner verdenstørsten slå imot meg
– – Det er *Han*.

Gjendiktet av Rolf Jacobsen

Karol Wojtyła, f.1920, var en polsk lyriker, dramatiker, skuespiller, prest, teolog, filosof, professor, biskop og kardinal, som i 1978 ble valgt til pave og tok navnet Johannes Paul II. Etter et pontifikat på nesten 27 år, døde han i 2005. Han ble helgenkåret i 2014. Da han besøkte Norge i 1989, utga Solum forlag en samling gjendikninger av Karol Wojtyła, under tittelen *Sangen om den skjulte Gud*. Gjendikter var Jan Brodal, men noen av diktene, slik som «Magdalena», var gjendiktet av Rolf Jacobsen og ble fremført for paven på Akershus slott av skuespilleren Bentein Baardson.

Bli med på **FASTEAKSJONEN 2023**

Avstå fra et gode

– og del med
noen som virkelig
trenger det

Kafébesøk til 137,-
– frø til en familie

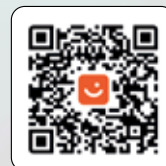
Genser til 299,-
– kjøkkenhage til en familie

Frisørtime til 669,-
– nødhjelpsutstyr til en familie

Klokke eller smykke til 1735,-
– veiledning og opplæring til
flyktninger og innvandrere

Vipps: 93082
Gavekonto:
8200.01.93433
(merk faste)

Til stede for våre medmennesker FOR DET FELLES GODE